

Usko, tiede ja totuus
Tapio Puolimatkan käsitys tieteen
perususkomuksista

Itä-Suomen yliopisto
Filosofinen tiedekunta
Teologinen osasto
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2011
Minttu Yli-Pere
op.nro 165354

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	1
2	PUOLIMATKAN KÄYTTÄMÄT KESKEISET KÄSITTEET.....	6
	<i>Naturalismi</i>	6
	<i>Metodologinen naturalismi</i>	6
	<i>Evoluutio</i>	7
	<i>Intuitionismi</i>	8
	<i>Supranaturalismi</i>	8
	<i>Uskonto</i>	9
	<i>Perususkomus eksistentiaalisena todellisuutena</i>	10
	<i>Tiede</i>	10
3	USKO JA TOTUUS.....	13
	3.1 <i>Aidon Jumalan ilmoituksen mahdollisuus</i>	13
	3.2 <i>Älyllinen rehellisyys - vapaus</i>	18
	3.3 <i>Tiedolliset kumoajat</i>	20
	3.4 <i>Ymmärtävä usko</i>	24
	3.5 <i>Ylpeyden ja itsevihan kehä</i>	29
4	TIEDE JA TOTUUS.....	33
	4.1 <i>Tieteen kristillinen alkuperä</i>	33
	4.2 <i>Todellisuuskuva</i>	34
	4.3 <i>Neutraali tiede / totuus</i>	37
	4.4 <i>Tiedon lähteet</i>	42
	4.5 <i>Itsetuntemus</i>	43
	4.6 <i>Arvostelukyky – oma etu</i>	45
	4.7 <i>Totuus</i>	47
5	NATURALISTISET OLETUKSET.....	50
	5.1 <i>Neutraali naturalismi</i>	50
	5.2 <i>Metodologinen naturalismi</i>	52
	5.3 <i>Metafyysinen motivaatio</i>	54
	5.4 <i>Naturalistinen uskontunnustus</i>	56
	5.5 <i>Naturalistinen kriittisyys</i>	57
	5.6 <i>Evoluutioteorian perususkomukset</i>	58
	5.7 <i>Evoluutioteorian ongelmat</i>	61
6	TIEDE JA USKO.....	63
	6.1 <i>Tieteisusko</i>	63
	6.2 <i>Uskonnoton vaihtoehto</i>	66
	6.3 <i>Teistinen ja kristillis-realistinen tiedekäsitys</i>	68

6.4	<i>Tieteen ja teisman rajalla</i>	72
6.5	<i>Reformoitu epistemologia</i>	74
7	TIETEELLISEN AJATTELUN TAUSTAOLETUSTEN ONGELMAT	78
7.1	<i>Ennako-oletusten tiedostaminen</i>	78
7.2	<i>Sivistysprosessin kehitys ja piilotajuinen primitiivi mentaliteetti</i>	79
7.3	<i>Tieteen myytti</i>	81
7.4	<i>Kaiken takana paradigma</i>	84
8	LOPPUKATSAUS	86
9	LÄHTEET, LYHENTEET JA KIRJALLISUUS	91
9.1	<i>Lähteet ja lyhenteet</i>	91
9.2	<i>Sanoma- ja aikakauslehdet</i>	91
9.3	<i>Kirjallisuus</i>	91

1 Johdanto

Uutisotsikkomme kertovat päivittäin yhä lisääntyvästä väkivallasta ja ihmisvihamielisyydestä. Amerikkalainen journalismin apulaisprofessori Alan Weisman sai laajaa julkisuutta *Maailma ilman meitä* -kirjallaan.¹ Tiedemiehet ja tutkijat ohjaavat yhteiskunnallista keskustelua ja mielipiteitä arvovallallaan. Ihmiset eivät ole aina tietoisia siitä suunnasta, mihin tieteentekijöiden kannanotot johtavat. Tiedettä on perinteisesti arvostettu ja kunnioitettu, mutta onko tiede kokemassa inflaation ja menettämässä objektiivisuuttaan skientismille. Tiedostetaanko tieteen taustaoletusten ja niitä seuraavien johtopäätösten vaikutus ja ohjaus yhteiskunnalliseen päätöksentekoon?

Tieteessä hallitsevat näkemykset heijastuvat monin tavoin ihmisten arkipäivään. Tieteessä vallalla oleva ihmiskäsitys sisäistyy vähitellen yhteiskuntaan ainoaksi totuudeksi. Peruskouluissa ja lukioissa opetetaan ainoana tieteellisenä mallina evoluutioteoriaa. Evoluutioteorian kritiikki on kuitenkin kyseenalaistanut mallin tosiasioihin perustuveden ja teorian uskottavuuden. Yksipuolinen opetus vähentää nuorten mahdollisuutta omaksua jatko-opinnoissaan kriittistä tiedekäsitystä. Akateemisen oppimisympäristön naturalistinen maailmankatsomus saattaa asettaa esteitä kriittisen asenteen omaksumiselle. Kriittinen ajattelu ja kriittisen ajattelun illuusio ovat kaksi eri asiaa. Kriittisen ajattelun omaksuminen edellyttää virikkeitä ja kannustusta.

Kaikissa valtioissa ei hyväksytä yhteiskunnan hallitsevien käsitysten kriittistä kyseenalaistamista. Yhteisymmärrys käsitteistä on mahdollista saman kulttuurin jäsenille ja edellyttää riittävää perehtyneisyyttä tarkastelun kohteena olevaan alueeseen. Ajattelun vapaus ja vapaa kyseenalaistaminen ovat olleet edellytyksiä tieteen kehitykselle. Toisaalta tieteeseen on perinteisesti liitetty käsitys varmasta tiedosta, jonka jokainen järkevään ajatteluun kykenevä voi omaksua eksaktina tietona. Tieteen tulosten on katsottu olevan valmiiksi kritisoituja ja analysoituja siten, että epävarma tieteellinen johtopäätös on käsitteenäkin absurdi. Tieteellinen johtopäätös ei siten enää olisi pelkkä teoria, vaan sisältää vaatimuksen tulla hyväksytyksi yleispätevänä tosiasiana. Kansanomainen käsitys tieteen tuloksista

¹ TS 19.10.2008, *Ympäristönsuojelussa uusia varoituksia*, s.25.

yleispätevinä totuuksina antaa tieteentekijöille tieteeseen sinänsä kuulumattoman auktoriteetin ja manipulointikeinon. Tiedehän on tieteellisen käsityksen sisäistäneille avoin teorioiden ja hypoteesien testauksen kenttä, missä periaatteessa tulokset voivat olla miten subjektiivisia tahansa. Tiedeyhteisön kritiikin pitäisi kumota selvästi tosiasioita vastaamattomat tutkimustulokset. Seuraava esimerkki kuvaa todellisuuden ja tieteellisen vapauden ongelmia.

Helsingin yliopiston dosentti, valtiotieteiden tohtori Johan Bäckman, aiheutti merkittävää kohua kirjallaan *Pronssisoturi* ja siinä esiintyvällä väitteellään Viron ”miehitysmyytistä”. Kaksi päivää kirjan julkistamisen jälkeen 16 suomalaista ja virolaista henkilöä kirjoitti Helsingin yliopiston rehtorille ja kanslerille sekä oikeustieteellisen tiedekunnan dekaanille kyseenalaistaen Bäckmanin aseman oikeussosiologian ja oikeuspolitiikan opettajana. Yliopisto kieltäytyi puuttumasta asiaan vedoten tutkimuksen ja opetuksen vapauteen.²

Vapaus näyttää suhteelliselta asialta, sillä se mikä sallitaan toiselle, on toiselle ehdottomasti kiellettyä. Voiko tiede muuttaa historiallisia tosiasioita esimerkiksi tutkijan poliittisten, uskonnollisten ja henkilökohtaisten mieltymysten mukaan? Objektivistista historiankirjoitusta voidaan perustellusti kutsua myytiksi. Jokainen yksilö näkee samankin asian eri tavoin erilaisesta yhteiskunnallisesta ja historiallisesta tilanteesta riippuen. Näkökulmaan vaikuttavat myös kulttuuri, yksilön kokemukset ja persoonallisuus.

Tiede on riippuvainen valtasuhteista ja yhteiskunnallisesta tilanteesta. Tieteellä on vastuu, mutta sillä pitää olla myös sananvapaus. Tieteen pitää kyetä kyseenalaistamaan vallitsevia käsityksiä. Kysymys on siitä, mikä on sallittua ja hyväksyttyä ja kuka on kelvollinen määrittelemään tieteen rajat. Todellisuuden hahmottaminen ja totuuden erottaminen kiteytyy kysymykseen: Mikä on totuus?

Tapio Puolimatka näkee nykyistä tiedekäsitystä hallitsevan naturalismin ongelmallisena tieteen objektiivisuudelle. Yhteiskunnallista keskustelua sävyttää tieteen nauttima kiistan arvovalta. Tieteen vaikutus heijastuu kaikille elämän tasoille vaikuttavina yhteiskunnallisina päätöksinä. Kysymys on myös valtataistelusta, sekä päätäntävällästä että taloudellisista resursseista.

² http://fi.wikipedia.org/wiki/Johan_B%C3%A4ckman. Luettu 25.03.2010

Tapio Puolimatka on valtio- ja kasvatustieteen tohtori. Puolimatka työskentelee Jyväskylän yliopistossa kasvatuksen teorian ja tradition professorina. Hän on toiminut tutkijana Notre Damen ja Jerusalemin yliopistossa.³ Puolimatkaa on koko työuransa ajan kiinnostanut kysymys ”Mikä on totuus?”⁴ Hänen kirjansa *Usko, tiede ja evoluutio* voitti *Vuoden 2008 kristillinen kirja* yleisöäänestyksen, mikä ilmentää Puolimatkan kiinnostavuutta tieteellisessä tutkimuksessa ja keskustelussa.

Tämän tutkielman tehtävänä on selvittää Puolimatkan käsitys tiedettä hallitsevista uskomuksista ja uskonnollisista taustaoletuksista, sekä niiden vaikutuksista tieteen lopputuloksiin. Lopuksi pohditaan, minkälaisia seurauksia taustaoletuksista on käytännön yhteiskuntaelämään.

Tutkimuksessa käytetään metodina systemaattista analyysia. Siinä analysoin Tapio Puolimatkan esittämiä väitteitä tieteen perususkomuksista ja selvitän niiden perusteluja ja taustaoletuksia. Aiempaa tutkimusta Puolimatkan tiedekäsityksestä ei ole tehty. Tapio Puolimatka on osallistunut aktiivisesti julkiseen keskusteluun.

Päälähteinä käytän Tapio Puolimatkan *Usko ja tiede* -trilogian kolmea kirjaa: *Usko, tiede ja evoluutio*, 2008; *Usko, tiede ja Raamattu*, 2007; *Usko, tieto ja myytit*, 2005. Puolimatkan uusin, huhtikuussa 2010 ilmestynyt, kirja *Tiedekeskustelun avoimuuskoe* on tutkimuksen sekundaarilähde, koska siinä ei enää paljastu uusia tieteen taustalla olevia uskomuksia. *Tiedekeskustelun avoimuuskoe* kertoo enemmän tieteen nimissä harjoitettavasta tunnekylläisestä oman uskomuksen kritiikittömästä puolustamisesta ja vastapuolen herjaamisesta.

Tutkimustehtävän toteuttamiseksi on ensiksi perehdyttävä Puolimatkan käsitykseen aidosta totuudellisesta perususkomuksesta ja sen tunnistamisesta. On kuin haukkaisimme omenasta ja samalla meidän on pidettävä kiinni omenan toiselta puolelta. Tieteellinen tutkimus tavoittelee kokonaisnäkemystä, joten emme voi syödä

³ <http://www.tapiopuolimatka.net/3>. Luettu 22.03.2011.

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2005/09/tiedote-2009-10-01-20-27-37-845667>. Luettu 12.03.2011

⁴ http://www.uusitie.com/fin/etusivu/uusin_lehti/?id=20&selectedNumber=225&selNews=1131. Luettu 22.03.2010

vain omenan puolikasta. Perehdymme ensin Puolimatkan tiedekäsityksen lähtökohtaan.

Olen jakanut tutkielman uskon, tieteen ja totuuden teemoihin. Puolimatka sitoo käsitykseensä uskosta ja tieteestä vahvasti älyllisyyden. Älyllisyyden lähde on Jumalan ilmoitus, joka on keskeisesti esillä Puolimatkan trilogiassa. Trilogia keskittyy kristinuskon järkipärisiin argumentteihin. Puolimatka sitoo kaikille yleisesti ilmenevään Jumalan itseilmoitukseen myös rajalliselle ihmiselle uskon totuuksina ilmenevän erityisen ilmoituksen. Puolimatkan mielestä ihmisen älyllisyyden lähde on Jumalassa ja ihminen käyttää älyllisyyttään oikealla tavalla vain ollessaan yhteydessä lähtökohtaansa. Jumalan ilmoitus ei aukea kokonaisvaltaisesti rajalliselle ihmiselle puhtaasti järjen päätelminä ilman Pyhän Hengen vaikutusta. Jumalan ilmoitus on Puolimatkan tiedekäsityksen lähtökohta, mistä käsin hän tarkastelee naturalistisen tiedekäsityksen ongelmallisuutta. Toisessa pääluvussa tutustumme Puolimatkan käyttämiin keskeisiin käsitteisiin. Tapio Puolimatkan tutkimustyö perustuu kristillis-realistiseen uskonfilosofiaan. Hänen perususkomuksensa on Raamatun sanan luotettavuus Jumalan ilmoituksena. Kolmannessa pääluvussa analysoidaan Puolimatkan väitteitä ja argumentteja tämän hänen esittämänsä perususkomuksen tueksi. Luvussa käsitellään myös teismien kumoajia ja Puolimatkan argumentaatiota kumoajia vastaan, jotta voidaan vakuuttua perususkomuksen luotettavuudesta. Puolimatka myöntää uskontojen moninaisuuden, mutta olettaa (teismien) Jumalan tuntemuksen olevan jokaiselle ilmeistä. Tähän tasapainoiluun hän on kehittänyt ylpeyden ja itsevihan teesinsä, jonka pohjalta hän selittää jumalakuvien moninaisuutta. Ylpeydessään ihminen pakenee omaa pahuuttaan ja äärettömän oikeudenmukaista Jumalaa myytteihin. Myytit kuvaavat ihmisen tilan kauniissa ja lohdullisessa muodossa. Avuttomuutensa ja voimattomuutensa myöntäessään ihminen tuntee syvää itsevihaa. Tiedostaessaan ylpeytensä ”itseviha painuu tiedostamattomaan” ja toisin päin. Kehästä vapautuu vain ulkopuolisen pelastajan eli Kristuksen avulla. Tieteen suhdetta totuuteen käsittelevän luvun alussa perehdytään kristinuskon vaikutukseen tiedeinstituution ja tieteenharjoituksen syntyyn sekä tieteen maailmankuvaan. Mielikuva neutraalista tieteestä voi saada moninaisemman ilmeen tutkijan henkilökohtaisten lähtökohtien huomioimisen jälkeen. Viidennessä pääluvussa analysoidaan naturalismin alkupremissejä, jotta voidaan tunnistaa tämän opin taustaoletukset. Puolimatkan mukaan naturalismi voidaan osoittaa uskonnoksi, koska se puolustaa olemassaolon

alkuperälle luomaansa evoluutioteoriaa uskonnollisella voimakkuudella. Perehdymme myös naturalistiseen (evoluution) ilmoituksenomaiseen tietoon ja sen kritiikkiin. Kuudes luku käsittelee tieteen suhdetta uskoon sekä tieteen että teisman kannalta. Luvussa perehdytään myös tieteen, uskon ja järjen suhdetta pohtivaan reformoituun epistemologiaan, koska Puolimatka tukeutuu argumentaatiossaan tätä suuntausta edustavaan Alvin Plantingaan. Puolimatkan kokonaisfilosofinen käsitys kiteytyy kristillisessä realismissa, johon myös perehdymme tässä luvussa. Tieteen taustalla on monenlaisia oletuksia, jotka neutraaliuden korostuksesta huolimatta vaikuttavat tutkimusten lopputuloksiin. Taustaolettamusten tiedostaminen helpottaa kriittistä pohdintaa. Kriittisyys on suoraan verrannollinen totuuteen ja siksi tätä aihetta analysoidaan omassa pääluvussaan. Toivotan lukijoille mielenkiintoista tutkimusmatkaa Tapio Puolimatkan seurassa.

2 Puolimatkan käyttämät keskeiset käsitteet

Puolimatkan kirjoissa esiintyvien keskeisten käsitteiden analyysi on tärkeää, jotta käsitteiden merkitys avautuu kaikille samalla tavalla.

Naturalismi

Puolimatkan mielestä naturalismilla on tällä hetkellä tieteessä hallitseva asema.⁵ Kaikki olevainen, myös ihminen, koostuu naturalistisen käsityksen mukaan luonnollisista aineosista. Kaikki on tieteellisesti tutkittavissa, eikä mitään yliluonnollista ole olemassa. Perustelut löytyvät tieteestä itsestään, koska mitään tiedettä korkeampaa auktoriteettia ei ole. Todellisuuden aineosat ovat fysikaalisia tai kausaalisesti riippuvaisia fyysistä olioista tai niiden muunnoksista.⁶ Humanistis-yhteiskuntatieteellisten tieteenalojen arvojen, päämäärien ja teorioiden tulee naturalistisen käsityksen mukaan olla sopusoinnussa teknis-luonnontieteellisen tutkimuksen kanssa. Naturalistinen tutkimusohjelma pitää luotettavina tiedon lähteinä havaintoa, muistia ja rationaalista päättelyä ja erilaisia teorian valinnan kriteerejä. Puolimatka katsoo, että naturalismissa filosofiset kysymykset saavat käytännössä vastauksensa jo tutkimusohjelmallisen ratkaisun pohjalta, vaikka tutkimuksen kriittisyyttä ja avoimuutta korostetaankin.⁷ Naturalismin vastakohta on supranaturalismi.

Metodologinen naturalismi

Metodologinen naturalismi on saanut tieteessä lähes itsestäänselvyysaseman. Se on metodologinen lähestymistapa, jonka mukaan kaikki tapahtumat selitetään

⁵ UTR 2007, 296.

⁶ UTE 2008, 632.

⁷ UTM 2005, 91; 84 – 85. UTR 2007, 296.

luonnollisten syiden perusteella. Tämä lähestymistapa sivuuttaa sen mahdollisuuden, että Jumala toimisi maailmassa tai että hänestä voitaisiin tietää mitään.⁸

Empiirisen tutkimuksen lähtökohtana on metodologinen naturalismi. Kokeet ja havainnot suoritetaan siten, että yliluonnolliset syyt eivät vaikuta empiirisesti havaittaviin tapahtumiin. Myös luonnonhistorialliset tapahtumat, kuten elämän synty ja historia, voidaan tulkita ilman yliluonnollisia tekijöitä. Historia tulkitaan huomioiden periaatteessa vain empiirisesti havaittavat tekijät olettaen, että luomista ei ole tapahtunut.⁹

Evoluutio

Evoluution käsitettä käytetään hyvin erilaisissa analysoimattomissa merkityksissä.¹⁰ Evoluutio on syytä jakaa väärinkäsitysten välttämiseksi kahteen alakäsitteeseen. Mikroevoluutio tarkoittaa lajin sisäistä muuntelua jo olemassa olevissa elimissä, rakenteissa tai rakennesuunnitelmissa.¹¹ Mikroevoluutio on tosiasia, josta ei kiistellä, vaan jota käytetään hyödyksi esimerkiksi kasvinjalostuksessa. Kiista koskee nimenomaan makroevoluutiota, joka Puolimatkan mukaan perustuu pelkälle spekulatiolle.¹² Makroevoluutio tarkoittaa täysin uuden geneettisen materiaalin syntymistä yli lajirajan ja nisäkkäiden kehittymistä yksinkertaisimmista eliöistä.¹³ Tieteellisessä keskustelussa harvemmin yksilöidään, mitä yläkäsitteellä evoluutio tarkoitetaan, koska yleensä näiden kahden evoluutiotaapahtuman välisen rajan nähdään olevan liukuva. Puolimatka määrittelee vielä kolmannen merkityksen: ”sokean kellosepän teorian”. Siinä evoluutioprosessi tapahtuu sattumanvaraisesti ilman minkäänlaista suunnitelmaa. Puolimatka erottelee makroevoluution kahdeksi eri merkitykseksi: biologiseksi ja biologiset rajat ylittäväksi. Biologinen tarkoittaa ”biologisesti määräytyneiden uusien perusrhmien” syntymistä.¹⁴ Rajat ylittävä makroevoluutio tarkoittaa ”laadullisesti kokonaan uudenlaisen elämänmuodon

⁸ UTR 2007, 520.

⁹ Scherer 2007, 18.

¹⁰ UTE 2008, 124; 126; 138; 411.

¹¹ Scherer 2007, 53. UTE 2008, 143.

¹² UTE 2008, 127; 143.

¹³ Scherer 2007, 53.

¹⁴ UTE 2008, 124 – 125. Tässä hän ei määrittele, mitä hän tällä tarkoittaa. Jää epäselväksi eroaako biologinen rajat ylittävästä vai tarkoittaako hän tässä eri lajien syntyä luomisen perusteella.

syntymistä”. Puolimatkasta älyllisten olentojen syntyminen ohjaamattoman evoluution pohjalta on esimerkki hyvin pitkälle viedystä reduktionismista.¹⁵ Neljäs evoluution määritelmä on teistinen, Jumalan ohjaama malli. Tämä malli on Puolimatkan mielestä kiistanalainen. Evoluutioteoria on hänestä vahvasti sidoksissa naturalistiseen maailmankuvaan, koska Jumala tulee teorian myötä tarpeettomaksi.¹⁶

Intuitionismi

Intuitionismi hyväksyy naturalismin luotettavien tiedonlähteiden lisäksi luotettavaksi tiedon lähteeksi rationaalisen ja eettisen intuition.¹⁷ Intuitio on analyyttisen ajattelun pohjakerros, ”jonka avulla ihminen suhteuttaa kaikki todellisuuden aspektit itseensä”.¹⁸ Ihmistieteissä intuitiot tarjoavat tietoa todellisuudesta, mitä ei ole mahdollista hyödyntää, jos tutkimus perustuu pelkästään aistihavaintoihin, rationaalisiin ja käsitteellisiin totuuksiin. Intuitionismin haasteena on oikeuttaa usko intuition reliabiliteettiin ilman supranaturalistista lähtöasetelmaa. Intuitioiden ja motiivien arvioinnissa tarvitaan sosiaalista vuorovaikutusta.¹⁹

Supranaturalismi

Supranaturalismin mukaan Jumala pitää yllä luonnollista järjestystä ja hallitsee historian kulkua. Jumala voi toimia vastoin luonnon järjestystä ja voi ilmoittaa itsensä ihmisille sekä sanallisesti että kokemuksellisesti. Supranaturalismissa Jumalan ilmoitus on yksi tiedon lähteistä.²⁰ Se hyväksyy luotettaviksi tiedon lähteiksi naturalistisen ja intuitionistisen käsityksen lisäksi uskonnollisen kokemuksen ja ilmoitustiedon.²¹ Supranaturalismi lähtee Jumalan ilmoituksesta Raamatussa ja ottaa sen tietolähteekseen. Jumalaa ei vangita tieteen keinoin ihmisen ajatussysteemin osaksi, vaan oletetaan hänen olemassaolonsa, toimintakykynsä ja ilmoituksensa

¹⁵ UTE 2008, 125 – 126.

¹⁶ UTE 2008, 128 – 129.

¹⁷ UTM 2005, 92.

¹⁸ UTR 2007, 535 – 536.

¹⁹ UTM 2005, 94 – 95.

²⁰ UTE 2008, 633.

²¹ UTM 2005, 92.

selvyys.²² Supranaturalistisen määritelmän mukaan usko ja tieto erotetaan myönteisesti: ”usko on tiedon henkilökohtaista omistamista ja soveltamista omaan elämään ja tieto riippuu uskosta tietolähteen luotettavuuteen”.²³ Puolimatkan mukaan ”Supranaturalismi ei merkitse asioiden hengellistämistä tai luonnollisen ja aineellisen vähättelyä.”²⁴

Uskonto

Puolimatka liittyy käsitykseen, jonka mukaan uskonnon käsitettä on vaikea määrittellä siten, että se tekisi oikeutta kaikenlaisille uskonnollisuuden muodoille. Uskonto voi olla ihmisen työväline ratkaista joitakin älyllisiä ongelmia, kuten kysymyksiä syiden ja seurausten luonteesta, asiantiloista, ominaisuuksien ja joukkojen luonteesta sekä tarkoituksenmukaisesta toiminnasta niiden olioiden kohdalla, jotka eivät ole ihmisen luomusta. Uskonto ei välttämättä merkitse uskonnollista suhtautumista ja käyttäytymistä. Ihminen saattaa uskoa Jumalan olemassaoloon ja silti vihata tietoisesti kaikkea Jumalan työnä pitämäänsä. Älyllinen vakuuttuneisuus Jumalan olemassaolosta ei välttämättä edellytä kunnioitusta, rukousta ja palvelua. Uskomukset eivät välttämättä sisällä uskonnollisia piirteitä, vaan voivat olla puhtaasti älyllisiä vakaumuksia. Älyllistä vakuuttuneisuutta Jumalasta ei voida siis pitää uskonnollisena uskomuksena.²⁵

Jumala voidaan selittää mielikuvituksen ajatuskonstruktioksi. Eri uskontojen synty voidaan käsittää psykologisista tai sosiaalisista tarpeista, jolloin niillä nähdään olevan terapeutin, esteettinen, elämyksellinen tai kulttuurinen merkitys.²⁶ Eri uskontojen olemassaolo osoittaa, että uskonto kuuluu ihmisen olemukseen eksistentiaalisena todellisuutena. Kristillinen usko ei ole pelkkä vakaumus, että Jumala on olemassa, vaan se on jättäytymistä Jumalan armon varaan.²⁷

²² UTR 2007, 126; 127.

²³ UTR 2007, 135.

²⁴ UTR 2007, 307.

²⁵ UTE 2008, 241.

²⁶ UTM 2005, 39.

²⁷ Juntunen 2000, 129; 130.

Kaikki uskonnollisuuden muodot määrittelevät jonkinlaisen käsityksen olemassaolon perustasta ja alkusyystä. Uskonnollinen uskomus sisältää käsityksen olemassaolon ehdottomasta perustasta. Puolimatka toteaa ”Se mistä kaikki riippuu, mutta mikä ei itse riipu mistään muusta saa ihmisen ajattelussa jumalallisia ominaisuuksia ja toimii hänellä Jumalan asemassa.” Näin uskonnollisten uskomusten käsite ei rajoitu ”perinteisten uskontojen edustajiin, vaan se soveltuu yhtä lailla myös naturalisteihin”.²⁸

Puolimatkan tutkimustyötä ohjaa kristillis-realistinen lähtökohta. Siksi tässä tutkimuksessa uskonnon käsitettä käytetään vain kristillisen teismen lähtökohdista.

Perususkomus eksistentiaalisena todellisuutena

Rajallisuutensa takia jokaisella ihmisellä on perususkomuksia, joita ei enää voi perustella. Tiedollisesti oikeutettuja ne ovat, jos ne perustuvat todellisuuteen. Perususkomusten luotettavuus on kiinni ihmisen älyllisistä kyvyistä toimia tarkoituksenmukaisesti. Perususkomus rakentuu todellisuuden tarjoamalle perustalle, ”jonka varassa ihminen välittömästi muodostaa tiedollisesti oikeutetun uskomuksensa”.²⁹ Olennaisin kysymys on: ”onko rationaalista tai oikeutettua uskoa ihmisen mielestä riippumattoman Jumalan olevan olemassa”.³⁰

Tiede

Ihminen on etsinyt viisautta ja tietoa koko olemassaolon historian ajan. Tieto on ihmisen käsittelemää ja tulkitsemaa informaatiota. Tiede on ajattelu- ja tarkastelutapa, miten suhtautua maailmaan ja olla olemassa.³¹ Tieteellä tarkoitetaan luontoa, ihmistä ja yhteiskuntaa koskevien tietojen tarkoituksellista ja järjestelmällistä tavoittelua sekä systemaattista kokonaisuutta.³² Puolimatkan

²⁸ UTE 2008, 241.

²⁹ UTR 2007, 68 – 69.

³⁰ Koistinen 2001, 20.

³¹ Hallamaa 2002.

³² Niiniluoto 1999, 13.

mielestä tieteen määritelmän on oltava ”suhteessa tieteen päämäärään, joka on rajoittamaton totuuden tavoittelu”.³³

Luonnontieteellinen läpimurto tapahtui Raamatun maailmankuvan pohjalta. Tieteen käsitteelliseen ja metodiseen kehitykseen on olennaisesti vaikuttanut uskonto. Kristinuskolla on ollut merkittävä rooli tieteen synnyssä ja kehityksessä. Kristinuskon antaa pohjan luottaa havaintoihin. Myyttinen tietoisuus antaisi kokeellisen tutkimuksen tulokseksi tietoa vain illuusiosta.³⁴ Puolimatka toteaa, että ”tieteellinen tutkimus perustuu havaintoihin”, mutta niiden määrittely on ongelmallista. Määrittelyyn tarvitaan myös intuitiivinen kokemus, joka sekin osoittautuu ongelmalliseksi moni-ilmeisyydessään.³⁵

Tieteellinen tutkimus etsii perusteita erilaisten väitteiden todenperäisyydelle. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkijan tiedollisesti hallitsevan oman tieteenalansa ja tuntevan tutkimuskäytännöt. Tutkimuskohteen valinta on arvovalinta. Ratkaisut liittyvät kulttuurimme ytimeen, milteipä mihin tahansa arvoihimme. Nykyisin tutkija toimii tiiviissä yhteistyössä muiden kanssa. Puhutaan tutkimusryhmien verkostoista. Tutkimuksen tulee perustua rehelliseen vuorovaikutukseen, jossa ensisijaisena motiivina ei ole maine, kunnia tai vaurastuminen, vaan tieteen edistyminen. Todellisuus ei aina vastaa ihannetta. Tieteen pitäisi olla riippumaton kaikista hyötyyn ja käyttöön perustuvista intresseistä. Tieteellisen koulutuksen läpikäynyt on sisäistänyt, että tieteen päämäärien edistäminen ja tutkimuksen tekeminen vaativat myös moraalista sitoutumista.³⁶ Jokaisella tutkijalla pitää olla elävä tunne omasta erehtyvyydestä.³⁷

Tieteen ihanteena on olla riippumaton. Tiede asettaa itse päämääränsä ja metodinsa palvelemaan tietämiseen ja ymmärtämiseen tähtäävää tutkimusta. Tiede ei kuitenkaan toimi tyhjiössä vaan yhteiskunnassa. Elämä eletään yhteisössä, jonka todelliset arvot liittyvät rahaan, valtaan ja julkisuuteen. Tiede on lähtökohdiltaan

³³ UTE 2008, 190.

³⁴ UTR 2007, 118; 131; 148; 157 – 158; 289. Puolimatka korostaa: ”Havainnon, muistin ja intuition luotettavuus riippuu niiden alkuperästä.” (Siis Jumalasta.) UTR 2007, 290.

³⁵ UTM 2005, 23.

³⁶ Hallamaa 2002.

³⁷ Hallamaa, Lötjönen, Sorvalli, Launis 2006, 19. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut tiedeyhteisön käyttöön tutkimuseettiset ohjeet. Ohjeilla ei ole juridista statusta. Tutkimuseettisellä neuvottelukunnalla ei ole laillista valtaa yhteenkään tutkimusta harjoittavaan instituutioon. Suomessa ei ole elintä, joka voisi puuttua tiedeyhteisön autonomiaan.

sidoksissa yhteiskunnan arvoihin ja eettisiin ihanteisiin, puolueettomiin totuuksiin on turha pyrkiä.³⁸

Perinteisesti tieteeseen on liitetty käsitteet arvovapaus ja objektiivisuus. Nämä ovat itsessään kuitenkin jo arvoja. Nimekkäät tutkimusryhmät saavat enemmän huomiota tutkimustuloksilleen riippumatta niiden merkittävydestä. Tiede on inhimillistä toimintaa. Rahoitukseen liittyy suuria eettisiä ongelmia. Tutkimuksen rahoittaja vaikuttaa tutkimusongelman asettamiseen ja tulosten julkistamiseen. Ongelmallisia ovat rahoittajan kannalta kielteiset tutkimustulokset. Heta Gylling toteaa: ”Mitä enemmän tutkimukselle asetetaan liike-elämän vaatimuksia, sitä houkuttelevammaksi tulee myös altistua häikäilemättömille pelisäännöille.”³⁹ Tieteellä on tärkeä osa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tieteen ei pitäisi tuoda lisävaltaa vallanpitäjille.⁴⁰ Tieto johtaa kuitenkin kiusaukseen kasata itselle valtaa.⁴¹

³⁸ Pietarinen 1991, 82. UTR 2007, 346.

³⁹ Gylling 2006, 354.

⁴⁰ Löppönen 1991, 26.

⁴¹ Pietarinen 1991, 76.

3 Usko ja totuus

3.1 Aidon Jumalan ilmoituksen mahdollisuus

Ateistien ja agnostikkojen mielestä ajatus Jumalan ilmoituksesta vähentää ihmisen älyllistä vapautta ja itsemääräämisoikeutta. Jos agnostikko ei suostu tutustumaan Jumalan ilmoitukseen, hän torjuu ilmoituksen periaatteellisella tasolla. Tämä kyseenalaistaa heidän kriittisen avoimuutensa. Filosofin Ilkka Niiniluodon mielestä uskonnossa turvaudutaan ilmoitukseen tiedon lähteenä, kun taas tiede alistaa kaiken kriittiselle arvostelulle. Tieteen näkökulmasta ei ole mahdollista edes teoreettisesti, että olisi olemassa aito Jumalan ilmoitus. Niiniluodon mielestä tieteellinen maailmankatsomus on epädogmaattinen. Avoimuuden nimissä kuitenkin suljetaan pois Jumalan ilmoitus. Puolimatka kysyy: ”Eikö kriittisyys edellyttäisi avoimuutta mahdollisuudelle, että olisi olemassa Jumalan ilmoitus, jonka luotettavuudesta on mahdollista vakuuttua kriittisen tarkastelun pohjalta?” Samalla Puolimatka ihmettelee, eikö ole dogmaattista pitää faktana, ettei ole olemassa aitoa Jumalan ilmoitusta.⁴²

Tieteentekijöiden erikoistuminen kapealle sektorille pakottaa turvautumaan tiedollisiin auktoriteetteihin. Turvautuminen on perusteltua, jos auktoriteetti tunnustetaan hyväksyttävällä tavalla. Mistä tunnustetaan tiedollinen auktoriteetti ja Jumalan aito ilmoitus? Puolimatka korostaa Jumalan täydellistä hyvyyttä ja perustelee sillä Jumalan itseilmoituksen. Puolimatkasta on tärkeää, ettei tieto Jumalasta ole tieteentekijöiden tiedollisen auktoriteetin varassa. Tässä on kysymys myös tasa-arvosta. Ihmisen pelastus ei saa riippua tiedollisista valmiuksista tai kyvyistä tunnistaa tiedollisia auktoriteetteja. Tieteentekijöiden tunnepitoinen vastustus Jumalan ilmoitusta vastaan saattaa Puolimatkan mielestä ilmentää halua saada kiistaton asema tiedollisena auktoriteettina.⁴³ Puolimatka näkee Raamatun ilmoituksen olevan ontologisesti objektiivisen, eli se ei riipu ihmisen mielentiloista.

⁴² UTM 2005, 184; 185. Ks. myös UTR 2007, 312.

⁴³ UTM 2005, 187; 212. Puolimatka arvostelee eksegeettistä raamatuntutkimusta valtaintresseistä ja oman edun tavoittelusta. Raamatun ymmärtäminen vaatii eläytymiskykyä, jota Puolimatkan mielestä ei saavuteta pelkillä opintosuorituksilla. UTM 2005, 212. Tämä sama ongelma koskee koko tieteen kenttää eikä vain teologiaa. Puolimatkan mielestä teologiassa on erityinen tarve tulla koko tiedeyhteisön hyväksymäksi, koska sen asema tieteenä usein kyseenalaistetaan. UTM 2005, 213. Median huomio saadaan radikaaleilla ajatuksilla. Ks. myös UTR 2007, 314 – 315.

Puolimatkan mukaan Raamattu on ensisijaisesti ”itse itsensä oikeaksi todistava”. Jumalan oman todistuksen vastaanottaminen on jokaisen ihmisen ”koetinkivi”. Puolimatkasta on älyllisesti epärehellistä torjua tämä todistus. Mikään toissijainen todistus ei Puolimatkasta ole riittävä, koska ihminen on erehtyväinen.⁴⁴

Puolimatkan mielestä Jumalan ilmoitus Raamatussa on niin selkeä, että jokainen voi ilman asiantuntija-apua muodostaa luotettavan käsityksen Jumalasta. Puolimatka näkee Raamatun vapauttavan ihmisen, pelastusta koskevista kysymyksistä, inhimillisistä auktoriteeteista. *Sanallinen ilmoitus tarkoittaa luonnollisen jumalatietoisuuden pohjalta saatua käsitystä maailmankaikkeuden tarkoituksesta, järjestyksestä ja synnystä.* Raamatun sanan Jumalallinen alkuperä ilmenee ensisijaisesti tekstistä välittyvän Jumalan läsnäolon perusteella ja toissijaisesti tekstin ominaisuuksien takia.⁴⁵ Raamatun sanan totuus perustuu siihen, että Jumala ei voi valehdella.⁴⁶ Puolimatkan mielestä ”ei ole mitään järkevää syytä olla pitämättä Jumalan ilmoitusta luotettavana tiedon lähteenä”.⁴⁷ Jumalan ilmoituksen kautta saadaan tietoa, jota ei voi saada muista tietolähteistä. Puolimatkasta ”Ilmoituksen sisältönä on ... väitelausein ilmaistava tieto.” Sitten hän jatkaa: ”ilmoitus on tärkeä muodostettaessa perustavia oletuksia kosmoksen alkuperästä, järjestyksestä ja yhtenäisyydestä”.⁴⁸ On ristiriitaista väittää ensin ilmoituksen tarjoavan ”väitelausein ilmaistavaa tietoa” ja sitten todeta sen tarjoavan vain oletuksia. Ilmoitus tarjoaa siis tietoa oletuksista? Ehkäpä kyse on käsitteiden määrittelystä. Termi perustava oletus tai perusoletus viittaa maailmankatsomuksellisiin lähtökohtaoletuksiin. Perususkomus on Puolimatalla tulkittavissa varmemmaksi yläkäsitteeksi, josta voi johtaa oletuksia ”kosmoksen alkuperästä, järjestyksestä ja yhtenäisyydestä”. Esimerkiksi evoluution pohjalta tehdään oletuksia.

Rajallisuutensa takia ihmisellä on jatkuvasti erehtymisen vaara myös Jumalaa koskevan tiedon suhteen. Toisaalta ihminen ei halua tuntea täydellistä hyvyttä, joka paljastaisi ihmisen oman turmeltuneisuuden. Jumalan on siksi ”ilmoitettava itsensä

⁴⁴ UTR 2007, 248; 316. Ks. myös s. 257.

⁴⁵ UTM 2005, 188. Puolimatkan mielestä tieto Jumalasta on välittömän kokemuksen pohjalta ilmeinen jokaiselle ihmiselle. Tämä tieto ei ole riippuvainen ihmisen älykkyydestä tai koulutuksesta. UTE 2008, 566.

⁴⁶ UTR 2007, 182 – 183. Jeesuksen sanojen mukaan ei joudu harhaan, jos tuntee oikealla tavalla Raamatun kirjoitukset ja Jumalan voiman. (Matt. 22: 29)

⁴⁷ UTR 2007, 296 – 297. Jumalan ilmoituksesta voi vakuuttua olemalla avoin Raamatun todistusvoimalle.

⁴⁸ UTR 2007, 308 – 309. Ilmoittamisen käsite liittyy Puolimatalla oppimisen ja tietämisen käsitteisiin.

sekä sanallisesti että henkilökohtaisesti”. Puolimatka toteaa, että ”sopivissa olosuhteissa” järki, havainnot ja intuitiot ovat kosketuksissa todellisuuteen. Ihmisellä on mahdollisuus tietää ”milloin ne ovat kosketuksissa todellisuuteen”⁴⁹ Puolimatka ei kerro milloin ”sopivat olosuhteet” täyttyvät ja millä kriteereillä tiedetään, että ollaan kosketuksissa todellisuuteen. Voihan ihminen erehtyä myös ”sopivien olosuhteiden” suhteen.

Kuka tahansa voi väittää minkä tahansa tekstin välittävän hänelle Jumalan läsnäolon myös tekstin ominaisuuksien perusteella, mistä tiedetään kenellä on oikeus vakuuttua tekstin ilmoitusluonteesta intuitiivisesti ja älyllisesti? Puolimatka myöntää, että ”kriteerit saattavat osittain vaihdella yhdestä uskonnollisesta tiedollisesta käytännöstä toiseen”. Tämä ei hänestä kuitenkaan johda mielivaltaan. Puolimatka toteaa, että älyllisesti rehellinen ihminen testaa kumoajien valossa ”onko kyseessä aito Jumalan kohtaaminen vai jonkinlainen muoto projektiota, itsesuggestiota tai muuta sellaista.” Lisävaatimuksena tekstikokoelman pitää murtaa ”ihmisen torjunta ja auttaa häntä kohtaamaan totuus sekä itsestään, että Jumalasta.” Jumalallisesta alkuperästä on sisäisiä ja ulkoisia tuntomerkkejä. Sisäisesti teksti avaa syvempää itsetuntemusta ja antaa ihmiselle ”tietoa siitä, miten hänen perustavat ongelmansa voidaan ratkaista.” Teksti on yhtenäistä, johdonmukaista majesteettista, pyhää ja viisasta. Ulkoisena tuntomerkkinä tekstin tarjoama informaatio vastaa reaali maailmaa. Teksti on historiallisesti luotettavaa ja sen edustamat arvot ovat todenmukaisia sekä tekstin ennustukset toteutuvat. Tekstin luotettavuutta testataan oman kokemuksen pohjalta ja tekstin kuvaukset uskon esikuvista ovat kaunistelemattomia.⁵⁰ Naturalistisen käsityksen mukaan Jumalan ilmoitus omaksutaan sokean auktoriteetti uskon pohjalta. Kuitenkin juuri naturalistinen tiede omaksuu ja viittaa tuntemattomien kirjoittajien auktoritatiiviseen sanaan. Jopa neuvotaan turvautumaan tiedeyhteisön auktoriteetteihin. Puolimatkan mielestä Raamatusta sen sijaan annetaan tosiasia-aineistolle suuri merkitys.⁵¹ Samanlainen auktoriteetteihin vetoaminen näyttää siis yhdistävän tieteen ja uskon.

⁴⁹ UTM 2005, 44. UTR 2007, 306.

⁵⁰ UTM 2005, 189 – 190. UTR 2007, 317. Puolimatka kirjoittaa: ”Tietysti jokaisen arvioinnin sisälle kehittyi jonkinlainen tiedollinen kehä, mutta tämä ei tarkoita, ettei kysymystä voitaisi ratkaista, jos ihmisen älyllisillä kyvyillä on kosketuspintoja todellisuuteen.” UTR 2007, 315. Puolimatka myöntää, että on olemassa ”monia ns. pyhiä kirjoja, jotka väittävät olevansa aitoa Jumalan ilmoitusta”. Tästä ei seuraa, ettei olisi mahdollista erottaa aito epäaidosta, jos oletetaan ihmisten älyllisten kykyjen sopivan tehtävänsä. Puolimatka perustelee erityisesti aitoa ilmoitusta sen lukemattomilla tarkasti toteutuneilla ennusteilla. UTR 2007, 397.

⁵¹ UTE 2008, 304 – 305.

Puolimatkan tapa korostaa aidon ilmoituksen tavoitettavuutta kyseenalaistuu kun tarkastellaan Lutherin, Calvinin ja Zwinglin johdolla syntyneiden protestanttisten kirkkojen kirjoja. He kaikki pitivät Raamattua ja järkeä päälähteinään, mutta päätyivät erilaisiin johtopäätöksiin.⁵² Se, että uskosta esitetään niin erilaisia käsityksiä, ei vielä todista, ettei Jumalasta voida tietää. Erimielisyydet uskosta johtuvat Puolimatkan mukaan tunneperäisistä tekijöistä, tietämättömyydestä tai haluttomuudesta tunnustaa totuus.⁵³ Lutherilla ei ollut jumalanpelossaan valinnanvapautta.⁵⁴ Modernin maailman jumalakuva on hyvyyden ja armon läpäisemä. Voitaisiinko tästä tehdä se johtopäätös, että jumalanpelko auttaa tunnistamaan aidon Jumalan ihmisen luomista hyvistä kuvista? Puolimatkaista uskonnolliset kokemukset pitää arvioida Raamatun, kirkon tunnustusten ja kristillisen yhteisön ajattelun kautta.⁵⁵ Puolimatkan ratkaisu uskomusten kirjon poistamiseen on aivan liian yksinkertainen. Ehkäpä hänen tausta-ajatuksensa Jumalan hyvyydestä on tässä ongelman ydin. Pelottava jumalakuva saisi ihmisen perehtymään ainoaan uskonsa kohteeseen ja kaiken tiedon alkupisteeseen paremmin, kuin hyvän kaveri-jumalan kaikenlaisen tiedon ja uskon salliva seura.

Olisi naiivia väittää, ettei skeptinen aikamme vaikuta kristinuskoon.⁵⁶ Filosofi Sami Pihlströmin mielestä rationaalinen ihminen ei voi pitää kaunokirjallista ”Raamattua todellisuutta koskevana kumoamattomana totuutena.”⁵⁷ Raamatun tutkiminen tieteen ateistisesta näkökulmasta saa teologi Erkki Koskenniemen mielestä Jumalan kätkeytymään. Koskenniemi kirjoittaa: ”Usko itsensä ilmoittavaan Jumalaan ei ole eikä toivottavasti yritä olla järkevän päättelyketjun tulos.” Inhimillinen kieli ei tavoita perimmäistä todellisuutta.⁵⁸ Teologi Jouko M. V. Heikkisen mielestä uskon syntymisen edellytyksenä on tieto.⁵⁹ Hänen mielestään tiedon vastaanottaminen voi

⁵² Vaahtoranta 2006, 159.

⁵³ UTM 2005, 243.

⁵⁴ Vaahtoranta 2006, 164.

⁵⁵ UTM 2005, 100.

⁵⁶ Vaahtoranta 2006, 165.

⁵⁷ Pihlström 2001, 81. Puolimatka arvostelee kirkkoa, joka ei uskalla kertoa jäsenilleen tieteellisen tutkimuksen paljastamaa totuutta, ”vaikka sen johto on itse tästä tiedosta perillä.” Kristinuskolle vieraan modernin filosofian pohjalta lähtevä tutkimuksen on vaikea päästä sisälle Raamatun maailmaan. UTR 2007, 59; 63.

⁵⁸ Koskenniemi 2006, 250. Aivotutkija Matti Bergström näkee aivoissa kaksi erillistä prosessia, jossa ulkoisessa prosessissa tieto välittyy aistien kautta. Sisäinen uskon prosessi on estynyt ”tietoyhteiskunnassa, jossa vain tieto on tärkeää”. Ymmärrys saavutetaan vain yhdistämällä nämä uskon tietoon. Vain lapsen uskon säilyttämällä ymmärrämme. Vihavainen 1999, 14.

⁵⁹ Puolimatka on samaa mieltä, mutta käsittää asian myös toisin päin: tietoa edeltää usko. Uskoa edeltää tässä yhteydessä ilmoitustieto.

vääristyä. ”Objektiivinen tieto” tai opillinen auktoriteetti voi vääristää omaa luovuutta tai itsekunnioitusta. Siksi on hyvä nähdä elintärkeässä opillisuudessakin persoonallinen Jumala, joka lähestyy eläviä ihmisiä, ”joilla on monia harhakuivia elämästä ja Jumalasta.”⁶⁰

Puolimatka toteaa, että Raamattua on tulkittava siinä supranaturalistisessa viitekehyksessä, missä se on kirjoitettukin.⁶¹ Ateistisesta lähtöasetelmasta Raamatusta tulee pelkkä myyttinen kertomussikermä, jonka tiedon arvo on ainoastaan eettistä. Raamatun tarjoama tieto ei ole edes historiallista, koska Jumalan olemassaolon mahdollisuus on suljettu pois. Tieteellä ei ole yksiselitteistä vastausta Jumalan ilmoituksen mahdollisuuteen. Kannanotto tehdään uskonvaraisesti ja se vaikuttaa tutkimuksen tekemisen tapaan ja tutkimustuloksiin.⁶² Tutkimustulosten tulkinta riippuu tutkijasta. Kannanotto tehdään tutkijan omien arvostelmien pohjalta. Erityisasiantuntijoina eksegeeteille annetaan arvovalta perimmäisen totuuden lähteenä. Puolimatka kritisoi tällaisen elitismin olevan Raamatun sanomalle vierasta.⁶³ Samalla tavalla myös tieteen ja uskon yhteen sovittaminen on Raamatun sanomalle vierasta elitismiä. ”Kun maailma ei omassa viisautessaan oppinut tuntemaan Jumalaa, Jumala katsoi hyväksi julistaa hulluutta”.⁶⁴ Elitismin välttämiseksi Puolimatka korostaa itsekriittisyyden merkitystä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa.⁶⁵ Supranaturalistisesta näkökulmasta ihmisen itsekriittisyys on kuitenkin vajavainen tai kykenemätön näkemään todellisen kritiikin kohteita.

⁶⁰ Heikkinen 2006, 265.

⁶¹ UTR 2007, 64. Raamattu on kirjoitettu niin tiiviisti, että tutkimuksessa voidaan tehdä oikeutta sille ainoastaan, jos sen sisältö osataan perusteita myöten (ulkoa). UTR 2007, 65.

⁶² UTR 2007, 25.

⁶³ UTR 2007, 56.

⁶⁴ 1 Kor. 1: 19 – 24. Ks. myös 1 Kor. 3: 19.

⁶⁵ UTR 2007, 57.

3.2 Älyllinen rehellisyys - vapaus

Puolimatka antaa *älylliselle rehellisyydelle*⁶⁶ suuren painoarvon, mutta myötää älyllisten kykyjen lankeemuksen. Oikeusteologi Hannu Juntunen korostaa, että ihmisen koko olemus on langennut ja siten ihminen ei enää vastaa alkuperäistä luomistarkoitustaan. Ihmisen omatuntokin on langennut ja se on myös relatiivinen. Juntunen toteaa, että ”kiusaaja petkutti: hyvän ja pahan täydellinen tuntemus ei toteutunut.”⁶⁷ Puolimatkasta oman pahuutensa tunnustaminen on ihmiselle mahdotonta ilman anteeksiantamuksen mahdollisuutta.⁶⁸ Puolimatka toteaa, että hyvä itsetuntemus edellyttää tietoa hyvästä ja pahasta. Puolimatka korostaa Jumalan sanan vaikutusta ihmisen itsetuntemuksen ja Jumalatuntemuksen kehityksessä. Samalla pyhyiden kokeminen on tärkeä tekijä itsetuntemuksen kehitykselle.⁶⁹

Puolimatka toteaa, että Raamatun kyky avautua Jumalan sanana perustuu Pyhän Hengen vaikutukseen.⁷⁰ Pyhä Henki parantaa synnin aiheuttamat vauriot joko asteittain tai yhtäkkiä.⁷¹ Puolimatka väittää, että ihmiset kykenevät erottamaan edellä kuvatuilla ehdoilla aidon ilmoituksen. He eivät kuitenkaan kykene ilmaisemaan sitä yleispätevän teoreettisesti.⁷² Tästä saa sen käsityksen, että ihminen kykenisi Pyhän Hengen parantavan vaikutuksen jälkeen älyllisesti tavoittamaan Jumalan. Suoran realismin kannattajat ajattelevat Jumalan luoman järjen avulla olevan mahdollista tajuta ainakin osan Jumaluudesta.⁷³ Tietolähteen avautumisen kytkeminen Pyhän Hengen vaikutukseen saattaa vaikuttaa myyttiseltä. Kenellä on tällainen PH-avain tietolähteeseen? Onko kyse subjektiivisesta Pyhän Hengen kokemuksesta? Puolimatka pitää kristillistä yhteisöllisyyttä ja perususkomuksen kiteytymistä uskontunnustukseen subjektiivisuutta rajoittavana tekijänä.⁷⁴ Puolimatkan ajattelussa Pyhällä Hengellä on synnin sitoumuksista vapauttava vaikutus järkeen. Ilman Pyhää Henkeä ”ihminen olisi oman tietoprosessinsa perimmäinen viitekehys”. Pyhän

⁶⁶ UTR 2007, 90. Uuden testamentin mukaan Jumalan kieltäminen merkitsee älyllistä epärehellisyyttä, koska Jumalan olemassaolo on niin ilmeinen. (Room. 1: 20)

⁶⁷ Juntunen 2000, 159. Ks. myös: UTM 2005, 233. UTR 2007, 72.

⁶⁸ UTM 2005, 223. Kristuksen ristinkuooleman merkitys avautuu vain Raamatun sanan kautta. Ilman sanallista ilmoitusta totuus ristinkuoolemasta jäisi salaisuudeksi.

⁶⁹ UTM 2005, 219; 220. Aito pyhyiden kokemus johtaa eettiseen uudistumiseen. UTM 2005, 222.

⁷⁰ UTM 2005, 217.

⁷¹ UTM 2005, 229.

⁷² UTM 2005, 242. Koskenniemi toteaa, että yhä voimakkaammin perinteisen Raamattukäsityksen on haastanut käsitys Raamatusta inhimillisenä ja ristiriitaisena kertomussikermänä. Koskenniemi 2006, 240.

⁷³ Koistinen 2001, 21 – 22.

⁷⁴ UTR 2007, 70.

Hengen todistus antaa tiedollisesti oikeutetun varmuuden Raamatun totuudesta ja Jumalasta tulee kaiken keskipiste. Olennaista on ihmisen välitön kosketus Raamatun sanaan. Väitelausein ilmaistut perustelut tyydyttävät toissijaisesti ihmisen älyllistä pohdintaa.⁷⁵ Olennaisinta on Raamatun lukeminen, minkä ohessa Pyhä Henki todistaa sanojen myötä jokaiselle lukijalle Sanan olevan totta. Tämä vaikuttaa asioiden liialliselta yksinkertaistukselta. Jumalan ilmoitus / Raamattu ei ole kaikille samalla tavalla avautuva tietolähde tai ei ole sitä lainkaan. Ihmisen oma pahuus vääristää tietoa, mutta älyllisesti itselleen rehellinen pystyy Puolimatkan mukaan päättämään Jumalan olemassaolon yleisestä ilmoitustiedosta. Puolimatkan mielestä *Jumalan ilmoitus vapauttaa* ihmisen ”myyttien vallasta käyttämään järkeään itsekriittisellä tavalla myös tutkimuksen perustavien lähtökohta-oletusten suhteen.”⁷⁶ Myös aivotutkija Matti Bergströmin mukaan ”jumalakanavan” käyttöönotto vapauttaa ajattelun ja ”korkeamman älykkyyden”.⁷⁷ Puolimatkasta Raamattu vapauttaa kulttuurin myyttisestä panteismista sekä sallii ihmisen tunnekirjon ilmaisun.⁷⁸

Puolimatkasta ihmisjärki tekee päätelmiään aina ennako-oletusten kautta. Hän myöntää, ettei ihmisen rajallisuudesta johtuen, älyllinen päättely voi toimia täysin neutraalilla tavalla.⁷⁹ Samalla hän väittää, että jokainen ihminen on kosketuksissa Jumalan läsnäoloon tietoisesti tai tiedostamattaan käyttäessään järjellisiä kykyjä. Jotta voimme olla varmoja siitä, että todellisuus on ihmisjärjen tavoitettavissa, on oletettavaa, että olemme yhteydessä peritodellisuuteen. Puolimatkan mielestä relativismi on vältettävissä ainoastaan olettamalla yhteys Jumalaan. Pyrkimyksenä pitää kuitenkin olla *aito dialogi*, jossa suhde Jumalaan auttaa näkemään totuuden itsestään ja etsimään tietoa aktiivisesti.⁸⁰ Jumalan avaruus on relaatio, jossa Jumala on läsnä meille. Jumalan todellisuus pysyy meille totaalisesti erilaisena, käsittämättömänä ja saavuttamattomana. Tästä johtuen yhteys Jumalaan on aina lahja, jossa Jumala aina aloittaa dialogin. Jumalan transsendenttisestä luonteesta ja

⁷⁵ UTR 2007, 71 – 73. Puolimatka korostaa, että Pyhä Henki on persoonallinen Jumala. Se ei tuo mitään uutta informaatiota vaan todistaa Raamatun sanan olevan totta. Pyhään Henkeen liittyy myös pelastava vaikutus.

⁷⁶ UTR 2007, 67; 68.

⁷⁷ Vihavainen 1999, 15.

⁷⁸ UTR 2007, 147 – 148.

⁷⁹ UTR 2007, 96; 316.

⁸⁰ UTM 2005, 146 – 148. Ihminen ei kykene ymmärtämään ”ensimmäistäkään yksityiskohtaa oikein, jos hän ei pysty suhteuttamaan tätä yksityiskohtaa oikealla tavalla kokonaisuuteen”. UTR 2007, 263.

ajan toisenlaisesta luonteesta (ikuisuus) johtuen Jumala on aina sekä transsendenttinen että immanenttinen samanaikaisesti.⁸¹

Koska Jumala on luonut ihmisen älylliset kyvyt, on totuuden löytymiselle luotu edellytykset.⁸² Oikea lähtökohta ja oikea orientaatio ihmisen älyllisille kyvyille saavutetaan Puolimatkasta vain Jumalan ilmoituksen pohjalta.⁸³ Älylliseen ajatteluun kykenevä ihminen ei Puolimatkan mielestä voi kätkeytyä ”kantaottamattomuuden taakse” suhteessa Jumalaan.⁸⁴ Pidättäytyminen kannanotosta on Puolimatkan mukaan harkittu asenne, joka vaatii perusteluja, sillä tieteessä ei hänestä voi olla ottamatta kantaa Jumalaan.⁸⁵

3.3 Tiedolliset kumoajat

Perustavien uskomusten ja filosofioiden luotettavuutta voidaan arvioida kumoajien kautta. Kumoajat voivat todeta perususkomuksen järjettömäksi, jolloin se on rationaalinen kumoaja. Kumoaja voi olla myös tiedollisten takeiden kumoaja. Tunnetuimpia teismien kumoajia ovat projektiiviset teoriat ja kärsimyksen ongelma. Naturalistinen raamattukritiikki on herättänyt epäilyksiä Raamatun historiallisesta luotettavuudesta. Perususkomuksella voi olla enemmän tiedollisia takeita kuin potentiaalisella kumoajalla. Joissakin tiedollisesti vääristyneissä olosuhteissa ihminen voi pitää myös epäpäteviä ja epätosia kumoajia syinä perususkomuksesta luopumiseen. Puolimatka muistuttaa, että ”yksilö tulkitsee kumoaja argumentit aina uskomustensa ja kokemustensa varassa.”⁸⁶ Kulttuurissa vallitsevat lähes itsestään selvät uskomukset asettavat ihmisen hankalaan asemaan, sillä siinä tilanteessa on vaikea nähdä uskomusten virhepäätelmiä.⁸⁷

⁸¹ Eerikäinen 2007, 140; 141.

⁸² UTR 2007, 303.

⁸³ UTR 2007, 307. Oikea orientaatio tarkoittaa Jumalan olevan ihmisen perimmäinen viittekehys oman subjektin sijaan.

⁸⁴ UTR 2007, 139. Puolimatkan mukaan agnostisen neutraalisuuden takana on voimakas kannanotto siitä, että ei voida tietää perimmäisestä todellisuudesta. Neutraalisuus vaihtuu todellisuudessa sitoumukseen.

⁸⁵ UTR 2007, 515.

⁸⁶ UTR 2007, 73 – 74; 76; 79. Tiedollisen oikeutuksen evaluoinnissa perustavana intressinä on totuuden saavuttaminen. Totuus ei silti identifioitu tiedollisen oikeutuksen kanssa. Koistinen 2001, 29.

⁸⁷ UTR 2007, 80.

Jumalan osoittaminen oikeudenmukaiseksi ja hyväksi on ongelmallista, koska maailmassa on kärsimystä. Ihmisten toisilleen tuottama kärsimys on selitettävissä syntiinlankeemuksella ja vapaalla tahdolla. Katastrofeista johtuva kärsimys ja eläinkunnan kärsimys ovat vaikeammin selitettävissä. Puolimatkan aksiooma on ihmisen vapaus suhteessa Luojaansa, mikä samalla mahdollistaa ja sallii kärsimyksen. Maailma ei ole alkutilassa, vaan on langennut maailma. Kärsimys ei ole tarkoituksetonta, jos se ohjaa ihmistä kohti Jumalaa ja mahdollistaa ikuisen elämän Hänen yhteydessään. Kärsimys voi kauhistuttavuutensa takia saada ihmisen tajuamaan oman pahuutensa ja saada hänet etsimään Jumalan armoa. Kärsimyksen tarkoitusta ei saa selittää tyhjentävästi, koska silloin ihminen ei tekisi kaikkea kärsimyksen lieventämiseksi. Kaikkitietävän olennon kaikkia tarkoituksia ihmisellä ei ole mahdollista tietääkään. Inkarnaatio osoittaa Jumalan rakkauden uhrivalmiutta ja antaa syyn uskoa Jumalan rakkauteen, vaikka maailmassa on paljon selittämätöntä kärsimystä.⁸⁸ Maailmanlaajuinen raakuus ja väkivaltaisuus osoittavat ihmisen tilan epänormaaliuden. Puolimatkan mukaan kaikki ihmiset pyrkivät vapautumaan elämää tuhoavista tekijöistä.⁸⁹ Puolimatalla on varsin optimistinen ihmiskäsitys. Hän siirtää ihmiseen jumalallisia hyvyiden ja älykkyyden piirteitä, jotka korostavat ihmisyyttä jumaluuden sijaan. Puolimatkan perususkomus (Jumala kaiken lähtökohtana) saa ihmisen rinnalleen.

Kärsimys ja kipu ohjaavat tuntevat olennot edistämään terveyttä ja hyvinvointia. Jumalan oikeudenmukaisuus merkitsee kärsimystä, jopa ”loputonta kärsimystä”.⁹⁰ Pahan ongelma voidaan ratkaista Jumalan kaikkivaltiuden käsitteen avulla ja väittää, että Jumala on luonut pahan ja myös hallitsee sitä. Puolimatka näkee tämän ongelmalliseksi, koska olettaa, ettei Jumala voi sisältää pahaa, vaan korkeintaan käyttää pahaa hyvään tarkoitukseen. Lähtöpremissi sisältää kuitenkin pahan alkuperän ongelman. Alussahan oli vain sana ja sana oli Jumala. Pahan pitää siis olla luotu olento. Ajatus siitä, että täydellisen hyvä voisi luoda pahan, on paradoksaalinen. Tämän oleellisen ongelman Puolimatka on sivuuttanut. Tosin Puolimatkan näkemys lankeemuksesta syvenee trilogian kolmannessa kirjassa. Ehkäpä hän ajattelee tukipisteen siirtyvän hyvän Jumalan sijasta Perkeleeseen

⁸⁸ UTM 2005, 120; 122-125. ”Tavallisesti sivistyneillä teisteillä” on syytä uskoa, että jokin teismien kumoaja on tosi. Tämän takia teistisillä uskomuksilla ei ole kulttuurissamme oikeutettua asemaa. Koistinen 2001, 105 – 106.

⁸⁹ UTM 2005, 187.

⁹⁰ UTE 2008, 262; 267. ”Loputon kärsimys” viittaa Helvetin olemassaoloon. Täydellisen hyvä ja oikeudenmukainen Jumala tuomitsee pahan.

pelkällä olemassaolon myöntämisellä. Puolimatka sivuuttaa persoonallisen pahan olemassaolon ohella myös tämän älylliset ominaisuudet.

Usko Jumalaan voidaan ajatella ihmisen itselleen projisoimaksi turvaksi maailmassa. Sigmund Freudin mukaan uskonto on ihmismielen tiedostamaton illuusio, jonka avulla ihmisen on helpompi kestää psyykkistä ahdistustaan. Ihmisen hyvänolon tunteen tarpeen perusteella ei voida kuitenkaan ratkaista kysymystä Jumalan olemassaolosta. Ihminen voi projisoida todellista Jumalaa vähemmän uhkaavan kuvan Jumalasta. Jos Jumala todella on olemassa, on Puolimatkasta myös järkevää uskoa Häneen. Syntiin langenneena olentona ihmisellä on tarve paeta täydellistä hyvyttä, mutta myös tarve tulla osalliseksi tästä hyvyydestä. Kyse ei ole tällöin illuusiosta, vaan todellisesta tarpeesta löytää särkynyt yhteys uudelleen.⁹¹

Karl Marxin yhteiskunnallinen teoria osoittaa (oman intentionsa vastaisesti), että ihminen torjuu Jumalan tietoisuudestaan. Yhteiskunnallisen teorian päähuomio on rahan ja toimeentulon maailmassa.⁹² Puolimatka ei huomaa, että marxilainen teoria itse asiassa argumentoi teismien puolesta, sillä taloudellis-tuotannollinen vääristymä maailmassa on todiste ihmisen lankeemuksesta ja yhteyden katkeamisesta sekä Jumalaan että lähimmäisiin. Persoonallinen paha lankesi itsekkyyden ja ylpeyden syntiin, mistä aineellinen epätasa-arvoisuuskin johtuu.⁹³

Projektiivinen teoria on kaksiteräinen miekka. Jos uskomme Jumalaan perustuu pelkkään toiveajatteluun, niin perustuu ateismikin toiveajatteluun. Luonnontieteilijä ja teologi Alister McGrath toteaa, että ateismi pohjautuu toivoon ja haluun, että Jumalaa ei olisi. Tietoisuus omasta pahuudesta ja suurimman mahdollisen hyvyyden vastakohtaisuudesta synnyttää toivon, ettei olisi pahuuden tuomitsijaa.⁹⁴ Vakava tiedostamaton syyllisyys purkautuu ateismin neuroottisissa piirteissä. Jumalan torjunta aiheuttaa pyrkimyksiä hallita pyhää tekemällä siitä hallittavan projektiivisten teorioiden kautta.⁹⁵

⁹¹ UTM 2005, 126 – 128. Puolimatkan mukaan Freud oli Jumalan olemassaolosta tietoinen ja tämän tosiasian torjumiseksi keksi rationalisoinnin. UTR 2007, 324.

⁹² UTM 2005, 128 – 129.

⁹³ Tämä epätasa-arvo toteutui myös ateistisessa Neuvostoliitossa.

⁹⁴ McGrath 2000, 22; 23.

⁹⁵ UTM 2005, 265.

Yleensä uskolla on ”kokemusperäinen sisältö ja elämän käytäntöön vaikuttava merkitys.” Välitön kokemus tarjoaa tiedollista tukea tietyn määrän tietyille henkilölle. Kun uskolla on enemmän tukea kuin sitä vastaan esitetyillä potentiaalisilla kumoajilla, usko on kumoajien sisäinen kumoaja. Kiistävä tai tyhjäksi tekevä kumoaja ”voi olla pelkästään sen osoittamista, että kumoaja on itse argumentatiivisesti epäpätevä.” Asiantuntijat ovat voineet osoittaa kyseisen kumoajan epäpäteväksi tai ovat keskenään erimielisiä, mikä riittää kumoajan kumoajaksi.⁹⁶ Vaaditaan suurta uskoa tilanteissa, joissa enemmistön kanta tai painostus kumoo selvää evidenssiä. On vaikeaa käsittää olevansa yksin oikeassa suurta enemmistöä vastaan. Tällaisessa tilanteessa Puolimatkan evidenssi välittömän tiedollisen kokemuksen riittävydestä potentiaalisia kumoajia vastaan on riittämätön. Tilanteessa ei auta, vaikka kumoaja olisi itse argumenteiltaan epäpätevä.⁹⁷

Puolimatkan mukaan usko Kristukseen perustuu evidenssiin, joka avautuu Raamatun pohjalta, ”kun Jumalan Pyhä Henki todistaa sanojen myötä”.⁹⁸ Raamattuun sisältyy käsitys oikeasta järjen käytöstä. Raamattu on avoin tosiasioille riippumatta siitä, miltä ne näyttävät rajallisesta ihmisestä. Ihminen määrittää todellisuutta omasta itsestään käsin. Raamattu sen sijaan kertoo tosiasioista, jotka ovat ihmisen ennakkoletusten vastaisia ja herättävät ihmisen itsekriittisyyttä. Raamatun sanoma avautuu ylpeälle ihmiselle vasta, kun hän suostuu kyseenalaistamaan valmiit ajattelutapansa ja ajattelemaan kaiken uudella tavalla.⁹⁹ *Normatiivinen järjen käsite*¹⁰⁰ eli ”miten järkeä pitäisi käyttää” sisältyy Raamattuun, joka pyrkii herättämään ihmisen itsekriittisen tietoisuuden. Normatiivisen järjen käsitteen pohjalta voidaan kritisoida tieteessä vallitsevia ajattelutapoja, käytäntöjä ja tutkimusmenetelmiä. Supranaturalisti voi tutkimuksessaan ohjautua Raamatun järjellisyuden käsitteen pohjalta miettimättä, mitä filosofiaa on sallittua käyttää.¹⁰¹ Supranaturalistit suhtautuvat skeptisemmin Raamatun tekstien rekonstruointimahdollisuuksiin, koska he ovat kiinnostuneet laajemmasta Raamatun kirjojen historiasta. Heidän ei tarvitse

⁹⁶ UTR 2007, 76 – 78.

⁹⁷ UTM 2005, 133; 134.

⁹⁸ UTR 2007, 73.

⁹⁹ UTR 2007, 99 – 100. Ihmisen minä-keskeisyys on Jumalan näkökulmasta järjenvastaista.

¹⁰⁰ Järjellisyuden käsite voidaan ensinnäkin ymmärtää merkityksessä ”looginen”. Toiseksi määritelmänä voi olla järjellinen päättely riittävien perusteiden. Kolmanneksi järjellä tarkoitetaan ”kykyä tehdä johtopäätöksiä ja seurata argumentaatiota”. Neljäs määritelmä etsii ajattelutapoja ja käytäntöjä, joiden avulla saavutetaan totuus. Normatiivinen järjen käsite vastaa tähän kokonaisvaltaisimpaan haasteeseen. UTR 2007, 98 – 99.

¹⁰¹ UTR 2007, 99. Jumalaa tai luontoa ei voi oppia tuntemaan deduktiivisesti rationaalisen systeemin avulla. Ne on opittava tuntemaan Jumalan ilmoituksen ja ihmisen kokemuksen kautta. UTM, 2005, 77. Ks. myös UTR 2007, 408.

selittää kaikkea dogmaattisesti uskonnollisen evoluution pohjalta.¹⁰² Koska Jumala on kaikkietävä, Hän ei voi erehtyä tai valehdella. Tästä seuraa Puolimatkan mielestä se, että Raamatun sana on erehtymätöntä Jumalan puhetta. Rajallinen ihminenkin voi tietää virheettömästi joitain asioita. Raamattu on siten erehtymätön, vaikkakin ihminen on kirjoittanut sen. Raamatun tulkinta ja opetus eivät sen sijaan ole erehtymätöntä.¹⁰³ Kyse on siis luetun ymmärtämisestä, ei tulkinnasta. Onko siis joidenkin ihmisten älyllisyydessä jotakin vikaa, kun he eivät ymmärrä Raamattua?

3.4 Ymmärtävä usko

Uskon että ymmärtäisin – uskon, vaikka se olisi järjenvastaista. Raamatussa Paavalilla on uskossa aina jotakin järjenvastaisuutta, pahennusta tai hulluutta.¹⁰⁴ Keskiajan teologi Anselm Canterburylainen toteaa uskovansa myös sen, että ”ellen usko en voi ymmärtääkään”.¹⁰⁵ Puolimatkan mukaan kaikista tiedon lajeista olennaisin on tieto Jumalan hyvydessään valmistamasta pelastuksesta.¹⁰⁶ Ihmisen ymmärrys ei täydellisesti tavoita perususkomuksen kohdetta Jumalaa, mutta perususkomus auttaa ymmärtämään ihmisen elämää ja tutkimalla elämää ymmärrämme myös jotakin perususkomuksen lähtökohdasta, Jumalasta.

Tietoisuus Jumalasta on Puolimatkan mukaan luontaista sen perusteella, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi.¹⁰⁷ Puolimatka näkee jumalatietoisuuden vaikutuksen ihmiselämässä lähtemättömäksi Jumalan käden jäljeksi, jota ei ole helppo tuhota. Ihminen ei välttämättä tiedosta jumalatietoisuutta, vaan uskomuksia syntyy tietoisuudessa ihmisen tahdosta riippumatta pelkästään sen takia, että ihminen kykenee havaitsemaan ympäröivää todellisuutta ja muistaa asioita.¹⁰⁸ Jumalan objektiivinen läsnäolo maailmassa antaa ihmiselle vapauden uskoa Häneen. Jumalaa koskevan ja kaiken muunkin totuuden löytämiseksi pitää nähdä vaivaa. Totuus ei riipu kannattajien lukumäärästä.¹⁰⁹

¹⁰² UTR 2007, 142 – 143. Raamattukritiikissä pitäisi huomioida, että Raamattu on voimakkaasti suuntautunut tulevaisuuteen.

¹⁰³ UTR 2007, 197; 347.

¹⁰⁴ Halldorff 2000, 55.

¹⁰⁵ McGrath 2000, 81.

¹⁰⁶ UTM 2005, 187.

¹⁰⁷ UTM 2005, 110.

¹⁰⁸ UTM 2005, 111.

¹⁰⁹ UTM 2005, 180.

Puolimatka korostaa henkilökohtaisen kokemuksen merkitystä. Puolimatka pitää taidetta ja kauneutta yhtenä osoituksena Jumalan olemassaolosta. Ihmisen älylliset kyvyt ja usko niiden luotettavuuteen perustuu teistiseen lähtökohtaan. Toisaalta ihmisjärki ei pysty rajallisuutensa takia todistamaan monia olennaisia totuuksia.¹¹⁰ Anselm Canterburlainen johti Jumalan olemassaolon suurimmasta mahdollisesta olennosta. Jos suurin mahdollinen ajateltavissa oleva olento on mahdollinen ihmismielessä, tästä seuraa loogisesti, että olio on mahdollinen myös todellisuudessa. Tätä voidaan kritisoida kolmella tavalla. Ensiksi ”verbi ’olla olemassa’ ei ole predikaatti”. ”Olemisen predikaatti – luonne tulee ilmeiseksi”, kun aletaan puhua olioista, jotka eivät ole mahdollisesti olemassa. Haaveissa oleva talo muuttuu todellisuudeksi, kun se on rakennettu. Toiseksi Anselmin argumentti mahdollistaisi kaikenlaisten mielikuvituksellisten olioiden olemassaolon, vaikka tiedämme varmasti, ettei sellaisia ole olemassa. Väite kumoutuu sillä, että suurin ajateltavissa oleva olisi kaikkivaltias. Kaikkivaltius liittyy olennaisesti Jumala-käsitteeseen. Kolmanneksi vastaväitteeksi voidaan esittää, että olion olemassaolo ei todennu pelkästään käsitteitä ja määritelmiä tutkimalla. Yksittäisellä käsitteellä ei ole välttämättä yhteyttä todellisuuteen. Jos oletetaan, ettei Jumalaa ole olemassa, katoavat ihmisen järjellinen kyky käsitellä kielellisiä käsitteitä ja perusteet niiden todellisuuteen vastaavuudelta. Jos yleensä on mahdollista ajatella, että Jumala on olemassa, niin sitten Jumala on läsnä kaikkialla myös ihmisen mielessä. Ontologinen argumentti ei todista Jumalan olemassaoloa, mutta Puolimatkastasta argumentti tekee järkeväksi uskoa siihen.¹¹¹

Maailmankaikkeuden olemassaololle pitää olla jokin alkusyy tai peruste. Tyhjästä ei voi syntyä mitään. Aineellinen todellisuus ei anna selitystä omalle olemassaololleen. Tällöin Jumalan täytyy olla olemassa ja antaa syy maailmankaikkeuden olemassaololle. On vaikea olettaa, miten sattumalta syntyisi mitään.¹¹² Tieteellinen taustaoletus elämän synnylle on evolutiivinen teoria. Maailmankaikkeus on sidoksissa aikaan. Alkuräjähdysteoria olettaa aineen ja avaruuden sekä energian syntyneen tyhjästä. Räjähdyksen seurauksena maailmankaikkeus laajenee

¹¹⁰ UTM 2005, 137.

¹¹¹ UTM 2005, 138 – 143.

¹¹² UTM 2005, 153 – 156.

jatkuvasti.¹¹³ Terveys sosiologi Markku Myllykangas toteaa, ettei tiede tiedä, mitä oli ennen alkuräjähdyttä, mutta hän tietää, ettei Jumala suunnitellut sitä.¹¹⁴ Tieteentekijöillä on omituisia uskomuksia verrattuna tieteen avoimuusvaatimukseen.

Maailemankaikkeuden alkusyyn pitää olla riippumaton ajasta ja paikasta, koska ennen alkua ei ollut alkuehtoja ja lakeja. Puolimatkan mukaan maailmankaikkeuden synty voidaan selittää vain persoonallisen alkusyyn pohjalta.¹¹⁵ Trilogian kolmannessa kirjassa on maininta Jumalan luoneen kaiken tyhjistä.¹¹⁶ Luominen ei kuitenkaan tapahtunut *ex nihilo*, sillä kaikki on Jumalasta.¹¹⁷ Jumalan sana on siten luomisteorian olennainen alkulähde. Puolimatkan alkusyy on kuitenkin eri asia kuin alkulähde. Puolimatka lainaa naturalismin käyttämiä käsitteitä, mikä teismiin sovellettuna saattaa olla ongelmallista.

Maailemankaikkeus on syntynyt joko sattumalta tai fysikaalisesta välttämättömyydestä, ellei hyväksytä persoonallista Luoja. Sattuma tuntuu epäjohdonmukaiselta syytä, sillä sattumalta olisi voinut myöhemminkin syntyä elottomasta aineesta elämää. Fysikaalinen välttämättömyys edellyttäisi tähän mennessä tuntemattoman lainalaisuuksien joukon, joka voitaisiin kiteyttää teoriaksi. Puolimatkan mukaan mahdollisuuksien maailma elämää sallivana on täysin spekulatiivinen.¹¹⁸ Puolimatkasta supranaturalistinen lähestymistapa pystyy näkemään todellisuuden moninaisuuden, koska se ei ole naturalistisen pelkistävä. Todellisuuden yhtenäisyyden perusta on yliajallinen tarkoitus Kristuksessa. Naturalismin vaikeudet tulevat siitä, että yhtenäisyyttä etsitään ajallisen todellisuuden sisältä, yhdestä aspektista. Tämä johtaa Puolimatkan mukaan osaluoiden mytologisointiin ja erilaisten ismien syntyyn. Esimerkiksi biologismin

¹¹³ UTM 2005, 160. UTE 2008, 308. Temporaalisella ajalla on alku ja mahdollisesti loppukin. Eerikäinen 2007, 196. Einsteinin yleisestä suhteellisuusteoriasta voidaan päätellä, että universumin ajalla täytyy olla alku. Alkupää on äärellinen, vaikka loppupää olisikin avoin. Eerikäinen 2007, 204 – 205. Teologi Karl Heimn mukaan ”fysikaalisessa ajassa kaikki tapahtuu peräkkäin, mutta ikuisessa ajassa samanaikaisesti.” Eerikäinen 2007, 199. Heimn dimensionaalinen visio onnistuu kuvaamaan Jumalan ylipolaarista aika-avaruutta tähänastisista todellisuuden kuvauksista parhaiten. Heim ottaa huomioon, että todellisuus ei ole staattinen tila, vaan dynaaminen, dimensionaalinen ja polaarinen vuorovaikutussuhde. Ylipolaarisuus tarkoittaa, että Jumala on ”läsnä polaarisen todellisuuden kaikissa avaruuksissa ja niiden kaikissa sisällöissä samanaikaisesti.” Tämä ei kuitenkaan tarkoita panteismeja. Eerikäinen 2007, 143; 138.

¹¹⁴ Puolimatka 2010, 493. Aivan samoin Enqvist tietää aivan varmasti, ettei tähdistä löydy selitystä elämälle. Enqvist 2009, 181. Miten hän voi tietää sen ehdottomalla varmuudella?

¹¹⁵ UTM 2005, 164.

¹¹⁶ UTE 2008, 307.

¹¹⁷ Eerikäinen 2007, 210.

¹¹⁸ UTM 2005, 167 – 169.

pohjalta voidaan määritellä, kenen elämänlaatu on laskenut niin alhaiselle tasolle, että hänet on eliminointava.¹¹⁹

Naturalistisista lähtökohdista ei voida myötää, että Jeesus olisi ihmiseksi tullut Jumala, koska silloin naturalismilta katoaisi perusta. Puolimatkan mielestä evankeliumitutkimusta luonnehtii haluttomuus nähdä Jeesuksen persoonallisuutta. Ihmeiden mahdollisuus ei ole tieteellistä ja siksi silminnäkijätodistajat ovat erehtyneet.¹²⁰ Todellisuudessa ”tiedonhankintakykymme lamaantuisi täysin, jos emme nojautuisi ollenkaan toisten ihmisten todistuksen tarjoamaan tietoon.” Emme voi johdonmukaisesti epäillä kaikkea.¹²¹ Raamatuntutkimuksessa tutkijoiden subjektiiviset tulkinnat saavat tulokset keskenään ristiriitaisiksi. Käytössä olevat menetelmät ovat siten tulkinnanvaraisia. Ilman tieteellisyyden auktoriteettia tutkimukset olisivat arvottomia. Siksi tutkijat korostavat menetelmien neutraalisuutta ja tieteellisyyttä.¹²²

Jumalan Raamatussa antama ilmoitus tapahtui toimintana historiassa. Inkarnaatiossa Jumala on ilmoittanut itsensä täydellisesti. Koska kristinuskon perusta on historiallisissa tapahtumissa, totuuden edellytyksenä on, että nämä tapahtumat ovat todella tapahtuneet.¹²³ Raamattu pohjautuu silminnäkijätodistuksiin, välittäen myös ”hankalia ja epämiellyttäviä tosiasioita”.¹²⁴ Naturalismin mukaan historiatiede tutkii vain luonnollisia tapahtumasarjoja. Historiatiede ei voi todeta mitään yliluonnollisista tekijöistä. Silti se väittää tutkimustuloksena olevan, ”ettei yliluonnollinen aines vastaa todellisuutta”. Naturalistisen tutkimuksen on tärkeää osoittaa Raamatun historiallinen epäaitous, koska muuten tämä todistusaineisto tulisi naturalistista maailmankatsomusta vastaan.¹²⁵ Puolimatka moittii taipumuksesta antaa järjen päätelmille suuremman merkityksen kuin historialliselle todistusaineistolle. Naturalistisen ideologian objektiivinen järki kykenee erottamaan

¹¹⁹ UTR 2007, 506. UTE 2008, 537; 539. Kaikki aspektit ovat yhtä lailla luotuja. UTE 2008, 556.

¹²⁰ UTR 2007, 32; 35. Puolimatka kuvaa rajakokemuksiksi tapahtumia, jotka ovat tavanomaisesta poikkeavia. Rajakokemuksissa / -tapahtumissa niiden ainutlaatuisuus katoaa, jos niitä verrataan tavanomaisiin elämän tapahtumiin. Jos tutkija rakentaa vain sen tiedon varaan, jonka hän kykenee pitämään luotettavana, jää hänelle pelkistetty mielenkiinnon kuva asioista. UTR 2007, 236 – 238.

¹²¹ UTR 2007, 226.

¹²² UTM2005, 205. UTR 2007, 410.

¹²³ UTM 2005, 190. UTR 2007, 151. Jumalan tarkoituksenmukainen toiminta historiassa on ainutlaatuista kristinuskossa. UTR 2007, 150.

¹²⁴ UTR 2007, 156 – 157.

¹²⁵ UTM 2005, 197. UTR 2007, 470.

mikä on historiassa järjenvastaista ja mitä ei siis ole voinut tapahtua.¹²⁶ Mutta aivan samalla tavalla Puolimatka oikeuttaa järjen päätelmillä Jumalan ilmoituksen. Onko kaikki järjellinen päättely lopulta uskon varassa? Uskommeko historiantutkimuksen kertovan totuuden?

Arkeologia on kyennyt todentamaan Vanhan testamentin tapahtumapaikkoja. Siinain olosuhteet sopivat Israelin autiomaavaelluksen kuvauksiin. Kesareasta löytyi kivipaasi, jossa oli Pontius Pilatuksen nimi, ja Kaifaan luuarkku.¹²⁷ Kiinnostavin todiste on kuitenkin Torinon käärinliina. ”Kovien tieteiden”, kuten luonnontieteiden, edustajat ovat tulleet vakuuttuneiksi sen aitoudesta. Käärinliina todistaa tieteellisesti todistettavalla tavalla ylösnousemuksen todella tapahtuneen.¹²⁸ Historiallisesti todistettu ylösnousemus antaa Puolimatkan mielestä aiheen olettaa, että Jeesuksella on ”todellista tietoa tulevaisuudesta”.¹²⁹ Puolimatka toteaa, ettei ihminen voi ”älyllisesti rehellisellä tavalla” kieltää historiallista todistusaineistoa kristinuskon Jumalasta. Ihminen suhtautuu tähän todistusaineistoon erilaisilla uskon ja epäuskon asteilla.¹³⁰ Totuus on siten ihmisen asenteesta riippuvainen. Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että ei ole olemassa tiedettä, jollei myönnetä kristinuskon tosiasioita. Vain itselleen epärehellinen voi kieltää kristinuskon historialliset tosiasiat.¹³¹

¹²⁶ UTR 2007, 225. UTR 2007, 239 – 240.

¹²⁷ Junkkaala 2006, 48; 121. Puolimatka vetoaa useisiin historiallisiin todisteisiin, joita en katso tarpeelliseksi referoida niiden runsaudesta johtuen. Lukija saa perehtyä tähän kiinnostavaan todistukseen oman mielenkiintonsa innoittamana. UTR 2007, 360 – 372.

¹²⁸ Hiltunen, 2009, 251; 310 – 312. Käärinliinalle on ensin syntyneet verijäljet ja sitten mahdollisessa millisekunteja kestäneessä koronapurkauksessa valokuva. Hiltunen korostaa, ettei ”Kyse ei ole naiivista uskosta mihin tahansa, vaan kyvystä katsella maailmaa ... kiinnostuneena, äärimmäisen tarkkaavaisena ja sen ominaisuuksia syvästi pohtien.” Puolimatkan mukaan ainoan älyllisesti tyydyttävän selityksen Jeesuksen elämän loppuvaiheille antaa ylösnousemus. UTR 2007, 153 – 154. Puolimatkasta Jeesuksen ”ylösnousemus on yksi historian parhaiten todistetuista tosiasioista”. UTR 2007, 342.

¹²⁹ UTR 2007, 350.

¹³⁰ UTR 2007, 136. Supranaturalistinen lähestymistapa puhuu Jeesuksesta sellaisena kuin hän oli, kun naturalistinen lähestymistapa tulkitsee historiallista Jeesusta omasta modernin naturalistisesta lähestymistavastaan. UTR 2007, 137.

¹³¹ UTR 2007, 136.

3.5 Ylpeyden ja itsevihan kehä

Aidon peruskomuksen ja Pyhän Hengen todistuksen torjunta on Puolimatkasta älyllisesti epärehellistä. Jumala antaa ihmisille vapauden ottaa vastaan todistus tai siirtää se syrjään.¹³² Puolimatkan mukaan kaikki ovat tämän todistuksen edessä samanarvoisia. Miksi sitten niin monet tekeytyvät epärehellisiksi ja torjuvat perustavan uskomuksen? Puolimatka selittää tätä epärehellisyyttä ylpeyden ja itsevihan kehällä.

Puolimatkan mukaan Jumalan pyhyys on ”ääretöntä eettistä hyvyyttä ja oikeudenmukaisuutta.”¹³³ Aito pyhyiden kokemus saa ihmisen tekemään eettisen parannuksen. Ihmisen luontainen itsekkyyks kuitenkin torjuu Jumalan, koska Jumala uhkaa ihmisen itsemääräämisoikeutta, elämäntapaa ja onnellisuutta. Jumalaa ei voi kuitenkaan paeta ja siksi ihminen luo myyttisiä korvikkeita Jumalalle. Myytit kuvaavat ihmisen tilan kauniissa ja miellyttävässä valossa. Avuttomuuttaan ja voimattomuuttaan paetessaan ihminen päätyy *ylpeyden ja itsevihan* kehään.¹³⁴ Ylpeyden ja itsevihan kehä kahlitsee vapautta ja luovuutta.¹³⁵ Kehä vaikeuttaa totuuden löytymistä, sillä ylpeys estää tunnustamasta väärässä olemista ja itsevihassa ei kykene etsimään totuutta. Puolimatka tiivistää: ”Totuuden tietäminen voi olla epämiellyttävää tai tuskallista, ja totuuden etsiminen vaivalloista ja epävarmaa.”¹³⁶ Totuuden löytämiseen ei riitä yksin nöyryys, vaan tarvitaan myös rohkeutta ja peräänantamattomuutta.¹³⁷ Ihminen pettää itseään peitellessään pahuuttaan ja pysyy täten pahuuden vääristävän vaikutuksen alaisuudessa.¹³⁸

Puolimatkasta piilotajunnan eristyneisyydestä johtuen kriittiseen ajatteluunkin kykenevä ihminen hahmottaa todellisuuden myyttisesti. Piilotajunnan ohjaus on sitä merkittävämpi mitä jyrkemmin se on torjuttu pois tietoisuudesta.¹³⁹ Piilotajunnan torjuttu myyttinen sisältö saa järjen passivoitumaan ja johtaa järjen palvontaan. Syntyy passiivinen auktoriteetti-usko tieteen edustajiin. Ylpeyden kehässä katoaa

¹³² UTR 2007, 316 – 317.

¹³³ UTM 2005, 220.

¹³⁴ UTM 2005, 245 – 246.

¹³⁵ UTM 2005, 268.

¹³⁶ UTM 2005, 281. Kristillinen ajattelu näkee ihmisen jatkuvassa sisäisessä kamppailussa totuuden ja sen tunnustamisen seurauksista johtuvien vaikeuksien kanssa. Tästä sisäisestä konfliktista pääsee torjumalla totuuden. UTR 2007, 168 – 169.

¹³⁷ UTM 2005, 282.

¹³⁸ UTR 2007, 196.

¹³⁹ UTM 2005, 291.

realistinen taju järjen mahdollisuuksista.¹⁴⁰ Avuttomuuden ja itsevihän tunteissa ihminen uskoo olevansa viettiensä ja vaistoimensa armoilla.¹⁴¹

Tiedostaessaan ylpeytensä ”itseviha painuu tiedostamattomaan” ja toisin päin. Ihminen kykenee tiedostamaan vain toisen näistä tunteista kerrallaan. Puolimatkan mukaan kumpaankin ”siirtymään sisältyy illuusion hetki, jolloin ihminen uskoo voivansa pelastua.” Ylpeys tekee liian itseriittoiseksi. Puolimatkasta järkevä ajattelu edellyttää nöyryyttä.¹⁴² Nöyryys ylittää ihmisen omat mahdollisuudet vastaanottaessaan ”jotakin ihmisen ulkopuolelta.” Kehästä vapautuu vain ulkopuolisen pelastajan, Kristuksen, kautta. Tunnustaessaan syntinsä ihmisen piilotajunnan ja tietoisuuden muuri murtuu ja sivistys pystyy vaikuttamaan myös piilotajuntaan. Puolimatkan mukaan kristillinen käsitys katsoo ihmisen todellisuuden olevan aina myytteihin sidottu. Ihminen vapautuu myyteistä vain löydettyään sisäisen rauhan ja lohdutuksen Jumalasta. Anteeksisaaminen ja sovinto Jumalan kanssa ”poistavat syyllisyyden ja lievittävät ihmisen tuhoavuutta.”¹⁴³

Kätkeytyvä Jumala saa ihmisen etsimään itseään ja pitämään yhteyttä Jumalaan kallisarvoisena. Jumalan läsnäolon itseäänselvyys johtaisi Jumalan välineellistämiseen sen sijaan, että ihminen antautuisi Jumalalle.¹⁴⁴ Jumalan olemassaolo on kaikille ihmisille objektiivisesti ilmeinen. Subjektiivinen epäusko on ”seurausta siitä, että ihminen torjuu Jumalaa koskevan tiedon tietoisuutensa ulottumattomiin.”¹⁴⁵ Kyse on siis ihmisen valinnasta. Tieto Jumalasta on siis nähtävissä ja koettavissa oleva tosiasia, mutta ihminen päättää päästääkö hän tiedon tajunnan tasolle. Ihmisen ymmärrys ei siis aina avaudu Jumalan todellisuudelle. Jos tieto kehästä vapautumisesta on kaikkien saatavilla, miksi kaikki eivät vapaudu siitä? Puolimatkan ajatusrakennelma ylpeyden ja itsevihän kehästä vapautumisessa jää kesken.

¹⁴⁰ UTM 2005, 296.

¹⁴¹ UTM 2005, 297. Puolimatka näkee tässä yhteneväisyyksiä varhaiskantaisten kansojen uskonelämän kanssa.

¹⁴² UTM 2005, 270; 274.

¹⁴³ UTM 2005, 275 – 277; 292.

¹⁴⁴ UTM 2005, 248. Puolimatkan mukaan ”Jumala koetaan salatuksi, koska ihminen pakenee Jumalan läsnäoloa.” UTR 2007, 195. Tiedollisesti välitön informaatio Jumalasta olisi pakottavaa, jolloin moraalinen vapaus ei enää toteutuisi. Puolimatka 2010, 516.

¹⁴⁵ UTM 2005, 110.

Syntiinlankeemuksen ytimessä on ihmisen pyrkimys tulla Jumalan kaltaiseksi. Syyllisyyttä ja ahdistusta aiheuttavat asiat ihminen sulki tietoisuutensa ulottumattomiin. Ihmisen alkuperäiseen luontoon piilotajunta ei kuulunut. Ihmisen tiedon lisääntyminen ei vaikuta piilotajuntaan, koska se ei kykene murtautumaan ihmisen torjunnan läpi. Puolimatkan mukaan ”torjutut tajunnansisällöt assosioituvat pahuuden kanssa”. Torjuttuna Jumalakin saa kielteisiä ja pahoja ominaisuuksia. Torjuttu tietoisuus ei kuitenkaan katoa, vaan verhoutuu ateismiksi, agnostismiksi tai muunlaiseksi uskonnollisuudeksi.¹⁴⁶ Ihminen pakenee luonnostaan Jumalaa, ”joka asettaisi hänet vastuuseen.” Ihminen on haluton kohtaamaan olemassaolonsa ja itsetuntemuksensa riippuvaisena Jumalasta.¹⁴⁷ Lutherin mukaan usko syntyy passiona, mikä tarkoittaa vaikutetuksi tulemista. Ihminen ei itse pyri uskomaan ”vaan suostuu Jumalan toiminnan kohteeksi.” Vaikutetuksi tuleminen merkitsee annihilaatiota, ei-miksikään tekemistä. Tämä merkitsee ihmisen irrottautumista kaikesta, minkä varassa hänen perusluottamuksensa on.¹⁴⁸ Syntinen ihminen on ylpeytensä vanki ja hänen itsekkäät intohimonsa vääristävät näkemystä toisista ihmisistä, luonnosta ja käsitystä Jumalasta. Ihminen pakenee todellista Jumalaa.¹⁴⁹ Itse asiassa 2000-luvun eurooppalainen ihminen ei kestä enää ”absoluuttisia, ihmisen ulkopuolelta tulevia, normeja ollenkaan.”¹⁵⁰ Pahuus ja suuruudenhulluus eivät Puolimatkan mukaan ole moraalinen ongelma, vaan ensisijaisesti tiedollinen ongelma. Suurin ongelma ihmiselle on oman pahuutensa kohtaaminen.¹⁵¹ Pahan ongelma näyttää Puolimatalla kiteytyvän ihmisyyteen ja erityisesti ihmisen ylpeyden ja itsevihan kehään. Tätä kehää voisi nimittää myös itsetuhon kehäksi. Jumalan kaikkivaltiudesta voisi päätellä, että Hän antaisi kaikille ihmisille Pyhän Hengen avulla kyvyn vapautua tästä kehästä. Jos kehästä vapautuu vain ulkopuolisen pelastajan eli Kristuksen avulla, niin miksi kaikki eivät vapaudu? Puolimatka jättää vastaamatta tähän kysymykseen. Puolimatkasta kärsimyksen ongelmaa ei saanut tyhjentävästi selittää, koska silloin ihminen ei tekisi kaikkea kärsimyksen poistamiseksi. Ehkäpä ihminen ei tee kaikkea vapautuakseen kehästä, jos kaikki olisi tyhjentävästi selitetty.

¹⁴⁶ UTM 2005, 252 – 254; 289.

¹⁴⁷ UTR 2007, 29.

¹⁴⁸ Peura 2001, 219.

¹⁴⁹ UTM 2005, 226.

¹⁵⁰ Koskenniemi 2006, 254.

¹⁵¹ UTR2007, 166; 196.

Puolimatka pitää Jumalaa täydellisen hyvänä ja oikeudenmukaisena. Jumalan oikeudenmukaisuus asettuu kuitenkin kyseenalaiseen valoon Raamatun kertomuksissa. Onko Jumala oikeudenmukainen salliessaan vain toisen ristin ryövärin löytää pelastus Kristuksessa? Tähän Puolimatkan vastaus olisi ihmisen vapaus. Entä kuinka täydelliseen hyvyyteen voi kätkeytyä kiivas koston Jumala? Puolimatka myöntää, että Jumala ”vihaa siveettömyyttä, vääryyttä ja epäoikeudenmukaisuutta ja että hän tulee kerran tuomitsemaan kaikki ihmiset.” Tämän takia Puolimatkan mukaan kristinuskoa on pyritty lieventämään ja muuttamaan miellyttävämpään muotoon.¹⁵² Jumalan pyhyys sisältää olennaisilta osin pelottavia elementtejä, jotka eivät redusoidu kaikenkattavaan hyvyyteen. Puolimatkaakin toteaa, että pyhä voi aiheuttaa lamauttavaa kauhua. Ihmiselle Jumalan kaikkietävyys voi merkitä helvettiä.¹⁵³ Ja kuitenkin ilman Jumalaa elämä tuntuu merkityksettömältä.¹⁵⁴ Tässä Puolimatka joutuu tasapainoilemaan jumalakuvan hyvyyden ja lamauttavan helvetillisyyden kanssa.

Ihmisielen tekemät jumalakuvat ovat aina jotenkin vääristyneitä.¹⁵⁵ Neutraalimman jumalakuvan avulla ihminen pyrkii hallitsemaan ja määrittelemään Jumalan toiminnan reunaehdot.¹⁵⁶ Myyttisen harhakuvan kyseenalaistajaa pidetään valistumattomana ihmisenä. Myytit eivät koskaan ole henkilökohtaisia, vaan yleismaailmallisia todellisuuden paljastajia. Myytti luo valoisan tulevaisuuden ja kaikkivoipaisuuden unelman. Myytit ”tarjoavat mielikuvitukseen perustuvan tavan elää ristiriitojen kanssa.”¹⁵⁷ Myytit voivat olla paitsi valoisia myös liioitellun kauhistuttavia.¹⁵⁸

¹⁵² UTM 2005, 255.

¹⁵³ UTM 2005, 256 – 259. Jumalan pelottavuus voi olla jopa traumaattista.

¹⁵⁴ UTM 2005, 261.

¹⁵⁵ UTM 2005, 269.

¹⁵⁶ UTM 2005, 277.

¹⁵⁷ UTM 2005, 278 – 280.

¹⁵⁸ UTM 2005, 284.

4 Tiede ja totuus

4.1 Tieteen kristillinen alkuperä

Puolimatkan mielestä luonnon näkeminen mystisenä on herättänyt pelkoa, joka on estänyt luonnontieteitten kehittymisen. Luonnon magiaa on ylläpitänyt persoonallisen Jumalan poissaolo.¹⁵⁹ Luonnontieteen kehitys edellytti kokeellista tutkimusta. Tavallisen arkielämän ja tieteen lähentyminen liittyi Raamatun maailmankatsomukseen, johon kuuluu ruumiillisuuden arvostus.¹⁶⁰

Puolimatkasta on oleellista huomata, että moderni tiede ei kehittynyt ”Rooman valtakunnassa, Kiinassa, Intiassa, Keski-Amerikassa tai islamilaisessa maailmanvallassa, jotka olivat paremmin organisoituja ja rikkaampia”.¹⁶¹ Luonnontieteilijä Anto Leikola ihmettelee nykyaikaisen tietemme syntyä juuri Euroopassa ja sen suhdetta kristilliseen tiedonpuumyyttiin. Myyttinen tiedon puu on Leikolan mielestä saanut kohtuuttomankin aseman länsimaisessa kulttuurissa.¹⁶² Koko tiedekäsitystä ”hallitsee tiedon näkeminen teknologian läpi”.¹⁶³ Puolimatkan mielestä koko tiedekäsitystä pitäisi hallita tiedon näkeminen kristillisen alkuperänsä läpi. Kristillisen teismin perusoletukset antavat selityksen modernin tieteen kehittymiselle.. Kokeellisen luonnontieteen syntymisen esteenä olivat luonnon jumalallistaminen, inhimillisen järjen yliarviointi ja ruumiillisen työn aliarviointi. Alkuperän idea¹⁶⁴ ohjaa Puolimatkan mielestä tieteellistä tutkimusta. Jumalan täydellinen vapaus luomistyössä tekee empiirisen tutkimuksen välttämättömäksi, ”koska sitä ei ole mahdollista päätellä loogisesti”.¹⁶⁵

Puolimatkan mukaan moderni luonnontiede kehittyi raamatullisen maailmankuvan pohjalta. Teismin sulkeminen tieteen ulkopuolelle tapahtui vasta parisataa vuotta sitten. Historiantutkimuksellinen tosiasia on, että ilman kristinuskkoa ei olisi tiedettä

¹⁵⁹ UTR 2007, 170. Latvus 2001, 91.

¹⁶⁰ UTR 2007, 171 – 172. Tähän liittyy kristinuskon ydinajatus: Jumala tuli ihmiseksi. Ks. myös UTR 2007, 259 – 260. Luonnontieteen edistys on tapahtunut ”Raamatun ilmoituksesta saatujen perustavien totuuksien varassa”. Tieteellisen vallankumouksen avainhenkilöt olivat Jumalaan uskovia.

¹⁶¹ UTR 2007, 173.

¹⁶² Puolimatka sitoutuu olennaisesti ilmoitustietoon perususkomuksessaan.

¹⁶³ Leikola 2003, 329, 330. Tiede ja teknologia ovat sidoksissa talouteen.

¹⁶⁴ Alkuperän idea viittaa kaiken olemassaolon lähtökohtaan. Puolimatkan mukaan kaiken alku on Jumala.

¹⁶⁵ UTR 2007, 174 – 176. Ks. myös UTM 2005, 69; 80. UTE 2008, 324; 330; 333.

sellaisena, jona me sen tänä päivänä ymmärrämme.¹⁶⁶ Modernin tieteen syntyä inspiroi ajatus saavuttaa jotakin siitä tiedosta, joka ennen syntiinlankeemusta ”Adamilla oli kerran ollut”.¹⁶⁷ Tähtitieteilijä Esko Valtaojan mielestä valistus ja etenkin raamatuntutkimus ja –kritiikki on auttanut vapautumaan Jumalasta ja avautumista tieteelle.¹⁶⁸ Tieteen historia osoittaa kuitenkin tieteen syntyneen kristillisen ajattelun pohjalta, jossa luomakunta nähdään suhteessa Luojaansa. Nykyinen käsitys tieteen ja uskon lähtökohtaisesta erosta on saavuttanut valta-asemansa vasta tieteen olennaisten läpimurtojen jälkeen. Usko on aina kuulunut ihmisyyteen. Jos uskon kohteena ei ole Jumala, niin ei tiedekään voi edistyä, kuten Neuvostoliiton ateistinen kokeilu osoittaa. Ehkäpä tieteen historiakin kiertää kehää ja palaa lähtökohtaansa tietoisuutemme avautuessa. Tästä mikrofysiikan tutkimus antaa jo viitteitä.

4.2 Todellisuuskuva

Mikrofysiikka antaa sellaista informaatiota todellisuudesta, joka ei sovi inhimillisen kielen ja aika-avaruuskuvailumme apriorisiin ehtoihin. Kvanttimekaniikka antaa aavistuksen täydellisestä järjestyksestä ja suunnitelmallisuudesta luomakunnassa. Kvanttimaailma paljastaa maailmankaikkeuden ykseyden, kaikki vaikuttaa kaikkeen ja on vuorovaikutuksessa keskenään.¹⁶⁹ Lisa Randall, Harvardin yliopiston teoreettisen fysiikan professori, odottaa Cernin LHC-kiihdyttimellä saatavan pian ”epäsuoria havaintoja lisäulottuvuuden tai -ulottuvuuksien olemassaolosta”. Randall ja Raman Sundrum ”esittävät, että jopa äärettömän suuret lisäulottuvuudet jäävät piiloon, koska ylimääräisillä lisäulottuvuuksilla varustettu aika-avaruus on niin kiertynyt ja vino, ettemme huomaa niitä”.¹⁷⁰ Tällainen aistiemme ulottumattomissa oleva ulottuvuus voisi olla Jumalan kaikkialla läsnä oleva ulottuvuus. Pihlström pitää kvanttifysiikan henkistämistä tieteen nimissä tehtävänä metafyyssisenä spekulointina.¹⁷¹ Mutta yhtä hyvin erilaiset vielä todentumattomat teoriat ja

¹⁶⁶ UTE 2008, 101; 199. On mielenkiintoista lukea Newtonin Jumalakäsityksen vaikutuksesta hänen omaksumaansa dynaamiseen näkemykseen. Mekanistisen käsityksen mukaan kappale vaikuttaisi toiseen vain, jos kappaleet koskettavat toisiaan. UTE 2008, 201.

¹⁶⁷ UTE 2008, 351.

¹⁶⁸ Valtaoja 2004, 246.

¹⁶⁹ Lampinen 2009, 38.

¹⁷⁰ TS 08.03. 2011. Lisa Randall vartioi painovoimaa. s. 25.

¹⁷¹ Pihlström 2001, 68.

hypoteesit ovat tieteen nimissä tehtävää metafyyristä spekulatiota. Tieteellinen tutkimus on oikeastaan tässä suhteessa vielä lähtökuopissaan. Emmehän kyenneet avaamaan nuolenpääkirjoitustenkaan koodia pitkään aikaan. Kysymys on käsityskykymme kehittymisestä. Ehkäpä tätä kuvaa parhaiten teologi Atso Eerikäisen maailmankuvapalapeli, joka täydentyy vähitellen. Kvanttimekaniikan kautta ymmärretään, että todellisuus ei ole pelkästään fysikaalinen, vaan sisältää myös mentaalisen aspektin. Empiirinen todellisuus on jatkuvassa vuorovaikutuksessa alkeishiukkasprosessien kanssa. Karl Heim väitti, ettei todellisuus ole tietoteoreettisesti dualistinen, vaan ontologisesti jakamaton ykseys. Hänestä ”luonto ei tee hyppäyksiä, ei edes kvanttihyppyjä.”¹⁷² Heimin polaarinen aikakäsitys fysikaalisesta ja ikuisesta ajasta tuo selvennystä kvanttimekaniikan tuomiin ongelmiin. Heim asettaa ajan keskipisteeksi Kristuksen ikuisen herruuden, jonka valossa elämää ja todellisuutta tarkastellaan.¹⁷³

Puolimatkan mielestä ”perimmäinen todellisuus on ääretön, kaikkivaltias ja täydellisen hyvä persoona”.¹⁷⁴ Tämä voidaan kuitenkin tulkita ihmisen ajatuskonstruktioksi. Filosofin Immanuel Kantin ajattelusta tehdyn tulkinnan mukaan ”Maailmasta sellaisena, kuin se on todella, emme voi saada tietoa.”¹⁷⁵ Meillä ei ole yhtenäistä ja järjellistä kuvausta todellisuudesta. Todellisuus pakenee tulevaisuuteen tai sisäiseen sanattomuuteen.¹⁷⁶ Jos emme voi sanoa perimmäisestä todellisuudesta mitään ja olemme kuitenkin käsitteellisesti määritelleet, ettei siitä voi sanoa mitään, ei pitäisi olla mahdollista sanoa sitäkään, ettei siitä voi sanoa mitään.¹⁷⁷ Yleisenä kulttuurisena pyrkimyksenä on kuitenkin ymmärtää todellisuus kokonaisuutena. Tutkijoilla on kiusaus soveltaa erityisalueen tutkimustulosta siitä ”laadullisesti eroaviin elämänpiireihin”. Näin tieteentekijä laajentaa vaikutusvaltaansa todellisuuden perimmäisen järjestyksen ymmärtäjänä.¹⁷⁸

Näkökulma todellisuuteen on vääristynyt, jos ihminen asettaa maailmankaikkeuden keskukseen itsensä. Avuttomuus ja ihmiselämän haavoittuvuus aiheuttavat ahdistusta, jota ihminen pakenee ”kaikkivoipaisuuden illuusioihin”.¹⁷⁹

¹⁷² Eerikäinen 2007, 176 – 177.

¹⁷³ Eerikäinen 2007, 201.

¹⁷⁴ UTM 2005, 33.

¹⁷⁵ UTM 2005, 33.

¹⁷⁶ Ollila 1997, 260.

¹⁷⁷ UTM 2005, 34.

¹⁷⁸ UTE 2008, 28 – 29. Tiedeyhteisö on siten saanut arvovalan elämän selittäjänä.

¹⁷⁹ UTM 2005, 267.

Kvanttimekaniikan kehitys on aiheettomasti tulkittu materialismin voittostrategiaksi, joka kaataa viimein teismien ”vastarintapesäkkeen”¹⁸⁰. Tieteessä totuutta absoluuttisena nollapisteenä ei koskaan voida saavuttaa, sillä se edellyttäisi tietoa kaikista universumin tosiasioista.

Maailman käsite on täysin erilainen naturalismissa ja teismissä. Maailman käsite on ”sidoksissa perustaviin oletuksiin todellisuuden perimmäisestä luonteesta”¹⁸¹. Tietoyhteiskunnassa tietoverkkojen maailma perustuu tunnepitoisiin mielikuviin. Niinpä Puolimatkasta olisi perustellumpaa luonnehtia tietoyhteiskuntaamme ”mielikuvayhteiskunnaksi”. Propaganda käyttää tunteisiin vetoavia symboleja. Joukkoviestimien kautta välittyy kuva todenmukaisemmasta maailmasta kuin ihmisen oma empiria.¹⁸² Joukkoviestimissä tiede kuitenkin ”menettää syvällisyytensä” ja ”uskonto vakavuutensa”.¹⁸³ Sosiologit toteavat todellisuuskäsityksemme muotoutuvan keskustelun kautta. Uskottavuus on enemmän sidoksissa yhteiskunnalliseen tukeen kuin empiiriseen sisältöön tai rationaaliseen johdonmukaisuuteen.¹⁸⁴ Tutkijat elävät rinnakkaisissa todellisuuksissa, joita käytännön todellisuudet sivuavat. Jokainen tutkija luo oman todellisuutensa omista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan. Oman todellisuuden haavoittuvuus muodostuu esteeksi avoimelle keskustelulle. Ihmisen luonteen takia ei voida myöntää oman käsityksen puutteita. Maailmankuva on hyvin sitova ja sitä on vaikea muuttaa. Maailmankuvien erilaisuus saa tutkijat keskustelemaan toistensa ohi noteeraamatta edes toistensa argumentteja. Puolimatkan *Tiedekeskustelun avoimuuskoe* kertoo siitä, miten voimakkaita tunteita maailmankuvien puolustaminen herättää tutkijoissa.

¹⁸⁰ UTM 2005, 67.

¹⁸¹ UTR 2007, 298.

¹⁸² UTM 2005, 285 – 288. Puolimatka arvostelee kouluopetuksen irrallista informaatiotulvaa, sillä se ei kehitä kriittistä arviointikykyä. Kaikkein alttiimpia propagandalle ovat koulutetut ihmiset. Ulkokohtainen oppiminen on mielikuvamaailman mahdollistaja. Yksilöllisen tietoisuuden kehittyminen edellyttää informaation arviointi- ja päättelykykyä sekä kykyä ymmärtää käsitteellisiä yhteyksiä.

¹⁸³ Eskola 2003, 160.

¹⁸⁴ UTE 2008, 295.

4.3 Neutraali tiede / totuus

Tieteenfilosofia ei ole kyennyt määrittelemään kriteeriä, jolla ”tieteellinen tieto voitaisiin erottaa muusta tiedosta”. Puolimatkan mukaan kyseessä on ”aste-ero ennemminkin kuin laatuero”. Tieteellisiä tiedonhankintamenetelmiä ei pystytä erottamaan eksaktilla tavalla arkielämän tiedonhankintatavoista. *Tieteellinen menetelmä ei takaa tiedon luotettavuutta.*¹⁸⁵ Tieteenfilosofia on pyrkinyt käyttämään demarkaatiokriteeriä eli erottelukriteeriä, jolla tieteellinen tieto voidaan erottaa epätieteellisestä.¹⁸⁶ Puolimatkan mielestä tällainen erottelu ei sovi yhteen rajoittamattoman totuuden etsinnän kanssa.¹⁸⁷ Tiedon määrittelyssä on kysymys päätäntävällästä.¹⁸⁸

Puolimatkan mielestä aidon tieteen piirteitä ovat teorioiden ”falsifioitavuus, havaittavuus, toistettavuus, ja lainomaisten selitysten käyttö”. Sen sijaan yksittäinen pelkkä väite ei ole verifioitavissa tai falsifioitavissa. Tieteen ihanteita ovat ”objektiivisuus, avoimuus, kriittisyys, julkisuus”. Teorian valinnassa vaikuttavat sellaiset ”arvot kuin todennäköisyys, yksinkertaisuus, selitysvoima ja havainnon antama tuki”. Puolimatkan mielestä tieteessä on mahdollista tutkia myös ainutkertaisia tapahtumia, jolloin voimme päätellä parhaimman selityksen.¹⁸⁹

Puolimatka toteaa, että *tiede perustuu aina käsityksiin olemassaolon alkuperästä.* Nämä ennako-olettamukset ylittävät tieteellisen tiedon rajat.¹⁹⁰ Tieteellinen tutkimus alkaa näiden ennako-olettamusten pohjalta, vaikka niitä ei varsinaisessa tutkimustekstissä mainitakaan. Tutkija ei yleensä edes tiedosta perimmäisiä

¹⁸⁵ UTR 2007, 66; 116. Ks. myös UTE 2008, 75; 118. Tieteen arvovalta edellyttää, että tiede voidaan erottaa muista tiedonhankinnan tavoista. UTE 2008, 84. Teisti ei tee jyrkkää eroa kokemustiedon ja käsitteellisen tiedon välillä. Jumala ei pyri pettämään tai harhauttamaan välittömän kokemuksen kautta. UTE 2008, 580. Tämän väitteen perusteella voi ajatella erilaisten hallusinaatioiden olevan Jumalasta peräisin. Puolimatalle kaikki kokemukset ovat ehdottoman todellisia, koska hän rakentaa uskon käsitteen välittömän kokemuksen perustalle. Tämän perusteella myös muut uskonnot tulevat välittömän kokemuksen perusteella yhtä oikeutetuiksi.

¹⁸⁶ UTR 2007, 115. Inhimillisenä toimintona tieteen rajat voi ihminen itse päättää. UTE 2008, 194.

¹⁸⁷ UTE 2008, 85. Rajanvetokriteeri heijastuisi myös tieteen kykyyn olla itseäänkorjaavaa. K. myös UTE 2008, 233 – 234. Opiskelijat, jotka eivät kuulu tieteen elitistiseen sisäpiiriin, eivät kykene arvioimaan kriittisesti heille opetettavia tieteellisiä käsityksiä rajata jotakin tieteen ulkopuolelle. Puolimatkaista tieteentekijöiden uskomukset jäävät siten ”yleisen kulttuurisen kritiikin saavuttamattomiin”. Esimerkiksi evoluutioteoriaa opetetaan selkeästi väärin dokumenttien avulla ilman kritiikkiä.

¹⁸⁸ UTE 2008, 42.

¹⁸⁹ UTE 2008, 172; 188; 190; 313 – 314. Maailmankaikkeuden synty on yhtä ainutlaatuinen tapahtuma kuin historia. UTE 2008, 397. Ainutkertaista oli myös Jeesuksen elämä maan päällä.

¹⁹⁰ UTR 2007, 222. Olevaisen raja ei ole sama asia kuin tiedon raja. UTR 2007, 282.

olettamuksiaan. *Tiede ei kuitenkaan varsinaisesti voi ottaa kantaa näihin oletuksiin, vaan ainoastaan omiin tutkimuskohteisiinsa.* Tieteen tulokset kohdistuvat vain niihin todellisuuden ulottuvuuksiin, joita voidaan tieteellisin menetelmin tutkia. Tosin ”tieteellisen metodin avulla ei ole mahdollista saada tietoa siitä, että vain se on todellista, mitä voidaan tieteellisellä metodilla tutkia.” Tiede ei voi tutkia Jumalan olemassaoloa. Tiede ei siten voi pitää Jumalan olemassaoloa mahdottomanakaan.¹⁹¹ Tieteellisestä tutkimuksesta valtaosassa joudutaan tekemään lähtökohtaoletuksia maailmankaikkeuden alkuperästä ja järjestyksestä. Järkevässä mielessä neutraaleja voivat olla jotkin tieteen osat (esimerkiksi maapallon koon ja muodon mittaus).¹⁹² Ihmistieteitten on vaikeampi olla neutraaleja. Neutraaliuden määrittelemisen ei ole selvärajaisesti mahdollista, sillä kyseessä on asteittain muuttuva jatkumo.

Positivistinen neutraaliusoletus elää tiedeyhteisössä, vaikka positivismin ongelmat on tieteenfilosofiassa tiedostettu ja siitä on sanouduttu irti.¹⁹³ Puolimatka toteaa, että havaintomme riippuu osittain odotuksistamme ja tulkinnallisista viitekehyksistä.¹⁹⁴ Välitön tavallinen kokemus on tieteen ja filosofian lähtökohtana. Heti, kun havainnot käsitteellistetään, niihin sisältyy tutkimuskohteesta tehtyjä oletuksia. Jokainen havaintotosiasian kuvaus sisältää teoriaa ja kokemusta, koska tieteentekijä tekee havaintonsa teoreettisesta viitekehyksestä käsin. Välitön tietoisuus todellisuuden havainnoista välittyy tietoteoreettisen pohdinnan kautta.¹⁹⁵ Puolimatkan mielestä havaintojen teoriasidonnaisuuden äärimmäinen tulkinta vie pohjan siltä, että ihminen on välittömän kokemuksen kautta kosketuksissa todellisuuteen. Puolimatkasta välitön kokemus on välittömästi koettavaa todellisuutta, jota ei tarvitse päämäärätietoisesti systematisoida tieteellisellä menetelmällä.¹⁹⁶ Tieteessä käytettävät käsitteet ovat usein hyvin abstrakteja, jolloin yhteys empiiriseen kokemukseen ei ole täysin selvää. Verifikaatiokriteeri on tällöin ongelmallinen. Tiedeyhteisössä ei vallitse yksimielisyyttä siitä, mikä on riittävä todistusaineisto ilman perustelujen päättymätöntä ketjua.¹⁹⁷

¹⁹¹ UTM 2005, 196; UTR 2007, 233; 323.

¹⁹² UTM 2005, 63.

¹⁹³ Puolimatka 2010, 146.

¹⁹⁴ UTE 2008, 402; 416.

¹⁹⁵ UTR 2007, 266. UTE 2008, 416; 418; 507.

¹⁹⁶ UTE 2008, 418; 508 – 509. Todellisuuden yhtenäisyys ja kokonaistarkoitus löytyy kristillisen näkemyksen mukaan Kristuksesta. Tutkijan minuus voi olla osallinen tästä yhtenäisyyden perustasta. UTE 2008, 531.

¹⁹⁷ UTM 2005, 31. Usein teorioilla on anomalioita (poikkeuksia), jotka eivät näytä sopivan teorian pohjalta tehtyihin ennusteisiin. UTM 2005, 21.

Tieteellisen tutkimuksen lähtökohtaoletukset ovat monesti kulttuurissamme vallitsevan ”tunnustuksellisuuden” huomaamattomia itsestäänselvyksiä. Siksi kaikkia tutkimustuloksia on tarkasteltava suhteessa niiden lähtökohtana oleviin peruskomuksiin.¹⁹⁸ Tieteellisten väitteiden tulee olla muiden kontrolloitavissa siten, että ”voidaan arvioida, missä määrin väitteet tekevät oikeutta todellisuuden asiantiloille.”¹⁹⁹ Puolimatka kiteyttää tieteellisyyden merkeiksi avoimuuden ja kriittisen keskustelun, jossa ei edetä ennakkoluulojen pohjalta, vaan asioita ratkaistaan todistusaineiston perusteella. Puolimatka kannattaa pluralismia, lähestymistapojen moninaisuutta, joka toteutuu vain, kun ”tutkimusta tehdään tietoisesti erilaisista uskonnollisista ja metafysisistä lähtökohdista”. Kilpailevia lähestymistapoja arvioidaan niiden kyvyllä tehdä oikeutta todellisuudelle sekä teorioiden selitysvoinan ja johdonmukaisuuden perusteella.²⁰⁰ Tämä lähestymistapa tulee kuitenkin ongelmalliseksi, koska tiedeyhteisö näkee itsensä totuuden haltijana tai vartijana. Tiedeyhteisön yhteiskunnallisena tehtävänä on ”vartioida rajaa, joka erottaa tiedon uskomus- tai toivomuseräisistä ajatusrakennelmista”. Leikola toteaa, että ”rajankäynti on mahdotonta”, koska ei ole olemassa puolueettomia asiantuntijoita.²⁰¹ Puolimatkan näkemys tieteestä rakentuu kristillisen peruskomuksen varaan, jota toiset nimenomaan pitävät toivomuseräisenä ajatusrakennelmana unohtaen usein omat lähtökohtansa.

Kun samoihin tuloksiin päädytään hyvin erilaisista taustoista ja päämääristä, voidaan vakuuttua, etteivät tulokset ole pienen ryhmän tiedostamattomien taustaoletusten seurauksia.²⁰² Ylikoski ja Kokkonen toteavat, että ”tutkimuksen muuttuessa uutiseksi siitä häviävät kaikki tutkijoiden tekemät varaukset, ja heidän esittämänsä pohdinnat mahdollisista evolutiivisista yhteyksistä nousevat samalle tasolle kuin varsinaiset tutkimustulokset”. Esitetty kritiikki tai tutkimustulosten kumoaminen eivät yleensä ylitä uutiskynnystä. Monet evoluutiopsykologit ovat valinneet provokatiivisen strategian saadakseen julkisuutta. Julkisuudessa tutkija esiintyy aina asiantuntijana, johon suuri yleisö kohdistaa ”odotuksia, jotka ovat merkittävästi erilaisia kuin tiedeyhteisön sisäiseen kommunikaatioon liittyvät odotukset”. Tiedeyhteisössä on

¹⁹⁸ UTR 2007, 85; 87. Jos tutkimus on edellyttänyt filosofisia oletuksia tai uskoa joidenkin lähteiden luotettavuuteen, riippuu tutkimustulos näiden luotettavuudesta. UTR 2007, 275.

¹⁹⁹ UTR 2007, 106; 107.

²⁰⁰ UTR 2007, 109; 113; 140; 270. UTM 2005, 63. UTE 2008, 42; 60.

²⁰¹ Leikola 2003, 327. Leikola vitsailee turvautumisesta ”savolaiseen postmodernismiin: ’Suattaapa tuo olla noennii, vuan voep se hyvinnii olla myös näennii.’”

²⁰² Ylikoski & Kokkonen 2009, 383.

mahdollista esittää ”jopa viljejä hypoteeseja”. Tiedeyhteisö osaa suhtautua käynnissä olevaan keskusteluun, jossa esitetään monenlaisia hypoteeseja. Tiedeyhteisön sisällä tutkija voi toimia hypoteesinsa asianajajana. Tutkijan tehtävänä on tässä roolissa esittää mahdollisimman vakuuttava perustelu teoreettisen ja metodologisen lähestymistapansa puolesta ja esittää kilpailevia näkökantoja vastaan vahvoja argumentteja. Tällainen kilpailuasetelma on tieteessä tavallinen ja hyväksyttävä. Keskustelua seuraava yleisö valikoi johdonmukaisimman kokonaisuuden. Julkisuudessa tutkijan oletetaan toimivan asianajajan sijasta puolueettomana tuomarina, jolla on arvostelukykyä muodostaa harkittu johtopäätös. Tutkijoiden on vaikea erottaa tieteellisen ja muun julkisuuden raja, koska tieteelliselle keskustelulle ei ole määritelty tarkoin rajoja. Tästä ei toki seuraa, ettei rajoja olisi. Ylikoski ja Kokkonen eivät pidä asiaa yhdentekevänä, sillä ”tiedollisen auktoriteetin asemaan liittyy väärinkäytön mahdollisuus”. Tutkija saattaa aidosti uskoa oman kantansa paremmuuteen. Tiedeyhteisön päämääriä tehokas asianajaja saattaa palvella paremmin. Ylikoski ja Kokkonen korostava tutkijan vastuuta.²⁰³ Puolimatka perää vastuuta myös perususkomusten omaksumisessa. Puolimatka sitoo tieteen tekemisen totuudellisuuteen. Asianajaja ei puolusta totuutta, vaan tiettyä asiaa. Tuomarin tai asianajajan roolit ovat tutkijalle siten äärimmäisen vahingollisia.

Kokeellisen luonnontieteen tuloksia voidaan pitää luotettavimpina, vaikka luonnontieteiden sisälläkin suuria eroja teorioiden luotettavuudessa. Eri alojen tieteellisten tutkimusten tulosten arviointi vaihtelee epävarmoista ja tulkinnanvaraisista eksakteihin. Puolimatka toteaa: ”Käsityksen väitetty tieteellisyys ei ole tae sen totuudesta.”²⁰⁴ Myöhempi tutkimus saattaa kumota aiempia tieteen teorioita. Maija-Riitta Ollilan mielestä tieteen edistyminen tarkoittaa sitä, että tosiasiat kuolevat aikansa elettyään. Tosiasioita on pidettävä esillä. Ollila toteaa, että totuuksista käydään armotonta valtataistelua.²⁰⁵ Neuvottelujen tai taistelujen välitulos kertoo, mikä totuus milloinkin on voimassa. Puolimatkan mukaan ”Voittaja ei ole aina oikeassa.”²⁰⁶ Pyrkimys objektiivisuuteen on pätevä metodologinen tavoite. Siitä tulee myyttinen, jos tarkoituksena on sulkea pois ”epätieteelliset” tavat totuuden

²⁰³ Ylikoski & Kokkonen 2009, 388 – 390. Puolimatka näkee yhä syvenevän kuilun sen välillä, ”minkäläisten rajoitusten alaisena tietentekijät tekevät työtään laboratorioissaan ja mitä tieteestä yleensä uskotaan”. UTR 2007, 259.

²⁰⁴ UTM 2005, 51.

²⁰⁵ Ollila 2008, 74; 75. Puolimatka kyseenalaistaa luottamuksen tämän hetken tieteelliseen tutkimukseen, sillä totuus on tieteen kehittyessä kaukana tulevaisuudessa. UTR 2007, 263. Ks myös UTE 2008, 43.

²⁰⁶ UTR 2007, 275.

selvittämisessä.²⁰⁷ Suljettu keskusteluavaruus merkitsee yhteisöllisesti legitimoitua ennakkoluuloisuutta. Puolimatkasta ”ideologisesti sulkeutunut tiedeyhteisö lisää subjektiivisen mielivallan mahdollisuuksia.”²⁰⁸ Vaadittaessa ettei tutkija saa perustella väitteitään omilla uskomuksilla, joudutaan ”lopulta päättymättömään todistusten kehään”. Siksi perimmäisellä tasolla joudutaan vetoamaan perususkomuksiin, joita ei ole mahdollista todistaa oikeiksi. Perususkomuksia ei ole mahdollista kontrolloida tieteellisesti. Niiden tulisi olla tiedollisesti oikeutettuja. Oikeutus voidaan kyseenalaistaa tiedollisella kumoajalla. On huomattava *perususkomuksen ja niiden varaan rakentuvien tieteellisesti kontrolloitavien väitteiden välillä oleva ero*. Esimerkiksi agnostinen avoimuus joutuu heti kieltämään avoimuutensa. Agnostismissa oletetaan, ettei Jumalasta ole saatavilla tietoa. Teistinen lähtökohta on tällöin mahdoton. Avoimuus on siis näennäistä.²⁰⁹

Erilaiset tutkimuskohteet vaativat erilaisia tutkimusmetodeja. Erilaiset menetelmät tuottavat osin erilaisia tuloksia. Tulkintahorisonttiin vaikuttavat paradigmaattiset, maailmankatsomukselliset ja uskonnolliset näkökulmat, jotka ohjaavat tulkintoja ja sovelluksia. Lisäksi tutkimusohjelmalliset ratkaisut voivat johtaa eroihin tieteellisessä menetelmässä.²¹⁰ Puolimatka toteaa, että ”Tutkimus on riippuvaista itsetuntemuksesta ja arvostelukyvystä, joihin tieteellinen koulutus ei anna mitään erityisvalmiuksia”.²¹¹ Tutkijan kiinnostuksen kohteet ja omat motiivit ohjaavat tutkimusta ja vaikuttavat tuloksiin. Tiede ei siis ole staattisessa tilassa, vaan jatkuvan muutoksen alaisena. Uudet tieteen edistysaskeleet korvaavat vanhoja teorioita uusilla. Totuus ja kuva todellisuudesta kehittyvät jatkuvasti. Tiede ei kuitenkaan määrää todellisuuden rajoja. Tutkimuksen ei tarvitse lähteä nollapistestä, vaan ”tarkoituksena on rakentaa kaiken olemassa olevan tiedon varaan”.²¹²

²⁰⁷ UTM 2005, 324.

²⁰⁸ UTR 2007, 93; 96. Naturalismilta puuttuvat ”metodiset kriteerit tieteellisesti kontrolloitujen päätelmien tekemiseen”, mikäli keskusteluavaruus on suljettu. UTR 2007, 511. Puolimatka toteaa Raamatulle olevan ominaista avoimen keskusteluavaruuden. UTR 2007, 515. Ks. myös UTE 2008, 43.

²⁰⁹ UTR 2007, 106 – 107. Puolimatkasta tieteellisten väitteiden sen sijaan pitäisi olla avoimia kaikkien kritiikille.

²¹⁰ UTM 2005, 52.

²¹¹ UTR 2007, 13.

²¹² UTR 2007, 120; 127. ks. myös s.343.

4.4 Tiedon lähteet

Tutkimuksen aloittamiseksi tarvitaan luottamusta tietolähteisiin tai ainakin älyllisten kykyjen luotettavuuteen. Tietolähteistä riippuu millaiseksi todellisuus hahmottuu. Luottamus tietolähteisiin ohjaa tutkijan tosiasioiden hahmottamista ja metodisia valintoja. Tieteentekijöiden välillä on eroja siinä, mitä he hyväksyvät tietolähteiksi. Tiedon lähteiden oikeuttaminen on Puolimatka ”aina kehäistä: niitä ei voida oikeuttaa olettamatta niitä”. Havainnot voidaan todistaa luotettavaksi vain vetoamalla niihin. Puolimatka kritisoi luottamusta havaintoihin: ”Väite, jonka mukaan ainoa luotettava tieto on peräisin havaintotosiasioista, ei itsessään ole havaintotosiasia eikä palautettavissa havaintotosiasioihin eikä siis luotettava itse asettamansa kriteerin pohjalta arvioituna.” Järjen luotettavuus voidaan todistaa vain ”vetoamalla järjellisiin perusteluihin”. Puolimatkan mielestä pitää *uskoa* järjellisyteen ennen kuin voi ryhtyä ”rakentamaan järjellistä argumenttia”.²¹³ Kaikkia tutkimuksen perustana olevia oletuksia ei voida todentaa empiirisesti, koska tieteessä käytetään hyvin abstrakteja periaatteita ja käsitteitä.²¹⁴ Puolimatkan trilogian tarkoitus on osoittaa, että järjellisesti voidaan päätellä teorioiden selitysvoiman perusteella niiden pätevyys.²¹⁵ Puolimatkan mielestä tieteellinen ajattelu perustuu ”käsitykseen (1) maailmankaikkeuden alkuperästä, (2) kokonaistarkoituksesta, ja (3) perimmäisestä järjestyksestä”. Erilaisista lähtökohtaoletuksista riippuen tämä perusidea saa erilaisen sisällön.²¹⁶ Lähtökohtaoletukset perustuvat tutkijan perususkomukseen. Lähtökohtaoletusten varaan rakentuvia tieteellisiä väitteitä voidaan kontrolloida, mutta varsinaisia perususkomuksia ja niistä johdettavia oletuksia ei voi tieteellisesti todentaa.²¹⁷

Supranaturalisti vetoaa tietolähteenään myös Jumalan ilmoitukseen, jonka ”perimmäinen vakuus on sen välittömästi koettavissa todistusvoimassa”. Raamattu ei tarvitse vakuudekseen mitään muuta tietolähdettä, koska millään muulla ei voi olla niin suurta tiedollista auktoriteettia.²¹⁸ Naturalistisen tutkimusohjelman mukaan

²¹³ UTR 2007, 290 – 292; 323. Puolimatka kirjoittaa: ”Ihmisen järki ei koskaan toimi irrallaan perustavasta luottamuksesta, uskosta.” UTR 2007, 512. Puolimatka toteaa, että havaintojen luotettavuus perustuu Jumalan luotettavuuteen. Puolimatka kritisoi jyrkkää empirismia: ”havainnon pohjalta emme voi tietää, että tieto rajoittuu havaintoihin”. UTR 2007, 223 – 224.

²¹⁴ Puolimatka 2010, 103.

²¹⁵ Ks. UTE 2008, 426.

²¹⁶ UTE 2008, 123.

²¹⁷ UTR 2007, 107.

²¹⁸ UTR 2007, 294.

mitään tiedettä korkeampaa auktoriteettia ei ole.²¹⁹ Puolimatkan mukaan naturalistit ovat ”metodisesti heikommassa asemassa kuin supranaturalistit”, joilla on Jumalan ilmoitus tiedonlähteenä.²²⁰

Luottamus tiedon lähteisiin sisältää kaksi ulottuvuutta: subjektiivisen ja objektiivisen. Ihmisessä syntyvä välitön luottamus on subjektiivista. Puolimatkan mukaan objektiivinen on ”sen todellisuuden luotettavuus, joka ilmenee ihmiselle välittömästi”. Subjektiivisesti voidaan mieltää todellisuus väärin, jolloin syntyvä virheellinen kokonaiskäsitelyskin vääristää havainnoista tehtyjä tulkintoja. Tieteellinen työ perustuu intuitiiviseen luottamukseen. Puolimatka toteaa: ”Tällaisesta intuitiivisesta itsestänselvyydestä ei ihminen helposti luovu todistuksen kautta, koska se muodostaa oman todistuksensa perustan.” Se voidaan vaihtaa vain toiseen intuitiiviseen itsestänselvyteen. Tällaisia itsestänselvyksiä ei yleensä edes tiedosteta.²²¹ Herää kysymys, onko tieteessä aina olennaisella tavalla läsnä usko, kuten edeltä on tulkittavissa. Puolimatkan mielestä perususkomus vaikuttaa koko tutkimukseen. Perususkomuksen luotettavuuden arvioinnissa tutkijaa auttaa kriittinen arvostelukyky.

4.5 Itsetuntemus

Puolimatkan mukaan ”tieteentekijöiden tutkimustyötä ohjaa keskeisesti se, miten he ymmärtävät itsensä ja miten he tulkitsevat itsensä.” Myös käsitys olemassaolon alkuperästä vaikuttaa arvostuksiin.²²² Jos arvopohja on Raamatussa, arvostusta ei tarvitse hankkia. Evoluution pohjalta arvostus pitää hankkia. Itsetulkinta on henkilökohtainen prosessi, mutta tarvitsee kehittyäkseen myös vuorovaikutusta. Keskeistä on tiedostaa omat motiivinsa. Puolimatka korostaa: ”*Rakkaus totuuteen on edellytys tieteellisen työn luotettavuudelle.*” Pelkkä järjellisyys johtaa oman edun tavoitteluun.²²³ Tutkija tarvitsee oikean ”kriittisen tarkastelukulman omien älyllisten kykyjensä rakenteisiin ja mahdollisuuksiin”. Jumalan pelastussuunnitelman tuntemus

²¹⁹ UTR 2007, 296.

²²⁰ UTR 2007, 312.

²²¹ UTR 2007, 295.

²²² UTM 2005, 97. Puolimatkastasta kaikki inhimillinen tieto pohjautuu itseymmärrykseen. Ks. myös UTE 2008, 57.

²²³ UTM 2005, 95. UTR 2007, 276 – 277.

on edellytys riittävän itsetuntemuksen saavuttamiselle ennakkoluuloista ja vääristymistä. Riittävän täsmällinen käsitys ihmisen alkuperästä saa tiedostamaan miten ihmisen olemus ja tiedolliset käsitykset ovat vääristyneet. Puolimatkan mukaan tämä ei yksin riitä, vaan ”Ymmärtääkseen itseään ja osatakseen suhtautua oikein ympäröivään todellisuuteen ihminen tarvitsee tietoa historian suunnasta ja lopullisesta päämäärästä”. Itsetuntemuksen edellytyksenä on myös ihmisen halu ja rohkeus kohdata totuus itsestään. Puolimatkasta ihminen kiertää itsetulkinnoissaan itsepetoksen kehää ilman Jumalan ilmoitusta.²²⁴ Pyrkiessään parempaan itsetuntemukseen ihminen voi myös joutua syvempään itsepetokseen.²²⁵ Tietoisuus itsetuntemuksen lisääntymisestä edellyttää arviointia kehittyneemmältä tasolta. Huolimatta tästä kehäisyydestä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin arvioida itsetuntemuksen luotettavuutta. Itsetuntemuksen harhaisuus saa kaikki ihmisen arviot harhaisiksi.²²⁶ Jos ihminen on ennakkoluuloinen, eikä omaa hyvää itsetuntemusta, ”samat ennakkoluulot siirtyvät myös tieteelliseen tutkimukseen”.²²⁷

Tutkimus kohdistuu aina johonkin todellisuuden osa-alueeseen. Käytännössä ihminen yhdistää nämä osa-alueet²²⁸ kokonaisuudeksi, jossa peruskomus antaa intuitiivisen käsityksen ”todellisuuden perimmäisestä yhteydestä ja alkuperästä”. Intuitio merkitsee Puolimatkasta myös itsetietoisuutta, ”koska kaikki osa-alueet koetaan osana minuuden toiminnan piiriä ja minuuden maailmankokonaisuutta”. Rajallisuudestaan johtuen tutkija voi saavuttaa kokonaisnäkömyksen vain intuitiivisesti. Kokonaisnäkömyksen todenmukaisuus riippuu intuition aidosta tai mytologisesta kosketuksesta todellisuuden yhtenäisyyden perustaan. Puolimatka toteaa kaiken tiedon edellyttävän itsetuntemusta.²²⁹ Puolimatkan mukaan ihmisen on mahdotonta tuntea itseään, jos ihmisen alkuperä ymmärretään sattumanvaraiseksi. Maailmassa ilmenevä järjestys olisi silloin illuusio, jonka ihmisen järki olisi tuottanut.²³⁰

²²⁴ UTR 2007, 289; 310 – 311. Itsetuntemus ei kehity pelkän epämääräisen jumaluususkon varassa. Jumalan tunteminen ja itsetuntemus liittyvät olennaisesti toisiinsa. UTR 2007, 318. Itsetuntemuksen kasvun edellytyksenä on kokemuksellinen suhde Jumalaan. UTM 2005, 96.

²²⁵ UTE 2008, 546.

²²⁶ UTR 2007, 321.

²²⁷ UTR 2007, 283.

²²⁸ Puolimatka mainitsee tässä fysikaalisen, biologisen, psyykkisen, loogisen, kielellisen, sosiaalisen, moraalisen, taloudellisen ja uskonnollisen osa-alueen.

²²⁹ UTE 2008, 534 – 536.

²³⁰ UTE 2008, 602; 617.

4.6 Arvostelukyky – oma etu

Tapio Puolimatkan trilogian toisen kirjan lähtökohtana on ”ajatus, että oppineisuus ei takaa arvostelukykyä”. Oppineiden esittämät ”tosiasiat” ja teoriat saattavat olla hyvinkin kaukana todellisuudesta. Heidän kommenteillaan on kuitenkin arvovaltaa.²³¹ Korkeasti oppinut ihminen voi olla arvostelukyvytön. Puolimatkan mielestä arvostelukyky ”tunnistaa tutkittavan ilmiön olennaiset piirteet ja sijoittaa tutkittavan ilmiön oikealla tavalla osaksi laajempaa kokonaisuutta.” Jos tutkijan lähtökohta on harhaanjohtava, ei suurikaan oppineisuus auta häntä. Kaikista näkökulmista tutkimuskohteen kokonaiskuva ei avaudu yhtä hyvin.

Arvostelukyvyn kuuluvat Puolimatkan mukaan ”laaja-alaisuus, itsekriittisyys, suhteellisuudentaju, kyky ottaa etäisyyttä itseensä, omaan etuunsa ja yksityisiin mieltymyksiin.” Viisaus on lähellä arvostelukykyä. Viisas ”osaa liittää asiat oikeaan selityspereustaan, josta käsin asioiden merkitys avautuu.” Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia arvioimaan perimmäisiä kysymyksiä. Tieteellisen koulutuksen yhteydessä omaksutaan tutkijayhteisössä vallitsevat käsitykset, mikä ei ole omiaan lisäämään kriittistä arvostelukykyä.²³² Puolimatka kritisoi: ”Suuri oppineisuus vie ihmisen suurten oppineiden kunnioitettuun piiriin, jolloin tulee kaksin verroin tärkeämmäksi säilyttää heidän kunnioituksensa.”²³³

Tieteellinen etevyys tulee esille ”tulkintahegemonian hallussa pitämisessä”.²³⁴ Tutkijoiksi valikoituu kunnianhimoisia yksilöitä. Akateeminen menestyminen edellyttää aina tukijoiden verkostoa ja hyvää sopeutumiskykyä. Kurinpidollisilla mekanismeilla ohjataan rahoitusta ja tärkeitä julkaisukanavia. Tiedeyhteisön valtaapitävien kannattamien teorioiden kyseenalaistaminen ei ole uran jatkumisen kannalta järkevää. Samalla akateeminen menestys riippuu tutkijan kyvystä tuottaa uutta ja huomiota herättävää tutkimusta. Tiedon tuottaminen on sidoksissa valtaan ja ”houkuttelee kunnianhimoisia ihmisiä”. Akateemisia virkoja ei täytetä

²³¹ UTR 2007, 509.

²³² UTR 2007, 26 – 28; 31. Älykkäät ihmiset voivat joutua kollektiivisen itsepetoksen valtaan. UTR 2007, 165. Jeesuskin kritisoi aikansa oppineita siitä, etteivät nämä kyenneet erottamaan olennaisia epäolennaisista. Tieteellisen koulutuksen ajatellaan vapauttavan omista subjektiivisista näkemyksistä. Koulutuksen avulla pystyy ottamaan etäisyyttä tutkimuskohteeseensa tavalla, joka antaa tuloksille auktoriteetin. UTR 2007, 283. Ks. myös s. 347. Suljettu keskusteluavaruus haittaa arvostelukyvyn kehitystä. UTR 2007, 513.

²³³ UTR 2007, 247.

²³⁴ Eskola 2003, 220.

demokraattisesti, vaan asiantuntijat suosittelevat omien teorioidensa kannattajia. Tieteellinen eliitti takaa omille teorioilleen elinmahdollisuudet seuraavassakin sukupolvessa. Valtaapitävät määrittelevät kommentointitavat, tutkimusaiheet sekä ”käsitteelliset ja tekniset välineet, joilla tutkimusta suoritetaan ja asioista keskustellaan.” Tämä siksi, että tieteellisessä viitekehyksessä tapahtuvat muutokset merkitsevät usein aikaisemman tutkimuksen vanhentumista. Kulttuuriamme hallitsevan ”mielikuvan mukaan tieteentekijät päätyvät johtopäätöksiinsä puolueettomasti, kriittisesti, vailla ennakko-oletuksia ja henkilökohtaisia etunäkökohtia”.²³⁵ Mielikuva vastaa ihanteiltaan todellisuutta, muttei toimi käytännössä aivan yhtä ihanteellisesti. Supranaturalististen tutkijoiden tutkimustulokset eivät ainakaan mediassa ja kulttuurissa ole esillä verrattuna naturalististen teorioiden voittokulkuun, esimerkkinä evoluutioteorian hallitsevuus opetuksessa.

Yliopistokoulutus opettaa muistamaan olemassa olevia vakiintuneita käsityksiä, muttei anna valmiuksia arvostella niitä. Puolimatkan mukaan arvostelukyvyn kehittyminen vaatii erilaisista lähtökohdista saatujen tutkimustulosten vertailua niiden ”selitysvoinman, johdonmukaisuuden ja muiden vastaavien kriteerien valossa”. Kriittinen ajattelu kehittyy, kun perehdytään tieteellisten käsitysten taustalla oleviin maailmankatsomuksellisiin kiistoihin. Painopisteen pitäisi siirtyä uuden informaation omaksumisesta arvostelukyvyn kehittymiseen. Puolimatka toteaa: ”Oppiminen perustuu tiedolliseen vakuuttuneisuuteen, joka vaatii riittäviä perusteita”. Vain pluralistinen tiedeyhteisö takaa opetuksen tason paranemisen.²³⁶ Samalla hän sitoo keskustelukulttuurin käsitysten luotettavuuteen.²³⁷

²³⁵ UTR 2007, 49 – 55; 82; 116; 277; 283; 409. UTE 2008, 37; 112. Tieteellisellä asiantuntijalla voi olla kiusaus käyttää auktoriteettiaan tärkeinä pitamiensä päämäärien saavuttamiseen ja toimia älyllisesti epärehellisellä tavalla. UTR 2007, 116 – 117.

²³⁶ UTR 2007, 514 – 515. UTE 2008, 82 – 83; 91.

²³⁷ UTE 2008, 103.

4.7 Totuus

Puolimatkan mukaan ”*Tieteen tarkoituksena on totuuden löytäminen*”.²³⁸ Totuus on arvo ja episteemis-normatiivinen käsite. Totuutta tarkastellaan osana käytännön elämää, eikä vain väitteiden ja todellisuuden vastaavuutta.²³⁹ Totuus sisältää tiedollisia elementtejä. Se normittaa ja arvottaa ihmisen elämää. Totuus voidaan määritellä ihmisen näkökulmasta tai (kuten Puolimatka) eksaktina jumalallisena totuutena. Puolimatka määrittelee normatiivisuuden riippuvaiseksi siitä, ”että ihminen tekee oikeutta ajattelun kohteen todellisille ominaisuuksille”.²⁴⁰ Erilaisia totuusteorioita ovat korrespondenssi- eli vastaavuusteoria, koherenssi- tai yhteensopivuusteoria ja pragmatistinen totuusteoria. Korrespondenssiteorian mukaan väite on tosi, kun se vastaa todellisuutta. Tällöin täytyy määritellä vastaavuuden luonne ja totuuden tuntomerkit. Koherenssiteorian mukaan väite sopii yhteen jonkin laajemman, jo hyväksytyyn väitejärjestelmän kanssa. Totuus on suhteellista ja riippuvainen uskomusjärjestelmistä. Erilaisten uskomusjärjestelmien kohdatessa joudutaan kysymään: ”Kenen totuus ratkaisee?”. Pragmatismissa totuus on uskomuksen käyttökelpoisuutta. Ongelmallista on se, että joskus on menestyksekkäitä toimia epätosien tai virheellisten uskomusten varassa. Pragmatismia on arvosteltu mielivaltaisesta totuudesta ja suhteellisuudesta.²⁴¹ Totuuden riippumattomuus ihmismielestä leimaa reformoidun epistemologian edustajien totuuskäsitystä, joka on ”ei-episteeminen ja ei-pragmatistinen”.²⁴²

Kierkegaardin mukaan ”totuuden löytyminen edellyttää äärettömän intohimoista sekä kiinnostusta totuuteen.” Tämä ei yksin riitä, vaan tarvitaan myös kriittistä subjektiivista pohdintaa. Puolimatkan lisäedellytyksiä ovat tutkijan nöyryys, rohkeus ja peräänantamattomuus.²⁴³ Puolimatkan mukaan supranaturalisti pyrkii saamaan ”oikean mielenlaadun etsiäkseen totuutta sen itsensä takia”. Totuus pitää pystyä käsittämään ilman, että etsii sen avulla ihmisten suosiota tai omaa etuaan. Ihmisen pitää uskaltautua jännitteeseen varmuuden ja kaiken kyseenalaistamisen, uskon ja

²³⁸ UTE 2008, 39.

²³⁹ Meurman-Solin 2005, 13.

²⁴⁰ UTR 2007, 327.

²⁴¹ Saarinen 1999, 107.

²⁴² Koistinen 2001, 21.

²⁴³ UTM 2005, 175; 176. UTE 2008, 38.

epäilyksen, tiedon mahdollisuuden ja erehtyväisyyden välillä.²⁴⁴ Puolimatkaista totuus voidaan löytää vain aktiivisesti etsimällä.²⁴⁵

Supranaturalistinen lähestymistapa myöntää, ettei tutkimus ole koskaan neutraalia, vaan taustalla on aina maailmankatsomuksellisia tai uskonnollisiksi luokiteltavia oletuksia.²⁴⁶ Puolimatkan mukaan tieteentekijät saattavat tavoitella totuutta omalla erikoisalallaan, mutta ajavat ”omaa maailmankatsomustaan yleisemmän tason tieteellisessä tai tieteenfilosofisessa keskustelussa”. Puolimatkan mukaan tiede ei voi saavuttaa totuutta maailmankaikkeuden alkuperästä, yhtenäisyyden perustasta ja perimmäisestä luonteesta ilman tietoa Jumalasta. Kulttuurimme mielikuva persoonattomasta maailmankaikkeudesta vaatii kuitenkin rehellisen totuuden etsijän hylkäämään uskonnon harhakuvat ja kohtaamaan ”todellisuuden kaikessa lohduttomuudessaan”.²⁴⁷ Lauri Vaahtoranta pohtii totuuden ehkä kadonneen, mutta Raamatusta sen edelleen löytää.²⁴⁸ Puolimatkaakin sitoo totuuden lähteekseen Raamatun ja järjen.

Evolutiivinen näkökulma uskoo, että ihmiskunta kehittyy ja eettinen totuuskin kehittyy parempaan suuntaan.²⁴⁹ Puolimatkan kirja *Usko, tieto ja myytit* osoittaa, ettei ihminen kykene kohtaamaan todellisuutta sen lohduttomuudessa ja siksi ihminen pakenee mielikuvamyytteihin.²⁵⁰ Voimakas mielikuva estää ”näkemästä tärkeitä puolia todellisuudesta” ja eriävien näkökulmien ymmärtämisen.²⁵¹ Evolutiivisen teorian mieltäminen todeksi estää näkemästä sen tosiasian, ettei totuudella ole mitään merkitystä eloonjäämisen kannalta. Puolimatka korostaa, että luonto ”ei ole suljettu naturalistinen järjestelmä”. Luonto ei siis välttämättä kunnioita naturalistisia määräyksiä. Joten miten näiden määräysten varaan rakentuva tiede tavoittaa totuuden tai on edes itseäänkorjaavaa?²⁵²

²⁴⁴ UTR 2007, 311; 334.

²⁴⁵ UTM 2005, 148.

²⁴⁶ UTR 2007, 24. Toisaalla Puolimatka toteaa, että kristillisestä näkökulmasta metodi, joka ei huomioi Kristusta, ei voi olla neutraali. UTE 2008, 542.

²⁴⁷ UTE 2008, 36; 40.

²⁴⁸ Vaahtoranta 2006, 158.

²⁴⁹ UTR 2007, 255 – 256.

²⁵⁰ UTM 2005, 335.

²⁵¹ UTE 2008, 41.

²⁵² UTE 2008, 113; 207. Puolimatka korostaa: ”Koska metafysisen naturalismin totuutta ei ole osoitettu oikeaksi, ei ole järkevää asettaa tieteelle naturalistisia rajoituksia.” UTE 2008, 209.

Leikola pitää kuvitelmaa objektiivisesta totuudesta vaarallisena. Totuus asiantilana on kyllä olemassa ja sitä tulee tavoitella, mutta yksittäinen tutkija sen paremmin kuin kokonainen tiedeyhteisökään ei voi kerskua omistavansa sitä.²⁵³ Tieteen pyrkimyksenä tulee Puolimatkan mukaan olla totuuden löytäminen vapaassa mutta kriittisessä ilmapiirissä hypoteeseja testaten. Totuus ei kuitenkaan ole sidottu tieteeseen.²⁵⁴ Puolimatkan *Tiedekeskustelun avoimuuskoe* osoittaa, miten tieteenharjoittamista ei aina ohjaa totuuden tavoittelu, vaan oman näkemyksen tunneperäinen puolustaminen.²⁵⁵ Puolimatkan mukaan rajallinen ihminen saavuttaa ”totuuden vain, jos hänet asetetaan totuuteen”. Toisaalla hän toteaa, että ihminen ”ymmärtää, miksi kyseinen totuus on välttämättä tosi”. Aivan yllättäen Puolimatka pohtii, että tunteenomainen mielihyvä on merkki päätelmän totuudesta. Puolimatkasta ihmisen tieto on aina perspektiivistä.²⁵⁶ Tiede ei Heimän mukaan ole ”todellisuuden peili, vaan ainoastaan sen järjellinen tulkinta.” Sekä tiedettä että uskoa on tarkasteltava toistensa maailmankuvallisista perspektiiveistä.²⁵⁷ Järjellinen tulkinta jää kuitenkin vajaaksi ilman uskoa. Puhdasta järjellistä tiedettä ei ihmisen harjoittamana voi ollakaan. Ihminen ei ole pelkkä järkiolento. Tieteen taustalla on siten myös samat metafysiset oletukset kuin sen luojalla ihmiselläkin. Puolimatkan mielestä totuus saavutetaan katsomalla Kristuksesta käsin. Tätä voidaan kritisoida sillä, että kuka tahansa voi väittää omistavansa Jumalan antaman totuuden. Mielihyvä totuuden osoittajana on ongelmallinen kriteeri, sillä ihminen voi tuntea onnistuneesta petoksestakin mielihyvää.

²⁵³ Leikola 2003, 327.

²⁵⁴ UTE 2008, 117; 407. Tieteen ulkopuolellakin voi olla tosia käsityksiä.

²⁵⁵ Puolimatka 2010, 520.

²⁵⁶ UTR 2007, 163. UTE 2008, 200; 346.

²⁵⁷ Eerikäinen 2007, 202.

5 Naturalistiset oletukset

5.1 Neutraali naturalismi

Ateismi vaatii suurta uskoa, kun väittää, että Jumalaa ei ole. Agnostinen käsitys sen sijaan pidättäytyy ehdottomien väitteiden esittämisestä. Samalla agnostikko tietää, että ei ole mahdollista tietää. Tämä on kuitenkin ehdoton väite.²⁵⁸ Kristillisestä näkökulmasta katsottuna ateisti voi sivuuttaa uskonkysymyksen vain väliaikaisesti.²⁵⁹ Ateisti joutuu evolutiivisista lähtökohdistaan johtuen epäilemään tiedon mahdollisuutta, sillä sattumanvaraisen prosessin ohjaamaan ihmisen älyllisyyteen ei voi luottaa. Tämän takia Puolimatkan mielestä ateisti ei voi uskoa siihen, että havainnot vastaavat todellisuutta.²⁶⁰ Mikäli tulkitaan kaiken syntyneen sattumalta, olisi järkevää olettaa kaaosteorian pitävän paikkansa. Mikä tahansa olisi silloin mahdollista, eikä minkäänlaista järjestystä tai suunnitelmallisuutta olisi havaittavissa. Järjen alkuperä vaatii Puolimatkasta senkaltaisen selityksen, jota mikään ismi ei kykene enää selittämään.²⁶¹

Naturalistinen käsitys on syntynyt ”tosiasioille annetun tulkinnan pohjalta”.²⁶² Naturalistinen tietoteoria tutkii maailmaa ihmisen järjen näkökulmasta ilman uskomuksia ja yliluonnollisia kokemuksia.²⁶³ Yliluonnollisen ja luonnollisen rajan määrittely on kuitenkin ongelmallista. Puolimatka kritisoi ihmeiden kieltämistä sitoutumiseksi tieteelliseen determinismiin. Tutkimuksen nojautuminen yleiseen säännönmukaisuuteen ei poista poikkeusten mahdollisuutta. Luonnonlait ovat todennäköisyyksiä, eivät ehdottoman deterministisiä.²⁶⁴ Luonnonlakeja ei voi todentaa äärellisellä määrällä havaintoja, koska lait ”väittävät jotakin sekä menneistä, nykyisistä, että tulevista tapahtumista”.²⁶⁵ Naturalismi ei ollut tieteellisen vallankumouksen perusta, vaan se on vallannut tiedeyhteisön vasta olennaisten

²⁵⁸ UTM 2005, 243.

²⁵⁹ Koskenniemi 2006, 251.

²⁶⁰ UTM 2005, 149.

²⁶¹ UTE 2008, 282.

²⁶² UTE 2008, 300.

²⁶³ UTR 2007, 106.

²⁶⁴ UTM 2005, 89; 203. UTR 2007, 233.

²⁶⁵ UTE 2008, 393.

läpimurtojen jälkeen.²⁶⁶ Luonnonlakien olemassaolo ei poista Jumalan olemassaolon mahdollisuutta. Jumala voi toimia myös luomansa luonnonjärjestyneisyyden kautta.

Pihlströmin mielestä tieteessä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin naturalistinen maailmankuvan tarjoaminen. Hän myöntää kuitenkin, että ihminen ei ole pelkkä rationaalinen intellekti.²⁶⁷ Pihlström pitää Raamatun vertaamista tieteeseen yleisesti epäuskottavana oppina. Hänestä on järkevää ajatella, että teismillä on todistamisen taakka. Ateismi on presumptio, josta voi luopua vain riittävän hyvillä perusteilla.²⁶⁸ Timo Koistinen on Pihlströmin kanssa samaa mieltä ja vetoaa siihen, että ”myös teistit ovat kannattaneet evidentialismia”.²⁶⁹ Puolimatkan uusin kirja *Tiedekeskustelun avoimuuskoe* pyrkii osoittamaan, miten tieteentekijöiden keskustelua ohjaa avoimen kriittisyyden sijaan ”teofobia, tunneperäinen tarve torjua Jumala tieteen ja yleensä tiedon alueen ulkopuolelle”.²⁷⁰ Puolimatkan mielestä naturalismin arvoneutraalius on ”kulttuurinen illuusio”. Samalla hän ihmettelee, miten osoitetaan, että ”teologisten periaatteiden käyttäminen tieteellisen tutkimuksen taustaoletuksina olisi jotenkin epätieteellistä”.²⁷¹ Jos ateismi on presumptio, ei tiedettä voi enää pitää kaikille mahdollisuuksille avoimena. Tieteen nimissä oletetaan silloin, että Jumalaa ei ole olemassa, mitä ei voida mitenkään todistaa. Tieteen avoimuus joko kieltää kaikkien ismien käytön (mikä olisi avoimuuden kannalta ongelmallista ja vain robotille mahdollista) tai sallii kaikki vaihtoehdot.

Puolimatka korostaa, että tieteellisten tutkimusmetodien soveltaminen on aina sitoutumista joihinkin maailmankatsomuksellisiin olettamuksiin. Mikäli naturalismi olisi varteenotettava lähestymistapa (maailmankatsomuksellisessa tai metodologisessa merkityksessä), sen ei tarvitsisi sulkea supranaturalistista lähestymistapaa ja siitä nousevaa kritiikkiä pois. Naturalismi on sulkeutunut (eksklusiivinen) ja dogmaattinen oppi, johon verrattuna teismi pitää avoimena muitakin kuin luonnollisia mahdollisuuksia.²⁷² Puolimatkan mukaan naturalismi

²⁶⁶ UTE 2008, 326.

²⁶⁷ Pihlström 2001, 88; 116.

²⁶⁸ Pihlström 2001, 33.

²⁶⁹ Koistinen 2001, 32.

²⁷⁰ Puolimatka 2010, 520.

²⁷¹ UTE 2008, 237. Puolimatkan mielestä naturalistisesti motivoitunutta rajanvetokriteeriä ei voida älyllisesti perustella. UTE 2008, 515.

²⁷² UTR 2007, 85; 89.

estää avoimen keskustelun.²⁷³ Siinä todellisuus pelkistyy johonkin osa-alueeseensa esimerkiksi fysikaaliseen.²⁷⁴

Puolimatkan mukaan ihmisen rajallisuudesta johtuen yksityiskohtia koskevalta tiedolta puuttuu tarvittava kokonaiskäsityksellinen tukipiste.²⁷⁵ Ihmisen oma kokemus muodostaa horisontin, josta käsin hänen tietonsa rakentuu. Tietystä pisteestä käsin muodostettu tieto ei ole kokonaisvaltaista.²⁷⁶ Puolimatka katsoo, että naturalistisen maailmankatsomuksen totuuden puolesta ei voida esittää sitovaa argumenttia.²⁷⁷ Samalla hän toteaa, että naturalismin pohjalta on vaikea uskoa, että ”tavallisessa kokemuksessamme ilmenevät esineet ja oliot olisivat todella olemassa tai että muita tajuisia olentoja olisi olemassa”.²⁷⁸ Sattumanvarainen evoluutio ei anna aihetta uskoa ihmisen tiedon ja havaintojen luotettavuuteen.

5.2 Metodologinen naturalismi

Metodologisen naturalismin lähtökohta on agnostinen. Se jättää kysymyksen Jumalan olemassaolosta avoimeksi, mutta pitää Jumalaa tieteellisen tiedon kannalta tarpeettomana.²⁷⁹ Puolimatkan mukaan metodologisen naturalismin neutraalisuus on yhtä sitoutunut agnostiseen uskontunnustukseen kuin teismi omaansa.²⁸⁰ Neutraalisuuteen pyrkivä agnostismi toimii käytännössä ateismin käsitysten pohjalta.²⁸¹ Keskustelua vaikeuttaa olennaisesti se, että naturalistinen päättely käyttää uskonnon käsitettä epämääräisesti, tekemättä eroa erilaisten uskonnollisten käsitysten välillä.²⁸²

Erilaisia näkökulmia edustavien ihmisten välisen keskustelun mahdollistamiseksi hyväksytään ainoastaan sellaiset oletukset, jotka kaikki tutkijat voivat hyväksyä. Teologit hyväksyvät agnostisen lähestymistavan, koska se mahdollistaa

²⁷³ UTR 2007, 164.

²⁷⁴ UTE 2008, 27.

²⁷⁵ UTR 2007, 161. Tämä tukipiste kiteytyy Jumalan itseilmoituksessa: ”Minä olen tie, totuus ja elämä.”

²⁷⁶ UTR 2007, 162.

²⁷⁷ UTR 2007, 101.

²⁷⁸ UTR 2007, 297.

²⁷⁹ UTM 2005, 23.

²⁸⁰ UTR 2007, 139.

²⁸¹ UTM 2005, 254.

²⁸² UTE 2008, 238.

keskusteluyhteyden eri näkökantoja edustavien ihmisten välillä.²⁸³ Pihlström kuitenkin kyseenalaistaa tällaisen lähestymistavan: mikäli teologian tieteellisen objektiivisuuden vaaliminen edellyttää tutkimuksen lähtevän metodologisen ateismin lähtökohdista, ei ole enää selvää, että teologinen tutkimus on katsomuksellisesti sitoutumatonta. Samalla Pihlström kuitenkin katsoo, että ateismi on tieteeseen luottavan ihmisen luonnollinen valinta. Hän toteaa näin siitäkin huolimatta, että ”fysikaalisella universumilla ei ole näkökulmaa”.²⁸⁴ Puolimatka kritisoi ateistista lähtökohtaa, sillä lopputulos vastaa ateismin selvänä pitämiä lähtökohta oletuksia.²⁸⁵ Metodologinen naturalismi rajoittaa vakavasti otettavia vaihtoehtoja, sillä se on mielekäs ainoastaan, jos Jumalaa ei ole olemassa.²⁸⁶ *Tieteellisen menetelmän rajoituksella asetetaan samalla todellisuuden raja.*²⁸⁷ Tieteeseen olennaisesti liittyvä avoimuuden käsite jää todellisuudessa toteutumatta. Agnostismi on uskonvarainen oletamus, jota ei voi tieteellisesti todistaa ja joka johtaa suljettuun keskusteluavaruuteen. Se olettaa, että inhimillinen järki kykenee toimimaan ilman ennako-oletuksia.²⁸⁸ Tosiasiassa metodologinen naturalismi on sitoutunut naturalistiseen tietoteoriaan ja tutkimusohjelmaan. Se ei kuitenkaan oleta, että koko todellisuus olisi selitettävissä tieteellisesti. Metodologisessa naturalismissa maailmankatsomuksellisia oletuksia pyritään välttämään, jotta voitaisiin tehdä yhteistyötä eri tavalla ajattelevien tutkijoiden kesken.²⁸⁹

²⁸³ UTR 2007, 25. Metodologisessa naturalismissa Jumala on poissaoleva ja ihmisyyys ymmärretään luonnonlakien kautta. UTE 2008, 83. Teistillä usko Jumalaan ei vaikuta tieteen johtopäätöksiin. Usko näkyy ainoastaan yleisen tason selityksissä. UTE 2008, 133.

²⁸⁴ Pihlström 2001, 54; 59; 89; 178. Metodologisella ateismilla kuitenkin juuri tavoiteltiin sitoutumattomuutta. Filosofiatkin toimivat aina jo joidenkin ”lähtökohta oletusten muovaaman tradition kontekstissa.”

²⁸⁵ UTR 2007, 275. Tieteen yleispätevänä demarkaatiokriteerinä toimii metodologinen ateismi. Puolimatka kritisoi tätä tapaa, koska tuloksena saadaan silloin se, mitä lähtökohtaisesti oletettiin. UTR 2007, 235.

²⁸⁶ UTE 2008, 129; 317.

²⁸⁷ UTM 2005, 86.

²⁸⁸ UTR 2007, 108.

²⁸⁹ UTR 2007, 120 – 122. Naturalistista paradigmat nimitetään vahvaksi, koska se on ilmeisen sitoutunut. Metodologista naturalismia nimitetään heikoksi, koska se välttää suoraa kannanottoa. Heikon ja vahvan naturalismin lisäksi on olemassa myös postmoderni paradigma. Postmodernismi pitää Jumalaa pelkkänä inhimillisenä ajatuskonstruktiona. Postmodernismi on tullut tietoiseksi naturalismin umpikujasta saavuttaa tiedollisesti oikeutettuja käsityksiä todellisuudesta.

5.3 Metafyysinen motivaatio

Kuten edellä on käynyt ilmi, Puolimatkan mielestä naturalistinen tutkimusmetodi ei ole neutraali lähestymistapa todellisuuteen. Hänen mukaansa sen takana on tietynlainen ”metafyysinen motivaatio”. Tämä tarkoittaa sitä, ”että todellisuus halutaan nähdä tietyllä tavalla”. Metafyysiseen motivaatioon liittyvät arvot ja moraalinen motivaatio, jotka ohjaavat tutkijoiden näkemystä itsestään ihmisinä ja tutkijoina. Nämä arvot ovat sidoksissa käsitykseen ihmisen alkuperästä ja ihmiselämän tarkoituksesta. Tutkijan suhtautuminen todellisuuteen ei milloinkaan ole täysin neutraali ja puolueeton. Suhtautumiseen sisältyy kannanotto perustavista arvoista, joiden varaan tutkimus rakentuu. Kristillisen supranaturalismin näkemyksen mukaan kaikilla ihmisillä on uskonnolliseksi luokiteltava perusmotiivi, mikä myös ohjaa tieteellistä työtä. Myös sitoutumattomuus on asenne, joka vaikuttaa tulokseen. Puolimatka ”Tieteentekijät ohjautuvat tutkimustyössään itsetulkintojensa pohjalta, vaikka he eivät olekaan siitä itse välttämättä tietoisia”. Itsetulkinta on itsetuntemukseen liittyvä prosessi, jossa tutkija tulee tietoiseksi motiiveistaan. Metafyysisessä motivaatiossa halutaan todellisuus nähdä tietyllä tavalla, vaikka pyrkimyksenä onkin todellisuuden puolueeton tulkinta. Objektiiiset arvot ovat kuitenkin niin syvällä tutkijoiden itseymmärryksessä, että suuret tiedolliset ongelmatkin jäävät toisarvoisiksi. Siksi tieteellinen lähestymistapa voi tuottaa ”täysin epäuskottavia teorioita”. Puolimatka tarkoittaa tässä ilmeisesti evoluutioteoriaa. Puolimatka toteaa: ”Tieteisuskoinen naturalismi ei riittävästi tiedosta, että se ei todellisuudessa täytä objektiivisuuden ja puolueettomuuden kriteerejä, vaikka nämä arvot ovat keskeisiä sen itseymmärryksessä.”²⁹⁰ Tieteen keinoin yritetään kieltää Jumalan olemassaolo. Sekin on uskomus, että uskotaan, ettei Jumalaa ole olemassa. Tämän uskomuksen menestyksekkäs puolustaminen on osoittanut, ettei sen kannattajilta puutu älyllisiä kykyjä. Älykkyyttä voidaan siis käyttää myös tosiasioiden vääristelyyn.²⁹¹

Naturalismi antaa vain kaksi vaihtoehtoa: ”materialistinen tiede tai ei-materialistinen järjenvastaisuus”. Puolimatkan mielestä ”naturalistinen filosofia on niin ihmisten perusintuition vastainen, että siitä ... on omaksuttu vain pintataso”. Sen sijaan

²⁹⁰ UTR 2007, 277 – 280. Tästä seuraa, ettei Raamattuun voi suhtautua neutraalisti. Myös epäusko vääristää tutkimustulosta.

²⁹¹ Tällaisella älykkyydellä on myös taloudellista hyötypotentialiaa.

yhteiskunnassa omaksutaan mielellään naturalismin tarjoama moraalinen vapaus.²⁹² Ihmiselle täydellinen vapaus on kuitenkin illuusio, sillä olemme monin tavoin sidoksissa yhteiskunnalliseen järjestykseen. Tästä järjestyksestä myös tiede on osallinen. Ehkäpä evolutionistinen peruskomus on niin suosittu sen takia, että se tuo illusorisen vapauden tunteen kaikin tavoin säänneltyyn todellisuuteemme.

Moraali sisältää Puolimatkan mukaan paljon sellaista, mitä ei voida selittää evolutiiviselta kannalta. Lajin säilyminen ei ole evoluutioteoriassa arvo sinänsä, vaan mutaatio ja jatkuva uuden elämän kehittyminen. Objektiviisen hyvän ja pahan olemassaolo saa järkevän selityksen vain teismien kautta.²⁹³ Puolimatkan mielestä moraalin taustaoletuksena on persoonallisuus.²⁹⁴ Ainoastaan teistinen persoonallinen Jumala-käsitys antaa selityksen ja perustan persoonallisuuden ja moraaliolemassaololle. Puolimatka ryhmittelee tieteen perustana olevat arvot neljään luokkaan: metodologiset, eettiset, tiedolliset ja metodologiset arvot. Moraaliset arvot hän määrittelee:

Tarkkuus tosiasioiden kuvaamisessa, rehellisyys tulosten raportoinnissa, järjestelmällisen epäilyn ohjaama varauksellinen suhtautuminen tuloksiin kunnes on itse päässyt tutustumaan tosiasioihin, pitäytyminen yleispäteviin periaatteisiin tieteellisten tulosten arvioinnissa, tosiasioiden ja informaation jakaminen kaikille yhtäläisesti, ennakkoluulottomuus ja avoimuus sille, että omat käsitykset kumotaan.²⁹⁵

Puolimatka sitoo tieteellisten tulosten luotettavuuden näihin moraalisiin arvoihin. Arvotietoa ei itsessään ”saada tieteellisen tutkimuksen vaan käytännön kokemuksen, järjellisen päättelyn, tunteen ja intuition välityksellä”. Tiedollisiksi arvoiksi Puolimatka määrittelee yksinkertaisuuden, ennustuskyvyn, kokemuksellisen tarkkuuden ja sisäisen selkeyden. Objektiviisuuden määrittäminen perustuu hänestä ”aina tiettyyn arvönäkemykseen”.²⁹⁶

²⁹² UTE 2008, 278; 326.

²⁹³ UTR 2007, 29.

²⁹⁴ UTM 2005, 173.

²⁹⁵ UTE 2008, 611.

²⁹⁶ UTE 2008, 610; 612 – 614.

5.4 Naturalistinen uskontunnustus

Ateistisista oletuksista lähtevä tieteenteoria nojautuu omaan uskontunnustukseen. Positivistinen tieteen ja uskon rajausta perustuu itse uskoon. Naturalistinen uskontunnustus määrittelee, mikä historiallisissa dokumenteissa on luotettavaa ja mikä sopii järjen mahdollisuuksien piiriin. Naturalistinen uskontunnustus lähtee siitä, että kriittinen järki kykenee ratkaisemaan kaikki ongelmat itsenäisesti ilman ennako-olettamuksia tai lähtökohtaoletuksia. Puolimatka kuitenkin korostaa, että kaikki tieteellinen tutkimus perustuu lähtökohtaoletuksiin ja että väärin lähtökohtaoletuksiin rakentuvat perustelut vääristyvät. Naturalistisilla lähtöoletuksilla positivistinen tieteenteoria ei ole enää tulkitsematon ja objektiivinen.²⁹⁷

Historismi on naturalistisen uskontunnustuksen toinen pääkohta, jossa ”Kaikki on historiallisesti suhteellista.” Naturalistisen käsityksen mukaan Jumalan ilmoitus on vain kunkin aikakauden tekemiä tulkintoja Jumalasta. Puolimatkaa huomauttaa, että väite on itsekin suhteellinen ja johtaa johdonmukaisesti sovellettuna relativismiin ja nihilismiin. Jos kaikki arvot ja normit sekä käsitykset ovat historiallisesti suhteellisia, ”ei ole mitään lähtökohtaa yleispätevälle tiedolle”. Puolimatka kritisoi: ”Silloin myös inhimillinen järki ja kriittisyys ovat suhteellisia siihen historialliseen aikakauteen ja kulttuuriseen kehitysvaiheeseen, jossa niitä käytetään”.²⁹⁸ Puolimatka toteaa:

Historismin mukaan kaikki maailmankatsomukset ovat historiallisen kehityksen tulosta, ja siksi ne ovat tosia tai epätosia vain suhteessa siihen historialliseen aikakauteen, jolloin ne esitetään.²⁹⁹

Historismin oma lähtökohta on uskonvarainen, ”koska oma lähtökohta nähdään objektiivisen historiallisen edistyksen päätepisteenä”.³⁰⁰ Naturalistinen historiatiede voi tutkia vain luonnollisia tapahtumasarjoja, ”se ei voi sanoa mitään siitä, onko Jumala toiminut historiassa”.³⁰¹ Naturalismi pyrkii erottamaan Jumalaa koskevan tiedon tieteellisestä tiedosta. Puolimatkasta tällainen on uskonvarainen asenne, jota ei tuoda avoimesti julki. Tämä perustuu käsitykseen tieteen neutraaliudesta ja

²⁹⁷ UTR 2007, 223; 226; 316. Ks. myös UTE 2008, 396.

²⁹⁸ UTR 2007, 229 – 230. UTM 2005, 203.

²⁹⁹ UTR 2007, 324.

³⁰⁰ UTR 2007, 231.

³⁰¹ UTR 2007, 234.

mahdollisuuteen tiedosta irrallaan maailmankatsomuksista ja uskonnollisista näkemyksistä.³⁰² Puolimatka kyseenalaistaa tällaisen neutraaliuden. Neutraaliuteen kykenee vain kaikkietävä olento. Tutkijan lähtökohta-oletusten esilletuominen poistaa neutraaliuden tunteen ja on kehoitus kriittiseen arviointiin.³⁰³

Naturalismi määrittelee ensin itse tieteen tutkimukseksi, ”jossa on luvallista vedota ainoastaan luonnollisiin syihin” ja sitten vetoaa tieteeseen perustuvaan maailmankatsomukseen. Koska muita tapoja harjoittaa tiedettä ei ole, naturalismi näkee itsensä totuuden vartijana. Naturalistisella totuudella ei evolutiivisista lähtökohdista ole mitään merkitystä³⁰⁴, mutta ehkäpä mielikuvalla vahvemman oikeudesta on. Naturalistisessa uskonnossa tärkein osatekijä on darwinismi, omalla eettisellä ohjelmallaan ja pelastussuunnitelmallaan.³⁰⁵ Puolimatka väittääkin, että naturalismi toteuttaa sitä samaa ”kognitiivista (älyllistä) tehtävää, mikä uskonnolla on”. Naturalisteja ei kuitenkaan häiritse uskonnon ja tieteen yhteensovittaminen, kun kyseessä on oikea uskonto eli naturalismi. Puolimatka katsookin, että ”naturalistisen uskonnon ja tieteen välillä” on konflikti. Hänestä teorioiden hyväksyminen riippuu ei-tieteellisistä, kuten sosiaalisista, psykologisista ja filosofisista seikoista.³⁰⁶

5.5 Naturalistinen kriittisyys

Puolimatkan mukaan naturalismissa kriittisyys ”tarkoittaa uskoa siihen, että inhimillinen järki pystyy itsenäisesti ratkaisemaan kaikki kysymykset”. Tämä tarkoittaa sitä, ettei nojauduta ennako-oletuksiin tai lähtökohta-oletuksiin. Kriittisen järjen lähtökohta on siinä itsessään. Naturalistiseen kriittisyyteen liittyy ajatus järjen emansipaatiosta. Ihminen kykenee vapautumaan subjektiivisista käsityksistä, magiasta, auktoriteeteista ja perustelemattomista käsityksistä. Toinen kriittisyyteen olennaisesti vaikuttava puutteellisen itseymmärryksen käsitys on, että järjen käyttö vapauttaa pahasta. Puolimatka kritisoi näkemystä puutteellisesta ihmisen rajallisuuden itseymmärryksestä. Puolimatkasta ”naturalistiseen ajatteluun sisältyy

³⁰² UTE 2008, 75. Arvoneutraalius on syvään juurtunut kulttuurinen illuusio. UTE 2008, 93.

³⁰³ UTE 2008, 81.

³⁰⁴ UTE 2008, 113 – 114.

³⁰⁵ UTE 2008, 410. Geenitekniikka nähdään ihmiskunnan pelastajana.

³⁰⁶ UTE 2008, 242; 284; 286; 413.

aina petos”. Rajallinen ihminen tietää vain rajallisen osan tiedosta.³⁰⁷ Inhimillinen ihminen on sidottu tunteisiin, joten ihmisen ratkaisut eivät perustu pelkästään järjen päätelmiin.

Populaarissa kulttuurissa kritiikitön usko naturalismiin vahvistuu, vaikka sen ”älyllinen vararikko on yhä ilmeisempää filosofisessa ja tieteellisessä keskustelussa”.³⁰⁸ Naturalismissa joudutaan aina lopulta vetoamaan ”järjen ja havainnon itsetodistukseen”.³⁰⁹ Kriittisyys on olennaisesti sidoksissa sosiologisiin ja taloudellisiin tekijöihin.³¹⁰ Totuuden saavuttaminen on vaikeaa ihmisen ”syvimpien arviointien tasolla” ja siksi Puolimatkasta on vaikeaa saada selvää kuvaa tieteellisen työn todellisesta luonteesta. Naturalismin järkeisuskon valtaamien tutkijoiden on vaikeaa ”tiedostaa niitä tapoja, joilla he rikkovat itsekriittisyyden ja avoimuuden ihanteita vastaan”. Ihanteita puolustaessaan he ”helposti sortuvat dogmaattisuuteen” ja sulkevat pois vastakkaiset näkemykset.³¹¹ Naturalistinen käsitys olemassaolon alkuperästä on sitoutunut evolutionistiseen näkemykseen. Tiedeyhteisön tunteenomainen teorian kritiikitön puolustaminen saa uskonnollisia piirteitä. Siksi teorian perususkomuksiin perehdytään tarkemmin seuraavaksi.

5.6 Evoluutioteorian perususkomukset

Evoluutioteoriasta luodaan kaunopuheisuuden ja retoristen kielikuvien avulla vaikutelma järkipäisesti arvioidusta kysymyksestä, tapahtuneesta tulkitsemattomasta tosiasiaista. Todisteeksi esitetään retorisesti kääntäen juuri se, mikä todistaa teoriaa vastaan. Puolimatkasta teoriassa on tieteellinen osio, mutta siihen liittyy ”uskonnollisia vakaumuksia”, joita hän kutsuu evolutionismiksi. Puolimatka ihmettelee, miksi tämä evolutionistinen uskonnollinen ohjelma vaatii suojelua ja miksei sitä ei saa kyseenalaistaa.³¹² Tähän metafyyssiseen oppiin uskova yhteisö luottaa teorian totuuteen niin ehdottomalla varmuudella, että sen

³⁰⁷ UTR 2007, 224 – 225; 322.

³⁰⁸ UTR 2007, 512. Tutkijoiden pitäisi olla valmiita kyseenalaistamaan naturalistiset perusolettamukset. Tiede itsessään ei ota kantaa mihinkään, vaan tutkijat tulkitsevat tieteellisiä tuloksia. UTE 2008, 35.

³⁰⁹ UTE 2008, 58.

³¹⁰ UTR 2007, 231.

³¹¹ UTR 2007, 276.

³¹² UTE 2008, 146; 149; 151; 154; 163. Tieteen avoin ja kyseenalaistava asenne unohtuu. UTE 2008, 176.

kyseenalaistaminen osoittaa asiantuntemattomuutta. Raamatun kulttuurinen vaikutus on ollut niin suuri, että naturalistienkin käsityksistä on todennäköisesti löydettävissä yhtenevyyksiä Raamatun kuvauksiin.³¹³ On mielenkiintoista, että antropologit ovat löytäneet ihmisen evoluutiokertomuksesta kansanperinteelle tyypillisiä juonityyppejä ja aiherakenteita.³¹⁴

Puolimatkan mielestä on kaksi vaihtoehtoa: tiede määritellään laajasti ja luomisteoria hyväksytään tieteelliseksi teoriaksi evoluution rinnalle tai molemmat suljetaan tieteen ulkopuolelle.³¹⁵ Evoluutiobiologit pyrkivät rajamaan luomisteorian tieteen ulkopuolelle. Naturalistinen reduktionismi pelkistää kaiken biologisen kehityksen tulokseksi. Evolutionisteilla on taipumus luoda sellaisia oletuksia, jotka spontaanin elämän synty edellyttää. Tällaisia optimistisia oletuksia opetetaan tieteellisinä tosiasioina.³¹⁶ Evoluutioteoria pyritään näkemään puhtaasti tieteellisenä teoriana vailla uskonnollisia sitoumuksia tai alkuperämyyttejä. Teorian perusteella rakennamme ymmärrystämme ihmisyydestä. Vaikka se ei kerro mitään ihmiselämän mielekkyydestä, se ei kavenna ihmiselämän ”merkityksellisyyttä sen enempää kuin mikään muukaan ihmistä tutkiva tiede”. Evolutionistit korostavat, että hyväksymällä ihminen evolutiivisena tuotteena vapaudutaan alkuperämyyteistä avoimeen tulevaisuuteen.³¹⁷ Evolutionistisesti ajatellen varhaisten kulttuurien on täytynyt olla uskonhistorian alkuvaiheissa animistisia ja polyteistisiä. Puolimatkan mielestä evoluutioteoria sisältää väitteitä, joiden todistusaineisto on lähes arvauksenomaista.³¹⁸ Puolimatka pitää ”aukkojen evoluutiota” osoituksena älyllisestä laiskuudesta, jonka avulla selitetään ”tietomme aukkoja”. Tutkijoiden pitäisi perustaa ”väitteensä siihen, mitä tiedetään, eikä siihen, mitä ei tiedetä”. Naturalistit vetoavatkin joskus tulevaisuudessa löytyvään selitykseen.³¹⁹ Aivan samoin kristillisen uskon tähtäyspiste on tulevaisuudessa.

³¹³ UTE 2008, 297; 299 – 300. Kuten Puolimatkan keksintö: ”Alussa oli hiukkasia (tai pelkkä sattuma).” vrt. ”Alussa oli sana.”

³¹⁴ UTE 2008, 400.

³¹⁵ UTE 2008, 178.

³¹⁶ UTE 2008, 121 – 122; 134. EU:n Kulttuurin, tieteen ja koulutuksen komitean kohdassa 19 esitetään, että opetuksessa tulisi kieltää darwinistiselle evoluutiolle vaihtoehtoiset näkemykset. ID-teoria määritellään siinä uhaksi ihmisoikeuksille. Puolimatkan mielestä lainsäädännön keinoin ei pitäisi kiistaa ratkaista. UTE 2008, 185 – 186.

³¹⁷ Ylikoski & Kokkonen 2009, 405.

³¹⁸ UTR 2007, 422; 349.

³¹⁹ UTE 2008, 63; 65; 409.

Evoluutioteorian mukaan ihmisen älylliset kyvyt ovat kehittyneet valintapaineen mukaan, ilman tietoista suunnittelua. Älylliset kyvyt ovat evoluutioteoriassa luotettavia ainoastaan eloonjäämisen kannalta. Darwin epäili itsekkin ihmismielen vakaumuksia, ottaen huomioon, että ne olisivat kehittyneet eläimistä. Todennäköisyys, että älylliset kyvyt kehittyisivät teorian pohjalta, on häviävän pieni. Tästä seuraa, että ateistien on epäiltävä älyllisten kykyjensä luotettavuutta. Naturalismi kumoaa itsensä. Tämä tekee ateismista sisäisesti epä johdonmukaisen. Tieteen teoreettisilla ja abstrakteilla kysymyksillä ei ole eloonjäännin kannalta mitään merkitystä.³²⁰ Ateismilla, abstraktina maailmankatsomuksena, on ”vielä vähemmän merkitystä eloonjäämisen kannalta”.³²¹ Ihmisen tarkoituksenmukaista toimintaa ei voi mielekkäästi selittää evoluutioteoreettisesti.³²²

Omaksuttu todellisuuden käsitystapa saa todellisuuden näyttämään sen mukaiselta. Esimerkiksi evoluutionaarisen tietoteorian perusteena on mutaatio. Mutaation voidaan kuvitella toteutuvan syöpäkasvaimessa.³²³ Todellisuudessa syöpä tappaa isäntänsä ja kuolee samalla itsekkin, ilman uutta lajinkehitystä. Tosiasiassa teorian edellyttämään mutaatioon on epä johdonmukaista uskoa tämänhetkisen tietämyksen valossa. Puolimatka kirjoittaa: ”Sen sijaan solu vaihtaa aineelliset osasensa useaan kertaan elämän prosessissa menettämättä identiteettiään.” Evoluutioteoria ei selitä, miksi geneettinen koodi ja DNA ovat samankaltaisia eri eliölajeilla. Teoriaan ei sovi se, että alkeellisinkin solu sisältää informaatiota.³²⁴

Evolutionistit vetoavat orgaanisen rakenteen rakennevirheisiin osoittaakseen, ettei jumalallisen täydellinen olento ole voinut luoda maailmaa. Tällainen haavoittumaton käsitys olisi ekosysteemin kokonaisuudelle ongelmallinen.³²⁵ Tässä ei huomioida luomisteorian luomakunnan lankeemusta. Luotu ei ole alkuperäisessä tilassaan.

Evoluutioteorian kautta ihminen ymmärretään eläimeksi ja hänen pahuutensa selitetään vaistojen jäänteiksi. Evoluutioteoria näkee pahuuden sopeutumattomuutena uusiin olosuhteisiin. Puolimatkan mielestä arvonalennus eläimeksi ja lopulta

³²⁰ UTM 2005, 149 – 152. UTR 2007, 78. Puolimatka toteaa: ”Naturalismi ja evoluutioteoria yhdessä tuottavat niihin uskovalle kumoajan uskomukselle, että älylliset kykymme ovat luotettavia, kumoajan jota ei voida kumota.” UTR 2007, 301. Ks. myös UTR 2007, 302.

³²¹ UTR 2007, 302.

³²² UTR 2007, 135.

³²³ Lampinen 2009, 163; 108.

³²⁴ UTE 2008, 149; 215, 225; 256 – 257.

³²⁵ UTE 2008, 246 – 251.

fysikaalis-kemialliseksi yhdisteeksi johtaa vastareaktioon, jossa ihmisen mahdollisuuksia ylikorostetaan. Ihmisen yksilöllisyys katoaa eläimellisen alkuperän myötä. Tieteen kaikkivoipaisuus, kehitys ja hyvyyden voittoon uskomisen auttavat pakenemaan totuutta ja pahan todellisuutta.³²⁶ Puolimatkan mielestä biologeilla ei ole tarkkaa käsitystä darwinistisen paradigman merkityksestä ihmisyydelle ja ”he ovat tietämättömiä sen metafyyysisestä perustasta”.³²⁷ Pihlströmin mielestä ”tieteellisesti” ei voi argumentoida luomisen puolesta. Ainakaan tällaisia argumentteja ei voi ottaa vakavasti jälkidarwinilaisena aikana. Pihlström toteaa: ”Tämä olisi mysteerin selittämistä suuremmalla mysteerillä.”³²⁸ Näinhän nimenomaan käy evoluutioteoriassa, kuten seuraavaksi huomataan.

5.7 Evoluutioteorian ongelmat

Puolimatkasta deterministinen tieteellinen maailmankuva johtaa vapauden menetyksen kautta myös vastuun katoamiseen.³²⁹ Persoonallinen Jumala antaa ihmisen olemassaololle eksistentiaalisesti mielekkään merkityksen. Evolutionisteille elämän tarkoituksettomuus ja päämäärättömyys on osoitus älyllisestä rohkeudesta.³³⁰ Evoluutiivisen maailmankuvan hallitsevuus saa Puolimatkan mielestä kristitytkin elämään intuitiivisella tasolla tämän mielikuvamaailman ehdoilla.³³¹

Puolimatkasta sattuman pohjalta on vaikea selittää äärimmäisen hienorakenteisia molekylaarisia koneita, jotka aktivoivat solun toimintoja. Tällainen toiminta ei ole selitettävissä sattuman tai luonnonvalinnan pohjalta. Puolimatka kirjoittaa:

³²⁶ UTM 2005, 272 – 273; 297.

³²⁷ UTE 2008, 295. Evoluutiivisesti ajatellen ihminen on vain aineen väliaikainen muoto. Täten darwinistista maailmankuvaa ennakoivat jo ”kreikkalaiset atomistit, epikurolaiset filosofit sekä hindulaiset ja buddhalaiset ajattelijat. UTE 2008, 316.

³²⁸ Pihlström 2001, 177.

³²⁹ UTM 2005, 78.

³³⁰ UTE 2008, 291. Onnellisuusprofessori Markku Ojanen näkee erittäin tuhoisana ”ehdollisen olemassaolon”. Elämässä ei ole mitään mieltä, olemassaolo tuntuu vain sattumalta. Kun olemassaololle ei ole enää mitään todellista syytä, toivo on menetetty. Ojanen 2005, 197.

³³¹ UTE 2008, 293. Ihmisen pitäminen eläimenä merkitsee ihmisarvon ja – oikeuksien menetystä. Eskola pitääkin tärkeänä, ettei tulkintahegemoniaa jätetä yksin biologeille. Ihmisen luontosuhteen kriisiytyminen johtuu Eskolan mukaan luonnon ja kulttuurin tarkastelusta ”norsunluotornista eikä maan pinnalta”. Eskola 2003, 215 – 216.

”Palautumattomasti monimutkaisten järjestelmien rakennusprosessi on vielä itse järjestelmiä monimutkaisempi.”³³²

Uusien mutaatioiden/lajien syntymisen mahdollisuus vaikuttaa Puolimatkaista epäilyttävältä nykytietämyksen valossa. Tutkimustulosten perusteella elinympäristön pinta-alojen pienentyessä lajien sukupuuttoonopeus on 100 – 1000 kertaa nopeampi kuin luontainen sukupuuttoonopeus.³³³ Evoluutioteorian päätteeksi uusien mutaatioiden/lajien synnystä näyttää tässä valossa epäilyttävältä. Teoria ei kerro, miksi uusien lajien synty on loppunut. Toisaalta *kaikkien eliöiden kaikkialla* pitäisi olla välimuotoja, jotka koko ajan kehittyvät ja nimenomaan ”ylöspäin”. Kaikki näyttää kuitenkin kulkevan kehityksen vastaiseen suuntaan: ”järjestys muuttuu epäjärjestykseksi, monimutkainen rakenne yksinkertaiseksi ja elämä kuolemaksi.”³³⁴

Luonnonvalinta ei sisällä deterministisiä oletuksia, vaan on radikaalisti avoin kaikille mahdollisuuksille. Puolimatka kirjoittaa: ”Luonnonvalinta ei suosi tosia uskomuksia sen takia, että ne ovat tosia.” Puolimatkan mukaan luonnonvalinta voi toimia vasta, kun ”lisääntymiskykyinen elämä on jo olemassa”.³³⁵ Puolimatka kritisoi sitä, että evolutionistinen argumentaatio ei itse nojautu metodologiseen naturalismiin, vaan teologisiin oletuksiin, millaisen maailman Jumala olisi luonut. Tällaisia perusolettamuksia ei ole alistettu kriittiselle tarkastelulle. Puolimatka huomaa tässä heti ihmisen tarpeen torjua Jumala tietoisuudestaan.³³⁶ Vahva luonnonteologia on liian sitoutunut fysikaaliseen maailmankatsomukseen kyetäkseen antamaan tilaa transsendenttiselle ja samalla immanenttisesti läsnä olevalle Jumalalle. Jonkin luomakunnan osan asettaminen elämän absoluuttiseksi perustaksi Jumalan sijaan johtaa aina pettymykseen. Ihminen syyttää pettymyksistään alitajuisesti Jumalaa, koska tiedostamattomalla tasolla Jumala on elämän perusta.³³⁷

³³² UTE 2008, 302. Hiukkasfyysikoiden ”kaiken teoria, perustuu ideaan kaikkien vuorovaikutuksen ja hiukkasten lajien palautumisesta pohjimmiltaan yhteen ainoaan supervuorovaikutukseen”. Fyysikko Kaarlo Kurki-Suonio ihmettelee, mitä merkitystä on laji-identiteetillä, jos on olemassa vain yksi laji. Miten on mahdollista, että on erillisiä identifioitavia yksilöitä? Kurki-Suonio 2001, 43. Psykologi Lauri Rauhala toteaa, että tällä vuosisadalla on alettu käsittää ihminen lajiolenoksi vailla persoonallisuuden ominaispiirteitä. Rauhala toteaa, että ihminen eroaa jyrkästi korkeammistakin eläimistä. Rauhala 2009, 203; 289. Puolimatkaista tieteellinen todistusaineisto ei tue käsitystä yhteisestä kantaisästä. UTE 2008, 135.

³³³ Hanski 2007, 243.

³³⁴ Reinikainen 1994, 77; 72. Puolimatkan mukaan ei ole onnistuttu selvittämään ”miten uuden perusryhmän syntymiseen tarvittava uusi informaatio olisi voinut syntyä”. UTE 2008, 141.

³³⁵ UTE 2008, 145; 615.

³³⁶ UTE 2008, 318 – 319.

³³⁷ UTM 2005, 268 – 269.

Puolimatkan mielestä naturalistinen selitys elämän synnylle, hienosäädetylle järjestykselle on ajautunut kriisiin. Retorisin keinoin naturalistit ovat ansiokkaasti yrittäneet paeta todisteiden puutteita. Aineelle luetaan panteistisiä ominaisuuksia. Naturalismi ei kykene antamaan uskottavaa selitystä moraalille, järjellisyydelle tai tietoisuudellekaan. Sosiaalidarvinismi vie pohjan ihmisoikeuksilta.³³⁸ Tällainen teoria on ihmisyhteisölle tuhoisa. Sen selitysvoima vie täydelliseen kaaokseen. On käsittämätöntä miten suurella tunteella ja kritiikittömästi tämänkaltaisen uskomuksen on sallittu vaikuttaa moderniin tieteeseen.

6 Tiede ja usko

6.1 Tieteisusko

Puolimatkan mielestä naturalistisen tieteisuskoisen teologian taustalla on *Scientia mensura* – teesi, jossa tieteelle uskotaan kaiken olevan mahdollista.³³⁹ Tieteisusko pohjautuu matemaattis-loogiseen ajatteluun.³⁴⁰ Jumalasta vieraantunut ihminen etsii luodusta maailmasta ehdotonta lähtökohtaa.³⁴¹ Tiede nähdään voimana, jonka kautta avautuu ihmisarvoinen elämä. Tieteentekijöillä on mahdollisuus hallita yhteiskunnallista kehitystä ja todellisuutta. Tieteisusko on Puolimatkan mielestä pohja sille varmuudelle, ettei Jumalan tarvitse puuttua ihmisen elämään. Puolimatkan mielestä tieteellisillä menetelmillä ei ole mahdollista saada tietoa ihmiselämän tarkoituksesta ja maailman alkuperästä.³⁴²

Tieteessä oletetaan, että induktiivinen päättely on luotettavaa. Puolimatkan mielestä induktiivinen päättely on jopa uskonnollista, koska sen luotettavuus perustuu siihen, että ”maailma toimii yhdenmukaisesti: tulevaisuus muistuttaa menneisyyttä”.³⁴³

³³⁸ Puolimatka 2010, 520 – 523.

³³⁹ UTR 2007, 262: 264.

³⁴⁰ UTE 2008, 536.

³⁴¹ UTR 2007, 281.

³⁴² UTR 2007, 264 – 265. Tiedon avulla ihminen saavuttaa maailmanherruuden. Tieto on valtaa myös ihmisen sisäiseen elämään. Tieteellinen tieto ei hyväksy absoluuttisia arvoja, joita ei voida kyseenalaistaa. Juntunen näkee ongelmalliseksi tiedon objektiivisuuden, kun samasta reaali maailmasta voidaan esittää useampia kuin vain yksi totuus. Arvokokemuksessa ja loogisessa tai episteemisessä evidenssin kokemuksessa on jotain mystistä ihmisyyden syvintä olemusta, jota ei voi rationaalisesti selittää. Juntunen 2000, 30; 78 – 79.

³⁴³ UTE 2008, 104 – 105.

Induktiota, jossa päätelmiä tehdään yksittäistapauksista yleistyksiin, ei voida oikeuttaa havaintojen kautta. Havaintoja ei voi tehdä ”siitä osasta maailmankaikkeutta, josta meillä ei ole havaintoja”. Ei ole myöskään loogista syytä sille, että maailmankaikkeus toimisi yhdenmukaisesti. Luottamus induktion pätevyyteen on Puolimatkasta luonteeltaan uskonnollinen tai maailmankatsomuksellinen. Länsimaisen tieteen historian uskomus luonnon yhtenäisyydestä, jatkuvuudesta ja yhdenmukaisuudesta tieteen edellytyksenä on perustunut Jumalaan.³⁴⁴ On ymmärrettävää, että evoluutioteorian pohjalta induktio menettää merkityksensä, sillä sehän on täysin avoin kaaosteoria. Puolimatka käyttää induktiota Jumalan olemassaolon todentamiseen. Puolimatkasta yksi keskeinen todistus kristillisen perususkomuksen puolesta on Jeesuksen ylösnousemus.³⁴⁵ Tämän yksittäistapauksen perusteella voidaan tehdä luotettavia päätelmiä kuolemanjälkeisestä elämästä.

Tieteellinen tieto perustuu Puolimatkan mukaan välittömään kokemukseen.³⁴⁶ Puolimatkasta ”Empiiriset menetelmät nojaavat tietoon, jonka saamme muista tiedon lähteistä.” Tieteellisen tutkimuksen edellytys on usko inhimillisen kokemuksen mielekkyyteen ja rakenteelliseen järjestykseen.³⁴⁷ Pihlströmin mielestä kaikkia tieteellisiä menetelmiä yhdistää perusempirismi.³⁴⁸ Puolimatka korostaa kokonaisnäkemystä. Puolimatkan mielestä on ongelmallista, jos jokin tietty aspekti erotetaan todellisuuden itseriittoiseksi perustaksi.³⁴⁹

Puolimatkan mukaan fysiikan peruskäsitteet ja teoriat saavat erilaisen tulkinnan riippuen siitä, mistä perususkomuksesta käsin todellisuutta tarkastellaan.³⁵⁰ Fysikalismia pidetään yleensä ainoana todellisuutta jäsentävänä ontologiana, joka myös ohjaa tehokkaasti ihmisten ja kulttuuri-ilmioiden tutkimusta.³⁵¹ Puolimatkasta fysikalismi on uskonnollinen uskomus.³⁵² Fysiikan todellisuutta koskevien teorioiden ja mielen välillä on ristiriita, vaikka itse teoriat on luotu fyysikoitten mielessä. Todellisuus ei ole pelkästään materialistinen. Subjektin mielen mittaus ei ole

³⁴⁴ UTE 2008, 310.

³⁴⁵ Puolimatka 2010, 507.

³⁴⁶ UTE 2008, 507.

³⁴⁷ UTE 2008, 599.

³⁴⁸ Pihlström 2001, 48.

³⁴⁹ UTE 2008, 483.

³⁵⁰ UTE 2008, 490.

³⁵¹ Rauhala 2009, 143.

³⁵² UTE 2008, 386.

fysikaalisesti mahdollista. Itse ajan fysiikasta puuttuu ”ajan sisäinen taju”, jolle tulevaisuus on vapaan tahdon muokattavissa.³⁵³ Kvanttitasolla täydellinen determinismi onkin mahdottomuus.³⁵⁴ Puolimatkan mielestä tulokset riippuvat filosofisista ennakkoluuloista tai – oletuksista. Materialistisen vakaumuksen omaava tutkija levittää omia perususkomuksiaan.³⁵⁵ Kvanttimekaniikan katsotaan osoittaneen, että atomin hiukkas-aaltokentässä tapahtuu ihmistajunnan kaltaista informaation välittymistä ja valintoja. Mitään jyrkkää hyppäystä aineesta ihmisen mentaaliseen tasoon enää olisi. Näin vallitsisi kaikkialle ulottuva panpsykismi. Toinen ihmisen erityisyyttä vähentävä näkemys tulee esille tekoälytutkimuksissa. Ihmisaivojen ja tietokoneiden toimintatavat yhdistetään melko suoraviivaisesti. Kaikkein rohkeimmat tulevaisuudenskenaariot pitävät mahdollisena luoda tietoverkoille tietoisuus ja tajunta.³⁵⁶ Puolimatka näkee tällaisen kehityksen ihmisen erityisyyttä (Jumalan kuvaksi luotuna olentona) vähentävänä tekijänä. Perimmäinen viitekehys siirtyy Jumalasta ihmisyyteen ja ihmisen kykyyn tieteen avulla luoda elämää. Puolimatkasta naturalismiin liittyy luonnon jumalallistaminen.³⁵⁷

Vaikka teoriat rakentuvat perususkomuksille, Puolimatkan mielestä objektiivisuus säilyy, kun havaintojen välityksellä ollaan kosketuksissa todellisuuteen ja teorioita järkipärisesti arvioidaan.³⁵⁸ Yleisesti puolustetaan voimakkaasti mielikuvaa objektiivisesta tieteellisestä menetelmästä. Niinpä Pihlströminkin puolustaa voimakkaasti tieteellistä metodia sen kriittisyyden, epädogmaattisuuden ja itseään korjaavuuden vuoksi.³⁵⁹ Tieteellinen metodi käsitetään uskonnottomaksi faktoihin perustuvaksi tutkimusmenetelmäksi. Puolimatkakkin korostaa kriittisyyttä ja itseään korjaavuutta. Hän on pyrkinyt osoittamaan naturalismin analyysissään sen dogmaattisuuden³⁶⁰ ja hänestä myös uskonnollisuonteisen fanaattisuuden, jolla metodologista naturalismia puolustetaan. Kriittisyys ja itseään korjaavuus liittyy Raamatun keskeisiin vaatimuksiin tehdä parannusta hetkestä hetkeen ja kriittisesti

³⁵³ Eerikäinen 2007, 191.

³⁵⁴ Eerikäinen 2007, 190.

³⁵⁵ UTE 2008, 385.

³⁵⁶ Rauhala 2009, 95; 140 – 143. Yksi yhteiskunnallinen ilmenemismuoto tästä on ollut luonnon- ja eläinsuojelun ideologian suosiolla. Liittyykö tähän ihmisen henkisyuden kieltäminen ja ehkäpä tiedostamaton ihmisyyden halveksunta? Kulttuuri-ilmiössä on mukana tarvetta tulkita oma olemassaolo uudella tavalla. Tieteen tuloksiin vedotaan näissä yhteyksissä, vaikka tieteellinen ajattelu ja reaaliset tutkimustulokset eivät anna suoraa loogisia velvoitteita luopua ihmisen erityispiirteistä.

³⁵⁷ Puolimatka 2010, 327.

³⁵⁸ UTE 2008, 483 – 484.

³⁵⁹ Pihlström 2001, 80.

³⁶⁰ UTR 2007, 164.

arvostella kaikki henget. Epädogmaattinen Raamattu ei ole, mutta ei sitä ole tiedekään.

6.2 Uskonnoton vaihtoehto

Tieteen ja uskonnon välillä näyttää vallitsevan maailmankatsomuksellinen ristiriita. Pihlström tuomitsee irrationaalisen uskonnollisuuden tunkeutumisen tieteen alueelle ja sen esittämät pseudotieteelliset väitteet, jotka tukeutuvat kirjaimelliseen Raamatuntulkintaan. Pihlströmistä kulttuurin ilmiöitä voidaan ymmärtää ilman idealistisia oletuksia yliluonnollisen todellisuuden olemassaolosta.³⁶¹ Tämän toteamuksen taustalla on presuppositio, jonka mukaan uskonnoton tieteen tekijä on puolueeton. Puolimatka ”sitoutuminen sitoutumattomuuteen on asenne, joka vaikuttaa tulkintaan yhtä paljon kuin avoin sitoutuminen”. Uskonnoton piilottaa oman uskonnollisuutensa ”neutraaleilta kuulostavien sanojen taakse”.³⁶² Puolimatka toteaa, että ihminen suhtautuu tietoon aina erilaisilla uskon ja epäuskon asteilla.³⁶³ Antti Eskolan mielestä tutkijan identiteetti ei vaadi ”uskonnollisen näkemistävän kieltämistä”. Irrationaalisuuskin on osa ihmisyyttä.³⁶⁴

Kosmologi Kari Enqvististä agnostikko ei ole tulkittavissa uskonnottomaksi. Uskonnoton suhtautuu jumalakysymykseen täysin välinpitämättömästi. Enqvististä uskonnottomuus on älyllinen asenne, jossa mikään ei ole pyhää.³⁶⁵ Puolimatka Enqvistin uskonnottomuus on huvittavaa, sillä tämä käsittelee kirjoituksissaan keskeisesti Jumalaa.³⁶⁶ Juha Pihkalan mukaan uskonto saa aina jonkin ilmenemismuodon ihmisyydessä.³⁶⁷ Uskonto on kuulunut ihmisen elämään koko

³⁶¹ Pihlström 2001, 79; 80. Kyse on myös teologian arvovalasta tiedon tarjoajana ja tieteenalana. UTE 2008, 270.

³⁶² UTR 2007, 279. UTE 2008, 531.

³⁶³ UTR 2007, 136.

³⁶⁴ Eskola 2003, 80; 95 – 96; 106; 148 – 149. Eskola jatkaa: ”Kukaan ei voi tarkastella maailmaa ’puhtaasti’ sen ulkopuolelta.” Tieteellisen tutkimuksen lopputulos ”pikemminkin ilmestyy dramaattisesti sotkuisesta ja epäpuhtaasta prosessista kuin kehkeytyy loogisesti ja automaattisesti empiirisistä tuloksista”. Eskolan mukaan vasta ideat empiiristen havaintojen teoreettisista yhteyksistä ja merkityksistä ovat olennaisia.

³⁶⁵ Enqvist 2009, 115.

³⁶⁶ Puolimatka 2010, 102.

³⁶⁷ [http://www.ekumenia.fi/sen_toimii/opillinen_vuorovaikutus/usko - tiede - ateismi/uskon ja tieteen vuoropuhelu juha pihkala /uskon ja tieteen vuoropuhelu juha pihkalan alustus/](http://www.ekumenia.fi/sen_toimii/opillinen_vuorovaikutus/usko_-_tiede_-_ateismi/uskon_ja_tieteen_vuoropuhelu_juha_pihkala_uskon_ja_tieteen_vuoropuhelu_juha_pihkalan_alustus/). Luettu 10.04.2011.

ihmiskunnan historian ajan, joten on aika turhauttavaa yrittää poistaa sitä ihmisyydestä. Aivotutkija Matti Bergström puhuu jumalakanavasta, joka on lapsille avoin. Aikuisuuden tietokylläisessä maailmassa jumalakanava surkastuu.³⁶⁸

Pyhyiden kokemuksen puuttuminen sen sijaan saattaa olla ihmisyydelle jopa vaarallista. Itse asiassa se oikeuttaa kaikkeen siihen kauheuteen, minkä Enqvist yrittää mustavalkoisella ja kyseenalaisella historiantulkinnalla säilyttää kristittyjen harteille. Samalla on todella naiivia kytkeä älyllisyys vain uskonnottomuuteen. Puolimatkan supranaturalistiset teokset ovat täynnä älyllistä argumentointia.³⁶⁹ Hänen mielestään älyllisyyteen liittyy olennaisesti rehellisyys tosiasioiden suhteen.³⁷⁰ Puolimatkasta rehellinen tutkija joutuu kohtaamaan sen, ettei maailman synty ja järjestäytyneisyys tai ihmisen järjellisyys selity muusta lähtökohdasta kuin teistisestä. Uskonnottomuudestaan huolimatta Enqvist listaa kirjassaan kokonaisen sivun verran aiheita, joihin hän uskoo.³⁷¹ Uskonnotton asenne uskoa kohtaan saattaa olla niin torjuva, että hän ei huomaa omaa uskoaan. On turha yrittää edes puhua puolueettomuudesta. Lähtökohtien erilaisuudesta johtuen tutkijoiden keskustelukieli ei kohtaa.

Enqvist on oman näkemyksensä mukaan uskonnoton, koska hänen molekyylikoneensa on niin kemiallisesti ohjannut.³⁷² Enqvist uskaltaa pohtia uskontoa jopa skitsofreniaan verrattavana sairautena, joka tarvitsee lääkitystä tai kirurgisia toimenpiteitä.³⁷³ Tällaiset ajatukset tuntuvat käsittämättömältä 2000-luvun tiedemiehen kirjoittamana. Enqvist uskoo aivojen olevan evoluution rakentama kone, jonka uskontomeemi voi saastuttaa.³⁷⁴ Uskovan näkökulmasta asian voisi nähdä toisin päin. Puolimatka näkee Enqvistin ajattelussa ristiriidan suhteessa ihmisten yleiseen kokemukseen vapaudesta. Ihmisen vapaus olisi harhaa, jos kaikki olisi palautettavissa fysikaalisiin prosesseihin.³⁷⁵ Puolimatka suhtautuu kriittisesti Enqvistin näkemukseen, ettei tieteellisen tutkimuksen taustalla ole olettamuksia. Enqvististä tiede perustuu puhtaasti matematiikkaan ja kokeisiin. Puolimatkasta tämä

³⁶⁸ http://www.helsinki.fi/lehdet/yolehti/1998_15/lyhyet.html. Luettu 16.04.2011

³⁶⁹ esimerkiksi tiedollisten kumoajien pätevyuden tarkastelu UTR 2007, 73 – 79.

³⁷⁰ UTM 2005, 148 – 153.

³⁷¹ Enqvist 2009, 193 – 194.

³⁷² Enqvist 2009, 133. Puolimatkasta on ongelmallista määritellä ihminen kokoelmaksi hiukkasia ja soluja, sillä silloin ei ole mitään pysyvyyttä eikä vastuutakaan. UTE 2008, 592.

³⁷³ Enqvist 2009, 143.

³⁷⁴ Enqvist 2009, 146 – 147.

³⁷⁵ Puolimatka 2010, 488.

”pätee vain niillä tieteen alueilla, joilla suoria mittauksia on paljon”. Ja silloinkin Puolimatkasta on uskottava ”havaintojen luotettavuuteen, mittaustulosten luotettavuuteen, muistin luotettavuuteen ja tuloksia kuvattaessa käytetyn kielen luotettavuuteen”. Olennaiseksi kysymykseksi muodostuu mistä maailmankatsomuksesta käsin tämä luotettavuus pystytään tiedollisesti oikeuttamaan. Puolimatkasta naturalismille ei jää muuta vaihtoehtoa, kuin oikeuttaa järjen ja havaintojen luotettavuus juutalais-kristillisen teismin pohjalta. Puolimatka katsookin Enqvistin myytin puolueettomasta tieteentekijästä toimivan Enqvistin oman uskonnollisen julistuksen retorisenä tehokeinona.³⁷⁶

Niin sanotussa puolueettomassa näkemyksessä ”Evoluutio” saa persoonallisia jumala-ominaisuuksia kaikkivaltiaana ja kaikkietävänä koneenrakentajana, joka laatii myös luonnonlait. Evoluutio toimii myös ihmisen aivokoneiston käyttäjänä. Evoluutio, jonka piti olla vain yleisnimitys radikaalille sattumanvaraisuudelle, osoittautuikin kaiken ohjaajaksi – jumalaksi. Ainakin tämän jumalan kannattajat osoittautuvat fundamentalisteiksi muita uskonsuuntauksia kohtaan. Vääränlaisten uskonsuuntausten edustajien eliminoiminen olisi evoluution vapauten puuttumista. Tämä paljastaa, että kyseessä on nimenomaan uskonto eikä yleisnimitys ohjaamattomalle prosessille. Ihminen (myös tutkija) sijoittuu aina jollekin välille uskon ja epäuskon asteikolla. Puolimatkasta uskonnottomuutta sinänsä ei ole olemassa. On vain sen eriasteisia kieltäjiä tai peittäjiä.

6.3 Teistinen ja kristillis-realistinen tiedekäsitys

Teistin on luonteva olettaa, että ihmisen intuitiot tarjoavat kosketuksen todellisuudesta. Ei voida lopullisesti todistaa sanan ja maailman yhteensopivuutta, mutta se omaksutaan kokemuksen ja käytännön pohjalta. Tieteessä käytetyt käsitteet saavat merkityksensä sanojen ja maailman suhteesta.³⁷⁷ Termistöllä luodaan todellisuutta.

³⁷⁶ Puolimatka 2010, 108 – 109.

³⁷⁷ UTM 2005, 43. Puolimatka korostaa, että ”logos tarkoittaa sekä sanaa että järkeä.” Puolimatkan mukaan kaiken tiedon lähtökohtana on Kristus. UTR 2007, 161. Ks. myös UTR 2007, 304. Luotettava tulkinta edellyttää sanojen koskettavan todellisuutta.

Sanakeskeisen kulttuurin lähtökohta on Raamatussa, Jumalan ilmoituksessa: ”Alussa oli Sana. Sana oli Jumalan luona, ja Sana oli Jumala.” Joh. 1:1. Sana on siis merkittävä maailmansynnyn alkupiste. Puolimatka kiinnittää huomion tämän aineettoman informaation ja älykkyyden perustavaan merkitykseen elämän synnyssä.³⁷⁸ Todellisuuden tutkiminen on aina sidoksissa kielellisiin ja teoreettisiin viitekehyksiin, traditioihin ja paradigmoihin.³⁷⁹

Ihmisen järjen havainnon luotettavuutta ei voi todistaa. Järjen alkuperän lähteeksi oletettava älykäs suunnitelma antaa intuitiolle luotettavuuden. Ihmisen erehtyvyys osoittaa, että hän on olemassa. Augustinuksen mukaan epäily kertoo totuuden olemassaolosta ja siitä, että epäilijällä on oma sisäinen minuus. On olemassa loogisia totuuksia, joita ei voi järkevästi epäillä. Ristiriidattomuuden periaatteen mukaan ei voi epäillä varman tiedon mahdollisuutta. Ihmisen ymmärrys voi vaihdella, mutta matemaattiset ja loogiset totuudet eivät vaihtele ymmärryksen tasojen mukaan.³⁸⁰ Tosin Puolimatka toteaa matemaattisten tosiasioiden saavan merkityksensä vasta kokonaisuudesta käsin.³⁸¹

Supranaturalismi asettaa tutkimuksen lähtökohdaksi kokonaisnäemyksen. Puolimatka kutsuu tätä tieteelliseksi uskontunnustukseksi eli lintuperspektiiviksi, jolla yksityiskohtaisia käsityksiä yhdistetään kokonaisvaltaiseksi teoriaksi ja ilmiöt sijoittuvat todellisuuteen.³⁸² Puolimatka korostaa, että ”riittävä tieteellinen tutkimusstrategia edellyttää Jumalan ilmoituksen käyttämistä tieteellisen tutkimuksen itsenäisenä tietolähteenä.” Ilmoituksesta etsitään vastausta kaiken tiedon hankinnan perusteena oleviin kysymyksiin alkuperästä, todellisuuden yhtenäisyydestä ja perustavasta järjestyksestä. Puolimatka näkee kokonaiskäsityksen edellytyksenä sille, että yksityiskohdista voidaan muodostaa käsitys.³⁸³ Rajalliselta ihmiseltä ”puuttuu kokonaisvaltainen tieto”. Siksi hän ei voi koskaan omassa varassaan olla riittävän kriittinen yhdestäkään yksityiskohdasta. Tämä johtuu Puolimatkan mukaan ”inhimillisen tiedon perspektiivisestä rakenteesta”. Oikea kokonaiskäsitys on saatavissa ”vain Jumalan sanallisen ilmoituksen pohjalta”.³⁸⁴

³⁷⁸ UTE 2008, 339; 342.

³⁷⁹ Pihlström 2001, 55. Ks. myös UTE 2008, 510.

³⁸⁰ UTM 2005, 144 – 146.

³⁸¹ Puolimatka 2010, 108.

³⁸² UTR 2007, 307.

³⁸³ UTR 2007, 310.

³⁸⁴ UTR 2007, 290.

Kristillinen realismi perustuu Jumalan ilmoituksen totuuteen, jota ei voi todistaa oikeaksi, mutta jolle voidaan antaa tiedollista tukea jumalatodistusten avulla. Ihmisen järjen rajoittuneisuudesta johtuen argumentit eivät ole vastaansanomattomia. Puolimatkan mielestä jokaisella ihmisellä on ”*luontainen älyllinen kyky*” tiedostaa Jumalan olemassaolo. Tämä kyky aktivoituu tietyissä elämäntilanteissa, kuten vaaran uhatessa, luontoelämyksissä, omantunnon kokemuksissa ja kuoleman kohdatessa.³⁸⁵

Puolimatkasta Jumalan olemassaolo ei tule ilmeiseksi ihmisen todistuksen kautta, vaan huomio tulee kiinnittää siihen todistukseen, ”minkä Jumala on itse antanut luomisteoissaan, Sanassaan ja Kristuksen ihmiseksi tulemisessa, sovittavassa ristinkuolemassa ja ylösnousemisessa”.³⁸⁶ Ihminen saa luotettavaa tietoa Jumalasta Jeesuksen välityksellä, koska Poika on samaa olemusta kuin Isä.³⁸⁷ Puolimatkasta kristityn ”ajattelussa ilmenevät ristiriitaisuudet ovat seurausta siitä, ettei hän ole ajatellut Kristuksesta käsin”.³⁸⁸ Koska Kristus pitää kaikkea koossa ja on kaiken alkuperä, hän on ”yhdistävä tekijä ajattelun ja sen kohteen välillä”.³⁸⁹ Puolimatkan mukaan *ainoa toimiva lähtökohta tieteelliselle ajattelulle on Kristus*. Tämän lähtökohdan ainut vaihtoehto hänelle on ”kaiken totuuden suhteellisuus ja todellisuuden järjenvastaisuus”. Todellisuus selittyykin hänestä yhtä huonosti tai hyvin tietystä aspektista³⁹⁰ käsin, mutta ei riitä selittämään koko todellisuutta. Puolimatkasta ”mikään todellisuuden alkeisosa ei periaatteessa ole sen parempi lähtökohta kuin mikään toinenkaan”. Kilpailevien maailmankatsomuksellisten koulukuntien suuri määrä johtaa Puolimatkasta ymmärrettävään taipumukseen todeta, ettei löydy ehdotonta oikeaa. Relativismi perustuu juuri tähän: ehdotonta totuutta ei ole olemassa. Puolimatkasta relativismi on sisäisesti ristiriitainen esittämällä väitteen, että ”ehdotonta totuutta ei ole olemassa, sekä väitteen, että on olemassa ehdoton totuus (nimittäin se, ettei ole olemassa ehdotonta totuutta)”. Relativismi kumoaa Puolimatkasta itse itsensä.³⁹¹ Totuutta pitää siis etsiä kristillisestä realismista.

³⁸⁵ UTE 2008, 51. UTM 2005, 181.

³⁸⁶ UTR 2007, 329.

³⁸⁷ UTE 2008, 367.

³⁸⁸ UTR 2007, 325.

³⁸⁹ UTR 2007, 536.

³⁹⁰³⁹⁰ matemaattisesta, fyysikaalisesta, biologisesta, havainnosta, tunteesta, logiikasta tai historiasta käsin

³⁹¹ UTR 2007, 325 – 326. Esimerkiksi hindulaisuudessa Puolimatka näkee sen ongelman, kun todellisuutta aletaan selittää mistä tahansa peruselementistä käsin päädytään siihen, että ajallinen

Tiede edistyy kristillisen realismin pohjalta, koska tutkimus perustuu oikeaan osuvan perususkomuksen varaan. *Kaikki tieto perustuu lopulta uskoon, joka on välittömään kokemukseen perustuva luottamus, joka pohjautuu todellisuuteen, vaikkei sitä pystytäkään argumenteilla vastaansanomattomasti perustelevaan.* Tutkimus pohjautuu aina johonkin perususkomukseen, joko Jumalan ilmoitukseen tai myytteihin. Tiedettä ja ei-tiedettä ei kyetä ehdottomasti erottamaan, koska tutkimus on riippuvaista ”välittömän kokemuksen tarjoamasta tiedosta”. Luotuna olentona ihmisen kokemusmaailma on kosketuksissa todellisuuteen, eli Jumalan luonnolliseen ilmoitukseen. Totuus on saavutettavissa, mikäli tutkija on valmis kohtaamaan totuuden myös itsestään. Tutkimus nojaa aina johonkin kiintopisteeseen, johon vedotaan kaikessa päättelyssä. Kiintopisteestä käsin hahmotetaan todellisuuden yhtenevä perusta, josta ihminen on osallinen välittömässä kokemuksessa. Realismi näkee todellisuuden moninaisuuden, jonka osa-alueilla on oma paikkansa ja selitysvaimansa, mutta jotka yksittäin eivät kykene selittämään koko todellisuutta.³⁹² Puolimatkan mielestä syntiinlankeemus ”selittää sen, miksi tieteen lähtökohtaoletusten tasolla on suuria mielipide-eroja”. Tämä rohkaisee häntä keskustelun vapauteen ja itsekrüittisyyteen.³⁹³

Voidaan väittää, että uskonnollinen todellisuus on tosiolevaista vain sille, joka siihen uskoo. Tavanomainen olevaisen käsite on kuitenkin määrätynyt positivistisesta realismista. Tosiolevaista on vain se, joka voidaan verifioida aistihavainnoin tai todistaa loogisesti. Tällöin kuitenkin intersubjektiiviset kokemukset ja ideat, kuten sävellyks, valtio tai oikeus jäävät verifioimatta.³⁹⁴ Subjektiivinen maailma jää tieteen ulottumattomiin. Tiede ei ole kyennyt paikantamaan minuutta aivokuvausmenetelmillä. Toinen ongelma on toimijuus. Ihminen vastaa itse omista intentionaalisista teoistaan. Neurofysiologisin menetelmin ei voida tavoittaa ihmisen intentionaalisen toiminnan kausaalista järjestystä.³⁹⁵ Minuus on käytännön kokemuksen kautta todennettavissa. Tämä osoittaa, että on olemassa paljon sellaista,

todellisuus on harhaa. Varsinaiseen todellisuuteen ja ykseyteen pääsee siten vain ei-järjellistä tietä. Todellinen hindu on siis se, joka lakkaa kokonaan ajattelemasta.

³⁹² UTE 2008, 50 – 51; 56 – 57.

³⁹³ UTE 2008, 369; 518.

³⁹⁴ Juntunen 2000, 128. Puolimatka muistuttaa, että ihmisen vaistot, tunteet ja asenteet eivät perustu pelkästään aistihavaintoihin. UTM 2005, 100. Pihlströmin mielestä abstraktien kulttuuriolioiden olemassaolo edellyttää materiaalista perustaa. Pihlström 2001, 68.

³⁹⁵ Sintonen 2007, 31.

joka on ilmeistä ihmisen kokemusmaailmalle, mutta jota ei voida fysikaalisesti todentaa.

6.4 Tieteen ja teismien rajalla

Usko ja tiede ovat monitahoisia inhimillisiä käyttäytymistapoja, jotka eivät ole hermeneuttisesti suljettuja. Sami Pihlströmin mielestä teismiiä ei voi tarkastella tieteellisen teorian kaltaisena hypoteesina, koska silloin molemmista saadaan vääristynyt kuva. Toisaalta Pihlström korostaa, että usko ja evidenssi ovat ”sekä arkielämässä että tieteessä hyvin kiinteästi yhteydessä toisiinsa”. Ja kuitenkin hän toteaa, etteivät uskonnolliset uskomukset ole empiirisesti testattavissa.³⁹⁶ Filosofi Matti Sintonen tuo esille näkemyksen, jossa usko ja tiede kuuluvat eri maistraatteihin. Kummallakin on omat sääntönsä ja arviointikriteerinsä. Sintonen sijoittaa tieteen alueelle luonnon tosiasiat ja lainalaisuudet. Usko antaa elämän merkityksellisyyden ja moraalien perustan. Sintonen mielestä tieteelle ei sovi käännäyttäminen ja kinaaminen.³⁹⁷ Tapio Puolimatka pyrkii tieteen ja uskon harmoniaan. Puolimatka osoittaa, miten käännäyttäminen on tieteen arkitodellisuutta ja kinaaminen on kulisissa jatkuvaa valtataistelua.

Uskolta on katsottu puuttuvan tiedollinen perusta: ”usko alkaa siitä, missä tieto loppuu”.³⁹⁸ Ajattelulla ei kuitenkaan ole primitiiviä uskon vaihetta. Puolimatkan mielestä tietoprosessin ensimmäinen askel on kysymys lähtökohdasta, Jumalasta. Jumalakäsitys ohjaa arvoja ja jäsentää tosiasioita.³⁹⁹ Perinteisesti on katsottu teismien väistyvän, kun tiede edistyy tarpeeksi.⁴⁰⁰ Historia kertoo toista: Neuvostoliiton kahden sukupolven ateistinen propaganda ei onnistunut vapauttamaan ihmistä uskonnosta, vaan usko on osoittanut elinvoimaisuutensa. Uskoa on yritetty sulkea tieteen ulkopuolelle sen historiallisen väitteen varassa, jonka mukaan ylikuonnollinen aines on haitannut tosiasiallisen tiedon kehittymistä. Toisaalta sitä on vastustettu filosofisen empirismin kautta. Puolimatka korostaa empirismin olevan filosofinen oppi, jota ”ei pystytä todistamaan oikeaksi havaintojen pohjalta”. Empirismi perustuu

³⁹⁶ Pihlström 2001, 23; 25; 30 – 31.

³⁹⁷ Sintonen 2007, 32 – 33.

³⁹⁸ UTR 2007, 135.

³⁹⁹ UTR 2007, 113. UTE 2008, 236.

⁴⁰⁰ Sintonen 2007, 20.

empiirisiin menetelmiin, havaintoihin ja mittauksiin. Puolimatka toteaaakin olevan absurdia ajatella, että Jumala voitaisiin laittaa koeputkeen ihmisen tarkasteltavaksi. Hänestä tästä ei kuitenkaan seuraa, ettei Jumalasta voisi saada tietoa. Uskomusten pätevyyttä voidaan tarkastella sen perusteella, mitä koeputkessa havaitaan. Sellainen dogmaattisuus, ettei yliluonnollista olisi olemassa, ei ole älyllisesti perusteltavissa. Puolimatkasta havaintojen ulkopuolisen alueen sijoittaminen järjen ulkopuolelle on mielivaltainen ja itsensä kumoava. Koeputkessa havaittavat ilmiötkin vaativat hänestä laaja-alaisia lähtökohta oletuksia.⁴⁰¹

Puolimatkan mukaan maailmankaikkeuden järjestys ei ole puhtaasti järjen pääteltävissä, vaan siitä pääsee selville vain *kokemuksen* ja kokeellisen tutkimuksen avulla.⁴⁰² Jumalan kuvaksi luotuna olentona ihmisen järjen kykyihin voidaan myös luottaa.⁴⁰³ Toisaalta älylliset kyvyt ovat riippuvaisia motiiveista. Totuus saavutetaan vain, jos sen etsijä ”rakastaa totuutta enemmän kuin omaa kunniaa, rahaa tai mielihyvää”.⁴⁰⁴ Antti Eskolan mielestä ihmistä ei ole luotu pelkästään uskomaan, ”vaan myös tietämään”.⁴⁰⁵ Kosmologi Kari Enqvistin mielestä tärkeää on tiedon ohella myös tunne.⁴⁰⁶ Puolimatkan trilogia keskittyy järkipärisiin argumentteihin. Hän myöntää, että näkökulma on sikäli kapea-alainen.⁴⁰⁷ Mutta eikö tieteeseen ja tietoon yleensäkin liity myös tunne? Puolimatkan ”välitön kokemus” saattaa sisältää tunnepitoisen kokemuksen, mutta koska hänestä tiede ei voi perustua vaihteleviin tunteisiin, hän ei erittele, mitä välitön kokemus sisältää. Välitön kokemus on hänestä kokonaisvaltainen, kun tieteellinen ajattelu tapahtuu vain yhdestä tietyistä aspektista.⁴⁰⁸ Puolimatka korostaa, että ”oletus Jumalan olemassaolosta ei ole yksi yksittäinen hypoteesi”. Se on metateesi, jonka perusteella voidaan rakentaa yksityiskohtaisempia hypoteeseja esimerkiksi moraalin alkuperästä. Teismi asettaa rajoja hypoteeseille samalla tavalla kuin ateismi.⁴⁰⁹

Rauhala kritisoi Jumalan tuomista tieteeseen, koska Jumala ”selittävänä periaattina mystifioisi tieteen”. Rauhalaista ”tieteen tehtävänä on selittää ilmiöt sellaisina, joina

⁴⁰¹ UTE 2008, 194 – 197.

⁴⁰² UTR 2007, 147.

⁴⁰³ UTR 2007, 150.

⁴⁰⁴ UTR 2007, 164.

⁴⁰⁵ Eskola 2003, 223. Heikkisen mielestä Lutherin teologiaan kuului sekä järki että tunteet. Hänestä ilman tunteita ”kadotetaan olennainen puoli hengellisestä harjoituksesta”. Heikkinen 2006, 271.

⁴⁰⁶ Enqvist 2009, 189.

⁴⁰⁷ UTM 2005, 9.

⁴⁰⁸ UTE 2008, 507.

⁴⁰⁹ UTE 2008, 196.

ne kyseessä olevan tieteen kysymyksenasettelun ja menetelmien valossa näyttäytyvät”. Tiede ei ole ”kvasiteologiaa, vaan pelkästään profaania eli maallista toimintaa”. Sitten Rauhala jatkaa antamalla ihmistajunnassa vaikuttavalle ”itsestään tietoiseksi tulevalle ja merkityksiä kokevalle järjellisyydelle” nimityksen – henki.⁴¹⁰ Tämä saattaa johtaa käsitteiden sekaannukseen ja tuo tietyllä tavalla transsendentin profaaniin tutkimukseen. Tutkijat menevät huomaamattaan itsekin sekaisin tiedostamattomien uskomustensa ja tieteen sisäistetyn ihanteen kanssa. Ihanteen toteutuminen olisi helppoa, jos tiedettä harjoittaisivat vain robotit.

Puolimatka yrittää pitää teismien modernin rationaalisuuden rajoissa vältellen relativismia tai skeptisyyttä, sillä se johtaisi passiivisuuteen ja totuus tulisi mahdottomaksi löytää.⁴¹¹ Luterilaisessa ajattelussa Jumalan hallintavalta on jaettu kahteen alueeseen: maalliseen hengelliseen regimenttiin. Kristillinen kirkko on pidättynyt maallisen regimentin alueella kannanotoista, joista kauhein seuraus liittyyne holokaustiin. Islamilainen uskonto radikaaleimmillaan tunkeutuu läpi koko ihmisen kulttuurin. Puolimatka tavoittelee kristillisen uskon ja tieteen kokonaisvaltaista esitystä. Ainakin uskonnolla ja tieteellä on yhteinen päämäärä: totuuden etsiminen. Tätä yhteistä päämäärää on etsitty myös erilaisten filosofioiden avulla.

6.5 Reformoitu epistemologia

Reformoitu epistemologia on herättänyt amerikkalaisessa uskonnonfilosofiassa paljon keskustelua. Puolimatkan ajattelu saa virikkeensä tästä filosofisesta suuntauksesta, jossa uskon ja järjen välinen suhde ratkaistaan ”perinteisistä ajattelumalleista poikkeavalla tavalla”. Perinteisessä fideismissä uskon ja järjen välillä nähdään jyrkkä kategorinen ero, jossa filosofisten jumalatodistusten nähdään vääristävän uskon luonnetta. Rationalistinen teoria ei tee yhtä jyrkkää erottelua uskon ja järjen välillä. Jumalan olemassaolon rationaalisesta hyväksyttävyydestä voidaan mielekkäästi keskustella. Rationalismissa uskomusta voidaan puolustaa ja kritisoida samantyyppisen evidenssin perusteella kuin muitakin tieteellisiä väitteitä. Tyypillisesti väitteiltä vaaditaan evidenssiä. Rationalistisissa kannanotoissa voidaan

⁴¹⁰ Rauhala 2009, 61 – 62.

⁴¹¹ UTM 2005, 66.

päätää ateistisiin, agnostisiin tai teistisiin teorioihin. Ateismia voi pitää rationaalisempaan vaihtoehtona kuin teismiä, koska esitetty evidenssi teismien puolesta on riittämätöntä. Vahva teistinen rationalismi perustuu tomistiseen luonnolliseen teologiaan, jonka mukaan tietyt uskomukset ”ovat kenelle tahansa todistettavissa”. Kumulatiivinen argumentaatiomalli osoittaa teismien todennäköisemmäksi selitykseksi. Heikko rationalismi pitää kumulatiivista argumentaatiomallia periaatteessa oikeana, mutta pitää ottaa huomioon muitakin kuin universaalisti ja objektiivisesti sitovia argumentteja. Uskon ehtona ei ole ”koville tieteille ominaiset tiukasti formuloidut ja neutraaleihin havaintoihin pohjautuvat argumentit”. Teismiä voidaan tukea myös humanistisille tieteille ominaisilla vähemmän eksakteilla ja osittain subjektiivisilla argumenteilla. Reformoidun epistemologian näkemys eroaa rationalistista teorioista siten, että rationaalisuutta ei arvioida pelkästään esitetyn ”argumentatiivisen evidenssin” perusteella. Reformoidussa epistemologiassa teististen uskomusten rationaalisuutta voidaan verrata muihin arkipäiväisiin ja maailmankatsomuksellisiin uskomuksiin. Teistinen uskomus on oikeutettu ilman todisteita ja argumentteja. Tieteellisten hypoteesien ja uskonnollisten, ei-teoreettisten uskomusten, välillä nähdään selvä ero. Reformoitu epistemologia pitää evidentialistista ajattelutapaa virheellisenä ja problematiikkaa lähestytäänkin epistemologisesta näkökulmasta. Plantingan ja Wolterstorffin epistemologiaa luonnehditaan ”kristilliseksi tai kalvinistiseksi epistemologiaksi”, jossa vedotaan ”uskonnollisiin ja teologisiin presuppositioihin”. Reformoidun teologian mukaan luonnollisen teologian jumalatodistukset ovat irrelevantteja tai jopa harhaanjohtavia. Yksi keskeinen reformoidun epistemologian oletuksista on se, että uskolla on *doksastinen* ja *episteeminen* sisältö. Koistisen mukaan ”uskon ja järjen välistä suhdetta koskevissa teorioissa keskeisellä sijalla on juuri uskomusten – eikä siis muiden propositionaalisten asenteiden – rationaalisuuteen ja oikeutukseen liittyvät kysymykset”. Reformoidussa epistemologiassa ei juurikaan huomioida ”uskon praktisia, emotionaalisia ja voluntaarisia Aspekteja”. Kiinnostuksen kohteena on ensisijaisesti ”uskon intellektuaalinen elementti”.⁴¹² Reformoidun epistemologian totuuskäsitys on objektiivisen realistinen eli väitteen totuus on riippumaton ihmismielestä.⁴¹³ Jumalaa koskevien termien merkitys on täysin tai miltei sama kuin,

⁴¹² Koistinen 2001, 10 – 17. Reformoidun epistemologian edustajia ovat Alvin Plantinga, Nicholas Wolterstorff ja William P. Alston. Koistinen kritisoi sitä, että uskon ja järjen problematiikka ei rajoitu pelkästään epistemologiaan, vaan uskoon liittyviä semanttisia ja ontologisia ongelmia.

⁴¹³ Koistinen 2001, 21.

jos näitä termejä sovelletaan luotuun maailmaan.⁴¹⁴ Plantinga on selkeästi ilmaissut olevansa ”augustinolaisen kristillisen filosofian edustaja”. Koistisen kirjoittaa: ”Tämän tradition tunnuspiirteenä on hänen (Plantingan) mukaansa pyrkimys yhtenäiseen ja kokonaisvaltaiseen näkemykseen todellisuudesta.”⁴¹⁵ Puolimatkakkin pyrkii kokonaisvaltaiseen käsitykseen. Hän käyttää kaiken mahdollisen argumentatiivisen evidenssin teismien tueksi, myös luonnollisen teologian todistuksen Jumalan olemassaolon puolesta. Tämän takia hän ei ole suoraan reformoidun epistemologian edustaja, vaikka onkin saanut siitä vaikutteita. Augustinolainen tiedekäsitys hyväksyy tieteellisen tutkimuksen lähtökohtaoletusten riippuvuuden kunkin yhteisön omista uskomuksista. Puolimatkasta tämä jättää avoimeksi Jumalan itseilmoituksen Raamatussa. Tällainen neutraalisuuteen pyrkiminen on Puolimatkasta epistemologisesti ja metodologisesti naturalistinen. Jumalan ilmoitus ei olisi tässä lähestymistavassa kelvollinen tietolähde.⁴¹⁶ Olennainen kysymys on, onko rationaalista ja oikeutettua uskoa Jumalan olemassaoloon.⁴¹⁷ Puolimatkan uskonfilosofia käsittelee myös voluntaarista ja eksistentiaalista aspektia. Tosin hänen voluntarisminsa on sidottu ylpeyden ja itsevihan kehään. Eksistentiaalisuus on Jumalassa. Toisin sanoen teistisen viitekehyksen ulkopuolinen eksistentiaalisuus on hänelle käsitteenä absurdi. Jumalan kuvaksi luotuna ihminen on kosketuksissa todellisuuteen, eli Jumalan luonnolliseen ilmoitukseen. Kristuksen itseilmoituksen pohjalta ihminen on minuudessaan osallinen Kristuksesta.⁴¹⁸ Puolimatkan mielestä itselleen rehellinen ihminen ei kykene kieltämään Jumalan olemassaoloa. Maailman alkuperä on Jumalassa ja tulevaisuuskin on Hänessä. Tähän jää kuitenkin kysymyksiä siitä, mihin sijoittuvat ne ”epärehelliset” ihmiset, jotka kieltävät Jumalan olemassaolon ja jotka vielä juoksevat ylpeyden ja itsevihan kehässä? Olisiko pahuus tulkittavissa Puolimatalla Jumalan ulkopuoliseksi eksistentiaalisuudeksi?

Perinteisen positivistisen tiedekäsityksen omaavat tieteentekijät sijoittavat yleisesti uskon tieteen ulkopuolelle. Esimerkiksi Locken tieto- ja uskomusjärjestelmä rakentuu hierarkisesti, jossa uskomukset sijoittuvat alimmille asteille. Locken mukaan on kaksi eksaktin tiedon lajia: intuitiivinen ja demonstratiivinen. Intuitiivisessa mallissa henkilö näkee välittömästi jonkin todenperäisyyden, joko

⁴¹⁴ Koistinen 2001, 22.

⁴¹⁵ Koistinen 2001, 22. alaviite.

⁴¹⁶ UTR 2007, 102 – 103.

⁴¹⁷ Koistinen 2001, 20.

⁴¹⁸ UTR 2007, 536.

itsestään evidentin välttämättömän totuuden tai välittömän kokemuksen perusteella. Demonstratiivinen on intuitiivisesta johdettua tietoa, joka ei ole yhtä varmaa. Arkielämässä ei kuitenkaan pärjää pelkän tiedon varassa, vaan välillä pitää turvautua uskoon. Uskomuksen totena pitäminen on riippuvainen tueksi esitetystä evidenssistä.⁴¹⁹ Plantinga on kritisoinut tätä siksi, ettei se ”hyväksy aisteille evidenttejä uskomuksia perususkomuksiksi”. Plantinga muotoili partikulaarisen käsityksen oikeutettujen uskomusten kriteereistä. Partikulaarisessa oikeutusteoriassa ”lähtökohtana on aktuaalinen episteeminen praxis”. Tässä perususkomusten joukkoon voidaan lukea ”muistiin ja toisten todistukseen perustuvia uskomuksia”. Arkielämän uskomuksia ei voi epistemologiassa kokonaan asettaa kyseenalaiseksi. Partikularistinen teoria osoittautuu ongelmalliseksi eri yhteisöjen ”oikeiden” perususkomusten kriteerien suhteen. Oikean arvioiminen on aina sidottu omaksuttuun maailmankatsomukseen ja metafysiikkaan.⁴²⁰ Plantingan ajattelu siirtyy epistemologisista erityiskysymyksistä oikeutuksen ja tiedon suhteeseen. Oikeutus on ”uskomukselle kuuluva ominaisuus, joka erottaa tiedon pelkästä todesta uskomuksesta”. Henkilön pitää olla jollain tasolla tietoinen uskomuksen oikeutetuksi tekevästä ominaisuudesta. Oikein toimiva kognitiivinen prosessi (havainto, muisti ja päättely) tuottaa todennäköisesti toden uskomuksen.⁴²¹ Plantingan teleologisen epistemologian teoriaan liittyy olennaisena osana kognitiivisten kykyjen oikean toiminnan määrittelyssä se, että kyvyt ”noudattavat persoonallisen agentin laatimaa suunnitelmaa”.⁴²² Plantingalle ”Jumala on olemassa” ei ole perususkomus, ”vaan niitä ovat tietyt Jumalan toimintaa ja luonnetta koskevat uskonnolliseen kokemukseen pohjautuvat uskomukset”.⁴²³ Puolimatkan peruslähtökohtana on Raamattu Jumalan ilmoituksena. Raamatun kautta ”Jumala on olemassa” on hänelle

⁴¹⁹ Koistinen 2001, 41 – 43.

⁴²⁰ Koistinen 2001, 43; 47; 93. Silti Locken perususkomusten joukkoon kelpaavat ”ensimmäisen persoonan välitöntä mentaalista tilaa koskevat uskomukset”, vaikka aistit johtaisivat harhaan. Plantingan ajattelussa yhteisöllä on merkittävä rooli. ”Toisten todistus” ja traditio ovat merkittäviä tiedon lähteitä. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin kristillisen yhteisön hajanaisuus. Koistinen 2001, 108 – 109.

⁴²¹ Koistinen 2001, 55 – 57; 66.

⁴²² Koistinen 2001, 62 – 63. Plantingan mielestä persoonallinen voi olla myös ei-persoonallinen evoluutio. ”Kognitiivisten kykyjen toimintaa ohjaavan suunnitelman on oltava hyvä ja onnistunut.” Tarkoituksena pitää myös olla ”tosien tai totuudenkaltaisten uskomusten tuottaminen”. Plantingan teoria on eksternalistinen, sillä subjekti ei itse ”omin ponnistuksin” voi saada aikaan kykyjen oikeaa toimintaa. Täten emme voi myöskään tarkistaa, että kyvyt toimivat oikein. Plantinga välttää skeptismin rationaalisella luottamuksella siihen, että kognitiiviset kykymme tuottavat tosia uskomuksia. Plantinga ei näe mitään ongelmaa siinä, että eri yhteisöissä on keskenään ristiriitaisia perususkomuksia. Hänestä se kuuluu filosofiseen elämään. Plantingasta ei ole syytä olettaa olevan metodia, jolla kaikki päätyisivät samaan lopputulokseen. Koistinen 2001, 67; 97 – 98.

⁴²³ Koistinen 2001, 96. Toisaalta uskonnolliseen kokemukseen liittyvät uskomukset ”sisältävät uskon Jumalan olemassaoloon”.

peruskomus. Puolimatkan ajattelu ei perustu Plantingan tavoin uskonnolliseen kokemukseen vaan nimenomaan välittömään kokemukseen, joka on hänestä kokonaisvaltaisempi.

7 Tieteellisen ajattelun taustaoletusten ongelmat

7.1 Ennako-oletusten tiedostaminen

Tieteellisen keskustelun avoimuus ja kriittisyys vaatii tuloksiin sisältyvien ennako-oletusten tiedostamista.⁴²⁴ Naturalistisesta näkökulmasta relevantti tieteellinen tutkimus etenee ikään kuin Jumalaa ei olisi olemassa tai Hän ei puuttuisi maailman tapahtumiin tai Jumala ei olisi ilmoittanut itsestään sanallisesti.⁴²⁵ Jos ihminen ei tunnista syvimpiä ennakkoluulojaan, hän voi kuvitella valistuneeksi tiedoksi sellaista, mikä ei kestä kriittistä tarkastelua.⁴²⁶ Puolimatkan mukaan ihminen ei ole tietoinen vääristyneistä taipumuksistaan, ”jotka värittävät hänen havaintojaan, tulkintojaan ja ajatteluaan ja joka vääristää myös tieteellisen tutkimuksen tuloksia erityisesti ihmisyyteen läheisesti liittyvillä tutkimusaloilla.” Tiedostamattomien käsitysten kriittinen tarkastelu on vaikeaa.⁴²⁷ Rationaalisuuden nimeen vannova Pihlströmkin myöntää, että tieteessä ja uskonnossa ”monimutkaiset taustaoletukset, tradition muokkaamat lähtökohdat ja paradigmat säätelevät ’vapaita’ valintojamme.”⁴²⁸ Puolimatkan trilogian kolmas kirja, *Usko, tiede ja evoluutio*, keskittyy osoittamaan, että kaiken tieteellisen käsitteen- ja teorianmuodostuksen taustalla on teologisia ja uskonnollisia kannanottoja. Puolimatka toteaa, että ”empiirisen havaintoaineiston haaste kohdistuu näihin perimmäisiin olettamuksiin hyvin epäsuorasti ja vaimennetusti”. Niitä voidaan kuitenkin arvioida havaintoaineiston valossa. Peruskomukset ovat ”sisäistyneesti läsnä tieteellisissä käsitejärjestelmissä” ja alistuvat testaukselle teorioiden ja käsitejärjestelmien empiirissä testauksessa.⁴²⁹

⁴²⁴ UTR 2007, 88.

⁴²⁵ UTM 2005, 214.

⁴²⁶ UTM 2005, 218. UTR 2007, 141.

⁴²⁷ UTM 2005, 218. UTE 2008, 93; 106.

⁴²⁸ Pihlström 2001, 116.

⁴²⁹ UTE 2008, 28; 210 – 211.

7.2 Sivistysprosessin kehitys ja piilotajuinen primitiivi mentaliteetti

Talouselämä, tiede ja kulttuuri ymmärretään luonnonvoimien kaltaisiksi vastustamattomiksi prosesseiksi, vaikka ne ovat ihmisen aktiivisuuden tulosta.⁴³⁰ Sivistysprosessi ei kykene murtamaan piilotajunnan myyttien hallitsevuutta. Piilotajunta ei ole alistettu evoluution laille, vaan synnin. Piilotajuiselle elämälle ja primitiiviselle mentaliteetille on ominaista yksilöllisyyden katoaminen, koska ihminen sulautuu osaksi persoonatonta luomakuntaa ja ihmistä hallitsee kollektiivi tietoisuus. Yksilöllisyyden taju on ominaista avautuneelle uskon rakenteelle, koska yksilöllinen tietoisuus kykenee hallitsemaan piilotajuntaa.⁴³¹ Puolimatkan mielestä naturalistista tiedettä luonnehtii persoonattomuus.⁴³² Jumalan itseilmaisun muoto lähtee puolestaan sanoista ”Minä olen”. Kristillisen uskon lähtökohta on persoonallisen Jumalan ja Hänen luomansa ihmisyksilön yhteydessä.

Puolimatkastista tieteellinen koulutus ei tee ihmisestä pyyteetöntä. Puolimatkan mukaan ”itsekkäiden intohimojen valta ihmisen tietoisuudessa on este puolueettomalle tutkimukselle”. Puolimatka toteaa, että ”jokaisen ihmisen sydämessä piilee viha Kristusta kohtaan”, joka aiheuttaa myös tutkijoiden keskuudessa joukkosuggestiota.⁴³³ Vain Kristuksessa ihminen löytää sisäisen lohdutuksen ja rauhan, jonka kautta totuus on saavutettavissa.⁴³⁴ Puolimatkan mielestä ihmisen sivistysprosessi on ulotettava ihmisen sisimpään asti. Totuus alkaa ihmisen itsensä kohtaamisesta, mikä on edellytys reaalille arvioinnille omien tiedollisten käsitysten pätevyydestä.⁴³⁵

Tutkijan kaunopuheisuus ja argumenttien esittäminen vakuuttavasti saa uskomaan tutkimustuloksiin, joilla ei ole älyllisesti vakuuttavaa pohjaa. Puolimatka toteaa, että ”julkisuuteen suuntautuvalla ja yleistä mielipidettä kosiskelevalla tutkimusasenteella” ei saavuteta reliabiliteettia eikä validiteettia. Mikäli tutkijat päätyvät jatkuvasti erilaisiin tuloksiin, on tutkimusmenetelmissä tai taustaoletuksissa

⁴³⁰ UTM 2005, 296.

⁴³¹ UTM 2005, 298 – 299.

⁴³² UTE 2008, 293.

⁴³³ UTR 2007, 169.

⁴³⁴ UTR 2007, 170.

⁴³⁵ UTR 2007, 173.

jotakin perustavasti vialla. Tavallinen maallikko luottaa tieteen tuloksiin, sillä hän ei edes usko, että tieteeksi voidaan kutsua arvauksenomaista ja epävarmaa subjektiivista päättelyä.⁴³⁶ Naturalistiselle tieteelle on siksi tärkeää vedota saavuttamiensa tutkimustulosten tieteellisyyteen, joka jo mielikuvana antaa tutkimukselle reliiabeliuden ja validiteetin. Maallikolla ei ole käsitystä kilpailevien teorioiden paljoudesta eikä siitä miten jyrkästi tulkinnat eroavat tutkijasta toiseen.⁴³⁷ Media valitsee teorioiden kirjosta myyvimmän ja miellyttävimmän, joka syötetään maallikolle tieteellisenä totuutena.

Tieteenfilosofiassa ja yleisessä puheessa tieteeseen liitetään epärealistisia odotuksia.⁴³⁸ Modernit myytit elävät koko ajan, mutta mielikuvia yhdistäviä tekijöitä voidaan analysoida. Ihminen uskoo jatkuvaan kehitykseen, joka pelastaa lopulta koko maailman. Tässä paljastuu, Puolimatkan mukaan, ihmisen vaikeus elää nykyhetkessä, joka paljastaa karun todellisuuden. Mennyt ja taaksejäänyt menettää merkityksensä. Lähestymistapana edistyminen lamauttaa kriittisen ajattelun.⁴³⁹ Evoluutiivinen ajatus ihmisen täydellistymisestä edisti Darwinin teorian hyväksymistä.⁴⁴⁰ 1900-lukua leimasivat suuret toiveet tekniikan kaikkivaltiuudesta ja samalla se murskasi kaikki toiveet ja ihanteet käyttämällä tekniikkaa järjestelmälliseen tuhoamiseen. Kehittynyt 1900-luku oli kansanmurhien vuosisata.⁴⁴¹

Edistysusko on kuitenkin saanut objektiivisuuden leiman.⁴⁴² Uskon tieteeseen ja ihmisen järkeen ajatellaan avaavan ihmiskunnalle mahdollisuuden täydellistymiseen ja kaikkinaiseen hyvyyteen.⁴⁴³ Puolimatka toteaa, ettei ihmisen moraalista

⁴³⁶ UTR 2007, 36; 38 – 40. Esimerkkinä tieteellisestä huijauksesta Puolimatka käyttää Piltdownin ihmistä. Tieteellisesti suuri huijaus säilyi sukupolven ajan aitona ihmisenä. Siis mielikuvitus asettaa tieteen rajat. Väärien tutkimustulosten kumoaminen vaatii kuitenkin perusteellista tutkimustyötä ja ihmisten sisäistämiä uskomuksia on vaikea muuttaa. UTR 2007, 41.

⁴³⁷ UTR 2007, 48.

⁴³⁸ UTR 2007, 264 – 265.

⁴³⁹ UTM 2005, 300 – 301; 305. Tulevaisuuden projektiot voivat olla myös kauhukuvia, joiden avulla kestää nykyhetken puutteita.

⁴⁴⁰ UTE 2008, 287.

⁴⁴¹ UTR 2007, 257. UTM 2005, 307. Puolimatkan mukaan ”ihmisen sisäisestä kehityksestä ei ole mitään todisteita”. UTR 2007, 258.

⁴⁴² UTM 2005, 309. Puolimatkan mukaan nykyihmisen historiankäsitys on muuttunut myyttiseksi ja kadottanut aidon kertomuksen sisältämän opetuksen ja arvon. UTM 2005, 311. Ks. myös UTR 2007, 253 – 254.

⁴⁴³ UTR 2007, 214. Edistysusko perustuu kuvitelmaan ihmisen henkisestä evoluutiosta. Tieteen edistyessä ihminen kykenee pelastamaan itsensä oman rajallisuutensa ja pahuutensa kahleista. Edistyminen merkitsee vaurautta, tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa ja humanimpaa ihmisyyttä. Postmodernismi näkee edistyksen kriittisemmin. Samalla se näkee itsensä uutena alkuna ja

kehityksestä ole merkkejä. Pikemminkin tekniikan kehitys mahdollistaa tuhon laajenemisen.⁴⁴⁴

7.3 Tieteen myytti

Tieteen myytti liittyy edistysuskoon ja nuoruuden ihannointiin. Tieteen uskotaan paljastavan perimmäisen todellisuuden. Tieteen maine ja arvo liittyy ihmisen haluun tietää sekä teknologian merkitykseen elämän mukavuuden lisäämisessä. Tieteen kuvitellaan olevan kokonaan vapaa uskon sitoumuksista, vaikka se uskookin järjen pelastavaan kaikkivoipaisuuteen.⁴⁴⁵ Nuoruuden myytti liittyy tekniikan kehittymiseen, sillä nuoret oppivat käyttämään uusinta tekniikkaa nopeammin ja tehokkaammin. Myyttinen tietoisuus siirtää huomion kuolemasta ja tuhosta lohdullisempiin näkökohtiin.⁴⁴⁶

Mitä lopulta tiedämme ehdottomalla varmuudella? Kaikki tietomme on suhteellista, myös luonnontieteiden tosiasiapohjainen tietämys.⁴⁴⁷ Tieteellisesti todistettu ”ei itse asiassa ole millään tavalla ehdottomasti varmistettu: tieteellinen totuus on aina epävarma ja häilyvä”. Se ei kuitenkaan tarkoita, että joku muu ”totuus voisi sen tällä perusteella korvata”.⁴⁴⁸ Puolimatkan mukaan ”varmuus on alkuperältään yliluonnollista”, koska *tiedollisesti rajallinen ihminen ei voi olla varma tiedollisesti oikeutetulla tavalla*.⁴⁴⁹ Ihminen haluaa hallita maailmankuvaansa ja tiede antaa välineitä totuuden hallintaan ja muokkaukseen tietoteorian kautta, jossa sallitaan vain kriittinen tieteellinen menetelmä. Kriittisyyskin vaatii tahdonlujuutta.⁴⁵⁰ Puolimatkastasta on suurta itsepetosta kuvitella neutraalin lähestymistavan olevan mahdollista. Itsepetostaipumuksessaan ihminen ihannoii korkeampia arvoja, mutta

lupauksena uudistumisesta. Puolimatka nimittää tätä uudeksi uskontunnustukseksi. Postmodernismi kuvittelee parantavansa modernismin sairauden ja samalla sairastuu samaan edistysuskoon. Kaikki uusi on edistyneempää. Historia kadottaa alempiarvoisena merkityksensä. UTR 2007, 253 – 255.

⁴⁴⁴ UTM 2005, 313. Kristinuskon pessimistinen ihmiskäsitys kuvaakin ihmisen taipumusta turmeltua. UTR 2007, 214.

⁴⁴⁵ UTM 2005, 318; 321. Tähän kytkeytyy myös onnellisuuden myytti. UTM 2005, 324.

⁴⁴⁶ UTM 2005, 315; 317.

⁴⁴⁷ Hiltunen 2009, 259. Kouluissa opetetaan näkemään luonnontieteellisiä vaikutuksia, jotka Antti Eskolan mukaan kuitenkin usein jäävät lopulta uskonvaraisiksi. Tieteellisen tarkasti ei voi kuvata ihmisen paranemista esimerkiksi nivel tulehduksesta. Kouluissa opetetaan uskomaan, että kaikella on luonnontieteellinen selitys. Eskola 2003, 67; 203.

⁴⁴⁸ Leikola 2003, 326.

⁴⁴⁹ UTR 2007, 71. Ks. myös s. 316.

⁴⁵⁰ Pihlström 2001, 117.

tyytyy kuitenkin alempiin. Itsepetostaipumus näyttää kyseenalaistavan tieteellisen tutkimuksen luotettavuuden.⁴⁵¹ Ongelmallisinta kysymyksessä kuitenkin on se, että tutkija on täysin tietämätön tiedostamattomista taipumuksistaan.

Puolimatkan mukaan ”Tiede on ihmisen yritys määritellä maailmankaikkeuden lait itsestään käsin.” Se on modernin ihmisen väline vapautua Jumalan lain alaisuudesta. Tieteen avulla ihminen kuvaa luonnon ilman Jumalaa. Tieteellinen ajattelu luo kosmokseen järjestyksen. Syiden ja seurausten aukoton deterministinen järjestelmä johtaa ristiriitaan ihmisen vapauden korostuksen kanssa. Vapauden menetyksestä seuraa vastuun katoaminen.⁴⁵² Tieteellinen ajattelu tasapainottelee näiden kahden välillä, sillä vastuun katoaminen on koko yhteiskunnalle tuhoisaa.

Tieteen ihmiskäsitys on liian optimistinen. Positivistinen tiedekäsitys näkee tieteen puolueettomana, objektiivisena ja tulkitsemattomana faktojen esiintuojana.⁴⁵³ Kristinuskon ihmiskäsitys on pessimistisempi. Ihminen ei pyyteettömästi etsi totuutta, vaan hänellä on luontainen taipumus itsepetokseen. Puolimatkan mukaan ihminen tarvitsee peilin, joka näyttää hänelle totuuden hänen syntiin langenneesta luonnostaan. Jumalan sana ja Kristus ovat tuo peili. Peili hyödyttää ihmistä vain, jos hän saa ”rohkeutta katsoa siihen ja kohdata itsensä rehellisesti sen valossa”.⁴⁵⁴ Puolimatka kiteyttää: ”Tiedeyhteisössä ajatellaan olevan mahdollista sen, mikä näyttää mahdottomalta kaikkialla muualla ihmisten maailmassa: ihmiset rakastavat enemmän totuutta kuin omaa etuaan.” Paradoksaalisesti tieteen kuvitellaan vapauttavan ihmiskunnan myyteistä. Samalla tieteeseen liittyy objektiivisuuden myytti. Luonnontieteen ja teknologian kiistaton edistys on siirretty myös humanistisiin tietesiin. Kykenemättömyys tehdä perustavia erotteluja on seurausta myytin voimakkuudesta. Ihminen tarvitsee kaikkivoipaisuuden myytin, ”koska oman tietonsa varassa ihminen on rajoittunut ja haavoittuva.”⁴⁵⁵ On syntynyt ”vaikutelma, ettei tiede olekaan tavallisten ihmisten luomusta”. Tieteentekijän ajatellaan voivan toimia ilman uskomuksia.⁴⁵⁶ Ihminen projisoi itseensä suuruudenhulluudessaan

⁴⁵¹ UTR 2007 25; 278.

⁴⁵² UTR 2007, 215. Ks. myös UTR 2007, 218 – 219.

⁴⁵³ UTR 2007, 222. Sekulaarissa kulttuurissa uskonnollisuus viittaa ennakkoluuloihin ja puolueellisuuteen ja kaikki ei-uskonnollinen nähdään neutraalina. UTR 2007, 254.

⁴⁵⁴ UTR 2007, 164; 194. Tieto omasta pahuudesta ei poista pahuutta, mutta ”antaa itsekriittisen näkökulman sen vääristävään vaikutukseen”.

⁴⁵⁵ UTM 2005, 323. Kulttuurissa vallitsee myytti tieteentekijöiden ”objektiivisesta tietoisuudesta”. UTR 2007, 261.

⁴⁵⁶ UTR 2007, 265.

kaikkietävän Jumalan ominaisuuksia ja kuvittelee voivansa tarkastella todellisuutta ennakkoluulottomasti ja puolueettomasti.⁴⁵⁷ Tällaiset myytit ovat tunteenomaisia mielikuvia jotka menettävät voimansa sinä hetkenä, jona ne kyseenalaistetaan.⁴⁵⁸ Tästä saa hyvin pessimistisen kuvan, sillä Puolimatka on korostanut, ettei ihminen kykene olemaan ilman Kristusta rehellinen itselleen. Myytit siis jatkavat elämäänsä ihmisen mielessä.

Puolimatka ”Erilaisista peruslähtökohdista käsin objektiivisuuden käsite saa erilaisen sisällön”.⁴⁵⁹ Objektiivisuuden myytti perustuu käsitykseen minuuden kykenevyydestä tulkitsemattomiin havaintoihin. Ajattelu etenee kehässä: ”Tämän oletuksen varjolla tiettyä tosiasioille annettua tulkintaa käytetään perusteltaessa niitä oletuksia, joiden pohjalta tosiasiat on alun perin tulkittu.” Objektiivisuuden myytin mukaan tutkija ei ole sidoksissa aikaan ja paikkaan edes oman elämänsä kautta, vaan hän kykenee täydelliseen neutraaliuteen. Positiivistinen tieteen myytti perustuu uskoon, että ”tiede voidaan selvästi erottaa filosofiasta ja uskosta”. Vastareaktiona syntyi konstruktivistis-relativistinen käsitys, joka on yhtä myyttinen, joskin se sisältää totuuden elementtejä. Tiede ei edisty, jos tutkijalla ei ole mitään kiintopistettä jolla erottaa oikea ja väärä tiedollinen viitekehys. Konstruktivistis-relativistisen käsityksen mukaan tutkija on suljettu omien tulkintojensa kehään. Konstruktivismiin perustana on ”kosminen mielikuva ihmisestä kaiken järjestyksen ja merkityksen lähteenä”. Molempia naturalistisia tiedemyyttejä motivoi ihmisen suuruudenhullu käsitys omista tiedollisista mahdollisuuksistaan ja ihanne ihmisen rohkeudesta ja luovuudesta ajattelijana. Puolimatka kyse on suuruudenhulluuden kahdesta ääripäästä: *ylpeydestä ja epätoivosta*.⁴⁶⁰ Naturalistiset ongelmat vältetään kristillis-realistisella tiedekäsityksellä.

⁴⁵⁷ UTR 2007, 195; 212.

⁴⁵⁸ UTM 2005, 312. Myytit luovat lohdutusta, jota ilman todellisuus on ahdistavaa.

⁴⁵⁹ UTR 2007, 274. Historioitsija Juha Sihvola liittää objektiivisuuden tutkimuksen lähtökohtien, aineiston ja tulosten julkiseen arviointiin. Objektiivisuus ei Sihvolasta merkitse varmaa, eksaktia tai yksiselitteistä. Objektiivisuus on hänestä ”pätevän dokumentoinnin ja argumentoinnin vaatimus”. Sihvolan näkemys on, että luonnontieteetkään eivät saavuta lopullista totuutta, vaan sekun on sidoksissa ”teoreettisiin malleihin, oletuksiin ja paradigmoihiin”. Sihvola 2005, 217 – 218.

⁴⁶⁰ UTE 2008, 46 – 47; 49 – 50.

7.4 Kaiken takana paradigma

Paradigma on ajattelutapa, tieteellinen viitekehys.⁴⁶¹ Puolimatka toteaa, että kaikki ”tutkimus perustuu joihinkin taustaoletuksiin maailmankaikkeuden rakenteesta ja tiedon luonteesta.⁴⁶² Tutkimus lähtee esiymmärryksen pohjalta ja kaikki yksittäiset tosiasiat tulkitaan esiymmärryksen pohjalta.⁴⁶³ Puolimatkan mielestä tutkijan perusoletukset olemassaolon alkuperästä vaikuttavat aina tutkimustuloksiin: ”Tieteellinen tutkimus ei voi toimia ilman tieteellisen tiedon rajat ylittäviä ennakkoolettamuksia.” Käsitys todellisuuden alkuperästä on edellytys luotettavalle tutkimukselle ja tutkijan itsetuntemukselle. Tutkijan henkilökohtaisen itseymmärryksen perusteella muotoutuu hänen tieteellinen käsitteenmuodostuksensa.⁴⁶⁴ Puolimatka jakaa tieteenalojen luotettavuuden eri kategorioihin. Ihmistieteitten tulokset ovat epävarmimpia ja tulkinnanvaraisempia. Hän pitää luonnontieteen tuloksia luotettavimpina, koska maailmankatsomukselliset näkemykset vaikuttavat näihin vähiten. Samalla hän korostaa, että luonnon lainalaisuudet ovat vain yksi osa todellisuutta.⁴⁶⁵ Perinteinen jako luonnontieteisiin ja humanistisiin tieteisiin on keinotekoinen. Myös luonnontieteet luovat todellisuutta. Toisinaan myös luonnontieteiden tuloksia on käsitetty väärin tai tehty vääriä johtopäätöksiä.⁴⁶⁶

Puolimatkan mukaan tieteellisessä tutkimuksessa otetaan lausumattomasti kantaa yhtenäisyyden perustaan ja todellisuuden järjestykseen sekä olemassaolon alkuperään.⁴⁶⁷ Puolimatkan mielestä tieteellinen käsitteen- ja teorianmuodostus riippuu tutkijan välittömästä arkielämästä ja sitä ohjaavista intuitiivisista mielikuvista ja vakaumuksista.⁴⁶⁸ Tutkijan kokonaisnäkemys vaikuttaa siihen, miten hän suhteuttaa tutkimustulokset todellisuuteen.⁴⁶⁹ Puolimatkan mielestä edes kokeellisen tutkimuksen tulokset eivät ole tulkitsemattomia tosiasioita.⁴⁷⁰ Herää kysymys, miten alkuperäolettamukset vaikuttavat esimerkiksi kasvitautien tutkimustulokseen.

⁴⁶¹ UTE 2008, 415.

⁴⁶² UTR 2007, 287.

⁴⁶³ UTR 2007, 304.

⁴⁶⁴ UTR 2007, 222; 306. UTE 2008, 45.

⁴⁶⁵ UTE 2008, 102 – 103.

⁴⁶⁶ Vainio 2006, 172.

⁴⁶⁷ UTE 2008, 45; 58.

⁴⁶⁸ UTE 2008, 56.

⁴⁶⁹ UTE 2008, 96; 416. Tutkija tekee havaintonsa jostakin teoreettisesta viitekehuksesta käsin. Tästä seuraa se, että jokainen tosiasia sisältää teoriaa ja kokemusta.

⁴⁷⁰ UTE 2008, 99.

Puolimatkan mielestä tämä osittain selittyy sillä, että ”eri maailmankatsomusten ja teorioiden kannattajat havaitsevat eri asioita, kun he tarkkailevat samoja ilmiöitä”. Koska tutkija tekee tutkimustyötään ”kokonaisvaltaisena ihmisenä”, on hän riippuvainen välittömästä käytännöllisestä kokemustiedosta, jossa hänen intuitionsa ohjaavat tutkimusasettelua.⁴⁷¹ Intuiitiivisen tai välittömän kokemuksen neutraaliuden korostus Puolimatalla tulee tässä yhteydessä kyseenalaiseksi. Mikäli kokemuksen havaintotosiasiat määrittyvät maailmankatsomuksellisesta viitekehystä, ei ole enää lähtökohtaa, jolla perususkomuksensa perustelisi. Siksi hän korostaa, että välittömässä kokemuksessa on välittömästi totuudelliseksi tiedoksi ymmärrettävä osuus, joka ei ole riippuvainen tutkijan perususkomuksesta.⁴⁷² Havaitsemisen perustaso on Puolimatasta mekaaninen ja automaattinen. Tämän perustason varaan rakentuu havaintojen tulkinnan ja kuvauksen taso, joka puolestaan riippuu perususkomuksista.⁴⁷³ Perususkomuksen voimakkuus ja suuntaus vaikuttaa kuitenkin siihen miten tutkija haluaa lopulta tulkita välitöntä kokemustaan.

Puolimatka toteaa synnin aiheuttaman älyllisen vaurion perusteella olevan aiheellista kehittää tieteellistä menetelmää kaikkien tietoväitteiden kriittisempää arviointia kohti.⁴⁷⁴ Tutkimustoimintaa ohjaavan ”uskon” Puolimatka määrittelee luottamuksella maailman olemassaoloon riippumatta ihmisen tajunnasta ja ihmismielen kyvystä ymmärtää maailmaa. ”Itse todellisuus” lopulta armollisesti ratkaisee sitä koskevien ajastustemme totuuden tai epätotuuden. Puolimatka kuvailee ”uskon vanhurskauden” pätevän tieteelliseen ja teologiseen tietoon, jotka ovat riippuvaisia ”dynaamisen järjestyksen prosesseista, joista pyrimme saamaan tietoa”. Sitten hän toteaa: ”Ilmaisemme tämän riippuvuuden tunnustamalla uskomme.”⁴⁷⁵ Puolimatkan käyttämä uskonnollinen kieli vaikuttaa tässä yhteydessä naiivilta ja täysin tieteeseen sopimattomalta. Alun perin rinnastus on varmaan tarkoitettu kielikuvilla leikittelyksi. Tässä paljastuu, miten ongelmallista uskon ja tiedon samaistaminen on. Usko sisältää tiedon elementtejä, mutta ei redusoidu tietoon.

⁴⁷¹ UTE 2008, 417; 510. Evoluutioteorian elinvoimaisuus on yksi osoitus siitä, miten paljon taustaoletukset vaikuttavat tosiasioiden tulkintaan. UTE 2008, 303.

⁴⁷² UTE 2008, 564; 585; 598.

⁴⁷³ UTE 2008, 574.

⁴⁷⁴ UTE 2008, 549.

⁴⁷⁵ UTE 2008, 543.

8 Loppukatsaus

Puolimatkan mielestä ihminen ei voi älyllisesti rehellisellä tavalla kieltää kristinuskon Jumalaa. Jokainen ihminen on Puolimatkasta välittömällä ja ilmeisellä tavalla tietoinen Jumalasta. Kun tämä luontainen älyllinen kyky aktivoituu jokaisen ihmisen elämän aikana, olisi oletettavaa, ettei suuria mielipide-eroja olisi. Ihmisen älyllisyyden korostus Jumalan tiedostamisessa tuo uskoon tiedon elementtejä. Näin usko menettää olennaisen transsendentin luonteensa. Usko on jatkumo ajallisuudesta ikuisuuteen. Usko ulottuu sen rajan yli, josta ihmisen on mahdollista saavuttaa tietoa. Ihmisen tieto on sidoksissa tähän maailmaan. Älyllisyyden korostamisessa tapahtuu Puolimatkan trilogiassa muutos kohti syntiinlankeemuksen tiedostamista. Samalla painopiste pysyy koko ajan älyllisyyden korostuksessa. Puolimatalla Jumalan hyvyys ja älyllinen tavoitettavuus vähentää Perkeleen älyllisiä ominaisuuksia. Ihmiskunnan kekseliäisyys pahuuden keinoissa ja määrässä ei kuitenkaan oikeuta väheksymään pahuutta. Puolimatka olettaa kaiken olemassaolon alkusyynä Jumalan. Pahan alkuperä on silloin Jumalassa. Puolimatka joutuukin tasapainoilemaan jumalakuvansa hyvyyden kanssa. Tämä hyvyys leimaa myös Puolimatkan ihmiskäsitystä. Ihmisen älykkyyden korostus tuo ihmisyyteen jumalallisia piirteitä.

Tiede ja järki / äly kuuluvat olennaisesti yhteen Puolimatkan ajattelussa. Naturalistisen tieteen suosio osoittaa, että älykkäiden ihmisten joukossa voidaan älyllisesti kieltää Jumalan olemassaolo. Jumalan tunnistamisen älyllinen osuus ei siis aktivoitu kaikilla ihmisillä. Tai voisiko päätellä ympäristön surkastuttavan tämän älyllisen kyvyn? Puolimatkan ajattelun keskus on, että älyllisesti päättelemällä ja välittömän kokemuksen avulla löytää tiedon ja uskon Jumalan olemassaolosta. Tämä kristillinen peruskomus on Puolimatkasta luotettavan totuudellisen tieteen ainut oikea lähtökohta. Peruskomuksesta johdetaan oletuksia kosmoksen alkuperästä sen järjestyksestä ja yhtenäisyydestä. Nämä oletukset vaikuttavat tieteellisen tutkimuksen tulosten tulkintaan.

Puolimatkan ajattelussa usko saa tiedon piirteitä ja sitä kautta redusoituu ihmisen tiedoksi. Totuuden saavuttaminen näyttää vaikealta, sillä Puolimatka sitoo totuuden rakastamisen vastakohtaksi maallisista arvoista luopumisen. Ihmiset arvottavat maallisten arvojen kautta toinen toisiaan. Niistä luopuminen on äärettömän vaikeata, koska ihmisen näkökulmana on vaakasuora horisontti. Totuus edellyttää Puolimatkan

mukaan yhteyttä itse totuuteen eli Jumalaan. Oman pahuutensa myöntäminen on ihmisen suurin este tiellä totuuteen. Puolimatka haluaa kuitenkin välttää relativismin, sillä hänestä se johtaisi passiivisuuteen, jolloin totuuden löytyminen tulisi mahdottomaksi.

Trilogian tarkoituksena on sitoa Jumalan ilmoitus eksperientialismin kautta älyllisesti rehellisesti tieteeseen. Tähän liittyy strukturoivana periaattina Jumalan hyvyys. Tällaisessa synteesissä usko menettää kielikuvansa ja transsendenttisen luonteensa tullen tämänhetkiseksi tiedoksi. Raamatun sanomalle vierasta älyllistä elitismää välttääkseen Puolimatka korostaa itsekriittisyyttä. Ihmisen ylpeys estää tunnustamasta väärässä olemista ja itsevihassa ei kykene etsimään totuutta. Ylpeydessään ihmiseltä katoaa realistinen taju omista mahdollisuuksistaan. Avuttomuutensa tiedostaessaan ihminen vajoaa itsevihän tunteisiin. Ihminen tiedostaa vain toisen näistä tunteista kerrallaan. Kumpaankin siirtymään liittyy hetki, jolloin ihminen uskoo pelastuvansa. Tiede antaa illusorisen pelastuksen myytin. Kehästä vapautuminen edellyttää ihmiseltä nöyryyttä vastaanottaa ulkopuolista apua. Puolimatkan mukaan ylpeyden ja itsevihän kehästä ja pelastusmyytistä voi todella vapautua vain Kristuksen kautta. Syntisyytensä tunnustaessaan ihmisen piilotajunnan ja tietoisuuden muuri murtuu ja Kristus pääsee eheyttämään myös ihmisen piilotajunnan. *Tieteellisen ajattelun strukturoivana periaattina pitää olla Kristus.* Ellei näin ole, vajoetaan relativismiin ja todellisuuden järjenvastaisuuteen. Puolimatkan mukaan *tieteen uskontunnustuksena pitää olla pluralistinen "lintuperspektiivi"*. Rajallinen ihminen ei voi saavuttaa kokonaisnäkemystä inhimillisestä perspektiivistä. Riittävä tieteellinen tutkimusstrategia edellyttää Jumalan ilmoituksen käyttämistä tietolähteenä. Ilmoitustieto antaa vastauksen todellisuuden alkuperään, järjestykseen ja yhtenäisyyteen. Puolimatkasta kokonaiskäsityksen muodostaminen on edellytys sille, että yksityiskohdista voidaan muodostaa objektiivinen käsitys. Toinen Puolimatkan perustava periaatti on paljastaa tiede -käsityksen taustalla oleva uskonvarainen, kriittisempää tarkastelua kestävä, naturalistinen usko.

Naturalistisessa tiedekäsityksessä uskotaan tieteen kaikkivoipaisuuteen ja totuuden hallintakykyyn. Naturalistisen järjen uskotaan kykenevän ratkaisemaan kaikki ongelmat itsestään käsin ilman ennako-oletuksia. Naturalismissa unohdetaan tieteen historian kristillinen alku ja historiaa tulkitaan sen objektiivisesta lopputuloksesta

siten, että kaikki on suhteessa elettyyn aikakauteen. Tällainen uskomus johtaa nihilismiin tai relativismiin. Naturalistinen lähestymistapa ei pysy puhtaassa fysikaalisessa aspektissaan, vaan tekee metafysisiä lähtökohtaoletuksia. Se pyrkii sulkemaan metafysiset oletukset tieteen ulkopuolelle ja lankeaa itse kaivamaansa kuoppaan kehitellessään evolutiivisia kertomusmyyttejä. Evoluutio saa persoonallisen jumalan ominaisuuksia ohjatesaan järjellisten olentojen ja luonnonlain kehityksen. Samalla aineelle luetaan panteistisiä ominaisuuksia. Evoluutioteoria on aivan yhtä spekulatiivinen kuin luomisteoriakin sillä erolla, että evoluutioteoria vie ihmiselämältä mielekkyyden.

Naturalistinen ihmiskäsitys redusoituu fysikaaliseen järjellisyteen. Ihmisen aivojen ymmärtäminen pelkäsi molekyylikoneeksi johtaa järjellisuuden deterministiseen evoluution ohjaamaan järjestelmään, jossa ihmisen vapaus toimijana asettuu kyseenalaiseksi. Lähempi tarkastelu osoittaa kuitenkin tieteentekijöiden toimivan tunteiden, uskonnollisten ja poliittis-taloudellisten tekijöiden ohjaamina. Metodologisen naturalismin lähtökohta on periaatteessa agnostinen, mutta tutkimuskäytännön tasolla toimitaan ikään kuin Jumalaa ei olisi olemassa. Samalla asetetaan todellisuuden rajaksi fysikaalinen taso. Mentaalisen tason löytyminen kvanttimekaniikasta osoittaa pelkän fysikalismin ongelmallisuuden. Kvanttitason tutkimus on osoittanut, miten luonnonlakien deterministinen järjestelmä onkin ihmisen illuusiota. Informaatiolla on suuri merkitys sille, mitä tapahtuu. Lisäulottuvuuksien löytyminen saattaa avata ihmiselle Jumalan ulottuvuuden. Tämä osoittaa, että eilisen huuhaa saattaa osoittautua huomisen faktaksi. Tiede on avoin kaikille mahdollisuuksille. Siksi perususkomusten moninaisuus ja kriittisen keskustelukulttuurin ylläpito on tieteen edistymisen edellytys. Supranaturalistisen lähtökohdan rajaaminen tieteen ulkopuolelle on vastoin tieteen avoimuutta ja on ongelmallista tässä historian vaiheessa, jossa Torinon käärinliinan ruumiin ylösnousemuksen aitouden ovat luonnontieteet ja humanistiset tieteet todenneet. Tähän tutkimustulokseen ei kuitenkaan kyetä tiedeyhteisössä suhtautumaan neutraalisti, vaan se herättää runsaasti tunteenomaista vastustusta.

Tiede on aina ollut ja tulee olemaan hypoteesien taistelukenttä, jossa ”totuuden” ratkaisee darvinistinen selviytyjä. Tiede ja usko perustavat uskottavuutensa auktoriteeteille. Tieteessä ei kyetä riittävästi erottamaan perususkomuksia niiden varaan rakentuvista tieteellisistä väitteistä. Perususkomuksia ei ole mahdollista

kontrolloida tieteellisesti, vaan ne täytyy olettaa tosiksi. Kaikki tieto perustuu lopulta uskoon, joka on välittömään kokemukseen perustuva luottamus, joka pohjautuu todellisuuteen, vaikkei sitä pystytäkään argumenteilla vastaananomattomasti perustelemaan. Sattumanvaraiseksi ymmärretyn maailman järjestäytyneisyys on vain ihmisen järjen luoma uskonvarainen illuusio. Voimakas perususkomus estää eriävien mielipiteiden ymmärtämisen. Tieteen taustalla ovat samat metafysiset oletukset kuin sen luojalla ihmiselläkin. Uskonottomuutta sinänsä ei ole olemassa. On vain uskonnon eriasteisia kieltäjiä tai peittäjiä.

Puolimatka yksinkertaistaa käsitystä tieteestä ja uskosta. Hän yrittää tarkastella näitä molempia älyllisen prosessin kautta. Pakostakin näkökulma jää ihmisen näkökulmaksi, sillä ”lintuperspektiivi” jää lentokyvyttömälle ihmiselle vain illuusioksi. Ihminen on aina sidottu ajalliseen lähtökohtaansa. Tieteessä ja sen perususkomuksissa on kaikki elämän monimuotoisuus mukana. Puolimatka ei kykene yksinkertaistuksillaan ja hyvillä argumenteillaan poistamaan tätä monimuotoisuutta. Hän on oikeassa siinä, että ihmisen rajallisuudesta johtuen kaikki perustuu uskon varaan, vaikkei tiedostaisi uskovansa mihinkään. Puolimatka yrittää kuitenkin samaan aikaan muuttaa uskoa järjellisesti ymmärrettäväksi. Tieteen kehittyessä jotkut uskomukset ja teoriat osoittautuvat tosiksi. Kristillinen usko perustuu Jumalan ilmoitukseen, Raamattuun. Supranaturalisti näkee Raamatun myös historiankirjana, jonka historialliset todisteet osittain todentavat. Tämä ei silti muuta sitä tosiasiaa, että ihminen suhtautuu Raamattuun erilaisilla uskon ja epäuskon asteilla. Puolimatka yrittää argumentaatiollaan oikeuttaa ehdottomalla varmuudella teistisen supranaturalismin. Tässä hän sortuu samanlaiseen ehdottomuuteen kuin naturalismi. Teististä lähtökohtaa ei voi pätevälläkään argumentaatiolla pakottaa tieteen lähtökohdaksi. Uskoa ei voi ottaa, sillä se on pohjimmiltaan annettu lahja. Tieteen avoimuuskin vaatii lähtökohtien vapautta, myös teismien suhteen.

Puolimatkan uskon ja tieteen synteesi vaikuttaa väkivaltaiselta ja huonolta ratkaisulta, jossa molempien olennaiset piirteet katoavat. On vaikeata käsittää, miksi kaikkein yksityiskohtaisimpaankin fysikaaliseen tutkimustulokseen voi vaikuttaa tutkijan lähtökohtaoletukset. Siksi olisikin oletettavaa, että Puolimatkan trilogian kritiikki kohdistuu nimenomaan vain ihmistieteitä lähellä oleviin tutkimusaloihin ja erityisesti teologian tutkimusalaan. Lähempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että kaikissa tieteenaloissa, myös luonnontieteissä, muodostetaan tieteellisiä teorioita.

Näissä hypoteettisissa teorioissa lähtökohta oletuksilla on arvaamattomia merkityksiä. Näillä teorioilla saattaa olla varsin vakavia ja suuria linjauksia esimerkiksi ihmisrodulle. Evoluutioteorian pohjalta voidaan oikeuttaa, luonnontieteellisesti täysin hyväksytyllä tavalla, eläimen ja ihmisen lajien samanarvoisuudesta johtuen, ”kärsimyksen hallintaa” teknologian apuvälineitä hyväksi käyttäen. Lajinsäätelyn kautta joudumme kysymään, kenellä on oikeus ja auktoriteetti määrätä elämästä. Jos auktoriteetti on ihmisen ulkopuolella, Jumalassa, ei ihmisellä ole valtaa vetää suuria linjoja. Jos auktoriteetti on ihmisessä, näemme historian todistusaineiston kautta, mitä tapahtuu. Alan Weismanin maailma ilman ihmistä saattaa hyvinkin toteutua.

9 Lähteet, lyhenteet ja kirjallisuus

9.1 Lähteet ja lyhenteet

		Lyhenne
Puolimatka, Tapio		
2008	Usko, tiede ja evoluutio. Helsinki. Kustannus Oy Uusi Tie.	UTE
2007	Usko, tiede ja Raamattu. Helsinki. Kustannus Oy Uusi Tie.	UTR
2005	Usko, tieto ja myytit. Helsinki. Kustannus Oy Uusi Tie.	UTM
2010	Tiedekeskustelun avoimuuskoe. Helsinki. Kustannus Oy Uusi Tie.	

9.2 Sanoma- ja aikakauslehdet

STT

19.10.2008. Turun Sanomat, artikkeli: Ympäristönsuojelussa uusia varoituksia, s.25.

Wallenius, Jarmo

08.03.2011. Turun Sanomat, artikkeli: Lisa Randall vartioi painovoimaa, s.25.

Vihavainen, Arja-Liisa

1999/2 Kotiliesi, artikkeli: Anna lapsen uskoa, s. 12 – 15.

9.3 Kirjallisuus

Gylling, Heta Aleksandra

2006 Etiikkaa ihmistieteille. Hallamaa & Launis & Lötjönen & Sorvali (toim). Helsinki. Hakapaino Oy.

Eerikäinen, Atso

2007 Ikuisuudesta aikaan. Helsinki. Books on Demand GmbH.

Enqvist, Kari

2009 Kuoleman ja unohtamisen aikakirjat. WSOY. Helsinki.

Eskola, Antti

2003 Tiedän ja uskon. Helsinki. Otava.

Hallamaa, Jaana

2002 Tieteen etiikka: ei mitään sensaatioiden siveysoppia. Tieteessä tapahtuu 4/2002.

Hanski, Ilkka

2007 Rajalla. Tiede rajojaan etsimässä. Raivio, Rydman & Sinnemäki (toim.) Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press Oy.

Heikkinen, Jouko M. V.

2006 Uskon salaisuus sädehtii kuin timantti. Kadonnut horisontti. Näkökulmia uskoon, valtaan ja totuuteen. s. 257 – 272. Koskenniemi & Nisula & Vainio (toim.) Helsinki. Kustannus Oy Arkki.

Hiltunen, Juha

2009 Valokuva Jeesuksesta? Torinon käärinliina tieteen, historian ja Uuden testamentin valossa. Helsinki. Kirjapaja.

Junkkaala, Eero

2006 Fakta vai fiktiota? Mitä arkeologiset löydöt kertovat Raamatun historiallisuudesta? Hämeenlinna. Kustannus Oy Uusi Tie.

Juntunen, Hannu

2000 Oikeuden idean teologiset perusteet. Helsinki. Kauppakaari Oyj.

Koistinen, Timo

2001 Usko ja tiedollinen oikeutus. Helsinki. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisu 229.

Koskenniemi, Erkki

- 2006 Onko Raamattu liian moniarvoinen normiksi. Kadonnut horisontti. Näkökulmia uskoon, valtaan ja totuuteen. s. 239 – 255. Koskenniemi & Nisula & Vainio (toim.) Helsinki. Kustannus Oy Arkki.

Kurki-Suonio, Kaarle

- 2001 Luonnontieteen haaste teologialle ja filosofialle. Laurema & Hallamaa (toim.) Helsinki. Helsingin yliopiston systemaattisen teologian laitoksen julkaisuja 17.

Lampinen, Ahti

- 2009 Näkymätön tulee esiin – kohti uutta informaatiolle, kontekstiriippuvuudelle ja vuorovaikutukselle rakentuvaa maailmankuvaa. Helsinki. Picaset Oy. Diss. Joensuu.

Latvus, Päiviö

- 2001 Luonnontieteen haaste teologialle ja filosofialle. Laurema & Hallamaa (toim.) Helsinki. Helsingin yliopiston systemaattisen teologian laitoksen julkaisuja 17.

Leikola, Anto

- 2003 Tiede ja muutos – aaveet ja haaveet. Rydman (toim.) Helsinki. Tieteellisten seurain valtuuskunta.

Löppönen, Paavo

- 1991 Tiede ja etiikka. Löppönen & Mäkelä & Paunio (toim.). Helsinki. WSOY.

McGrath, Alister

- 2000 Tuntematon Jumala. Kohti hengellistä täyttymystä. suom. Ulla Salava. Espanja. SLEY-Kirjat.

Meeurman-Solin, Anneli & Pyysiäinen, Ilkka

- 2005 Ihmistieteet tänään. Toim. Meeurman-Solin & Pyysiäinen. Helsinki. Gaudeamus Kirja Oy.

Mäkinen, Virpi

2005 Ihmistieteet tänään. Toim. Meeurman-Solin & Pyysiäinen. Helsinki. Gaudeamus Kirja Oy.

Ojanen, Markku

2005 Elämän mieli ja merkitys. Helsinki. Kirjapaja Oy.

Ollila, Maija-Riitta

2008 Lauman valta. Juva. Edita Publishing Oy.

1997 Moraalin tuolla puolen. Juva. WSOY.

Peura, Simo

2001 Vanhurskauttamisoppi. Johdatus Lutherin teologiaan. s. 207 – 226. Kärkkäinen Pekka (toim.). Helsinki. Kirjapaja Oy.

Pihlström, Sami

2001 Usko, järki ja ihminen. Helsinki. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 227.

Pietarinen, Juhani

1991 Tiede ja etiikka. Löppönen & Mäkelä & Paunio (toim.). Helsinki. WSOY.

Pihkala, Juha

2004 Nurkkaan ajettu Jumala? Pihkala & Valtaoja. Helsinki. Kirjapaja Oy.

Puolimatka, Tapio

2010 Tiedekeskustelun avoimuuskoe. Helsinki. Kustannus Oy Uusi Tie.

Rauhala, Lauri

2009 Henkinen ihminen. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press Oy.

Reinikainen, Pekka

1994 Unohdettu Genesis. 2.p. Helsinki. Uusi tie.

Saarinen, Esa

1999 Symposium. Helsinki. WSOY.

Scherer, Siegfried & Junker, Reinhard

2007 Evoluutio kriittinen analyysi. suom. M. Leisola. 2.p. Lahti. Datakirjat.

Sihvola, Juha

2005 Ihmistieteet tänään. Meurman-Solin & Pyysiäinen (toim.) Helsinki.
Gaudeamus Kirja.

Sintonen, Matti

2007 Rajalla. Tiede rajojaan etsimässä. Raivio, Rydman & Sinnemäki (toim.)
Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press Oy.

Vaahtoranta, Lauri

2006 Totuuksia totuuskäsityksistä. Kadonnut horisontti. Näkökulmia uskoon,
valtaan ja totuuteen. s. 153 – 166. Koskenniemi & Nisula & Vainio
(toim.) Helsinki. Kustannus Oy Arkki.

Vainio, Olli-Pekka

2006 Epävarmuuden sietämisestä: kriittinen realismi ja teologia. Kadonnut
horisontti. Näkökulmia uskoon, valtaan ja totuuteen. s. 167 – 180.
Koskenniemi & Nisula & Vainio (toim.) Helsinki. Kustannus Oy
Arkki.

Valtaoja, Esko

2004 Nurkkaan ajettu Jumala? Pihkala & Valtaoja. Helsinki. Kirjapaja oy.

Ylikoski, Petri & Kokkonen, Tomi

2009 Evoluutio ja ihmisluonto. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University
Press Oy.

9.4 www-sivut

http://fi.wikipedia.org/wiki/Johan_B%C3%A4ckman. Luettu 25.03.2010

¹ <http://www.tapiopuolimatka.net/3>. Luettu 22.03.2011.

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2005/09/tiedote-2009-10-01-20-27-37-845667>. Luettu 12.03.2011

¹ http://www.uusitie.com/fin/etusivu/uusin_lehti/?id=20&selectedNumber=225&selNews=1131.
Luettu 22.03.2010

http://www.ekumenia.fi/sen_toimii/opillinen_vuorovaikutus/usko_-_tiede_-_ateismi/uskon_ja_tieteen_vuoropuhelu_juha_pihkala_/uskon_ja_tieteen_vuoropuhelu_juha_pihkalan_alustus/. Luettu 10.04.2011.

http://www.helsinki.fi/lehdet/yolehti/1998_15/lyhyet.html. Luettu 16.04.2011